„Sînt fiu al poporului meu și întreaga mea muncă, gîndire și viață le închin poporului"

magazin istoric

ANUL XII Nr. 2 (131) FEBRUARIE 1978

magazin istoric

Revistă de cultură istorică
Anul XII - Nr. 2 (131)
februarie 1978

Redactor şef
CRISTIAN POPIŞTEANU
Redactor şef adjunct
NICOLAE MINEI
Colegiul redacţiei
DUMITRU ALMAŞ
CONSTANTIN ANTIP
ADOLF ARMBRUSTER
VIRGIL CÂNDEA
NICOLAE COPOIU
LUDOVIC DEMÉNY
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ŞTEFAN PASCU
M. PETRESCU-DÎMBOVIŢA
ŞTEFAN ŞTEFANESCU

COPERTELE NOASTRE

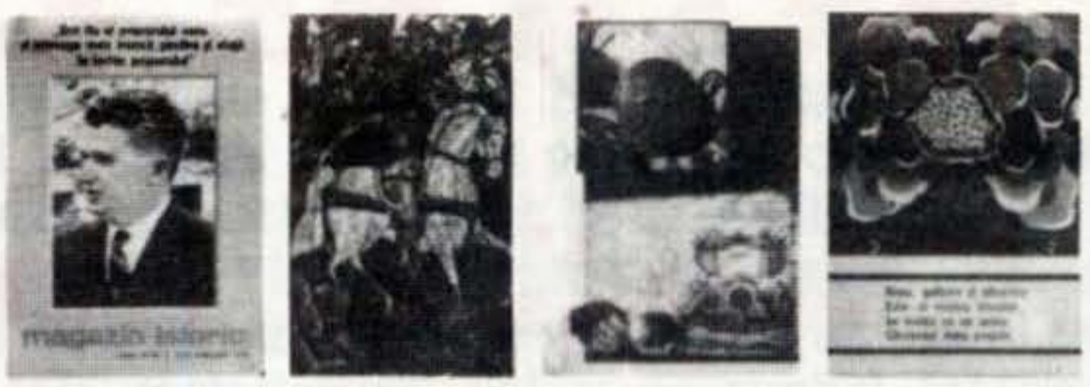

① ② ③ ④

① Prin Nicolae Ceauşescu, poporul nostru dăruieşte istoriei un nou erou, legat prin toate fibrele fiinţei sale, prin toate virtuţile personalităţii sale, prin toate faptele existenţei sale de aspiraţiile celor mulţi, călăuzit de deviza: „Voi servi întotdeauna poporul meu, partidul, cauza comunismului"

② **Voievozii.** Lucrare a pictorului Enache Prodea, inspirată din lupta marilor domnitori pentru independenţa şi unirea românilor

③ La 24 mai 1803, Alexandru Moruzi emitea un hrisov prin care se înfiinţau şcoli în oraşele Focşani, Bîrlad, Galaţi şi Chişinău; documentul era întărit cu o pecete în care sînt reunite însemne din stemele ambelor principate, Moldova şi Ţara Românească **(Unirea — permanenţă a istoriei românilor,** p. 25)

④ O imagine picturală a patriei noastre, realizată de artistul plastic Ion Gheorghiu, preluată din Expoziţia Festivalului naţional „Cîntarea României", iulie 1977

sumar

NICOLAE CEAUŞESCU — Conştiinţa istoriei noastre, conştiinţa epocii noastre:

LADISLAU BÁNYAI, IOAN CETERCHI, GHEORGHE DOLGU, DUMITRU GHIŞE, EDWIN GLASER, CAROL GÖLLNER, GEORGE MACOVESCU, MIRCEA MALIŢA, COSTIN MURGESCU, ŞTEFAN PASCU, M. PETRESCU-DÎMBOVIŢA, TUDOR R. POPESCU, CRISTIAN POPIŞTEANU, VALTER ROMAN, ŞTEFAN ŞTEFĂNESCU, GHEORGHE ZAHARIA 2

Unirea — permanenţă a istoriei românilor: VIORICA MOISUC 25
Acte programatice ale revoluţiei românilor din 1848: ION BULEI 30
O călătorie puţin ştiută de acum nouă veacuri — anglo-saxoni la Marea Neagră: RĂZVAN THEODORESCU 33
„Am pus pecetea oraşului": ŞTEFAN S. GOROVEI 35
«Jurnal politic»: MARTHA BIBESCU 39
Operaţia „Jubileu" — o contribuţie canadiană la lupta împotriva hitlerismului: C. P. STACEY 46
Olandezii pe pămîntul Africii de Sud: FREDA TROUP 51
Ilustrul captiv de la Wilhelmshöhe: ANDRÉ CASTELOT 56

● **Cărţi sosite la redacţie... 55** ● **Poşta** Magazin istoric... **62** ● **Concursul** Magazin istoric, **a 2-a ediţie 1977. Răspunsurile la întrebări... 63**

NICOLAE CEAUȘESCU

Conștiința istoriei noastre
Conștiința epocii noastre

«Partidul — Ceaușescu — România»
«Poporul — Ceaușescu — România»

Iată gîndul **devenit** rostire **de la un capăt la celălalt al țării în anii bogați, în atîtea sensuri, în atîtea împliniri, în atîtea înnoiri, de la cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român. Adevărate rampe de lansare a patriei pe coordonatele societății socialiste multilateral dezvoltate, pe drumul spre comunism, Congresele IX, X, XI, Conferințele Naționale din 1967, 1972, 1977 ale Partidului Comunist Român au deschis larg porțile afirmării geniului creator al poporului român, i-au dinamizat într-o măsură fără precedent munca, energia, talentul, i-au oțelit voința nestrămutată de a birui toate greutățile în mersul său înainte spre noi culmi de civilizație. Zestrea istorică multimilenară a poporului, născut în vatra străveche a Daciei a căpătat dimensiunile celei mai depline împliniri în evul contemporan socialist.**

Anii de după Congresul IX al P.C.R. sînt anii cei mai fertili și impunători în realizări din întreaga dezvoltare postbelică a României, în afirmarea ei pe plan mondial. Sub conducerea încercată și înțeleaptă a partidului său revoluționar, poporul român făurește, prin clocotitoarea sa muncă, premisele pentru ca, în perioada 1981-1985, patria noastră să facă un nou salt în toate planurile vieții economice și sociale, depășind stadiul de țară în curs de dezvoltare — în accepția contemporană a noțiunii — pentru a se înscrie în rîndul acelora cu o dezvoltare economică medie.

În viața internațională, România socialistă și-a manifestat pregnant identitatea printr-o acțiune de anvergură multilaterală, prin promovarea tenace a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, singurele principii de natură să asigure triumful unei politici noi, democratice în lume, conform cu voința și dezideratele popoarelor, de a fi singure stăpîne pe soarta și resursele lor.

În toți acești ani, țara, poporul, partidul au avut și au în fruntea lor personalitatea care înțelege, exprimă și apără, cu neclintită voință și neegalată clarviziune, interesele, nevoile și aspirațiile cele mai înalte ale națiunii noastre socialiste. Este tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, omul învestit cu stima, respectul, admirația și dragostea adîncă ale concetățenilor săi. Aniversarea celor 60 ani de viață și peste 45 ani de luptă revoluționară ai tovarășului Nicolae Ceaușescu, căpătînd amploarea unei sărbători a întregului popor, întruchipează exemplara unitate care există între bărbatul din fruntea destinului național și neamul românesc. Prin Nicolae Ceaușescu, poporul nostru dăruiește istoriei un nou erou, legat prin toate fibrele ființei sale, prin toate virtuțile personalității sale, prin toate faptele existenței sale de năzuințele celor mulți, călăuzit de deviza: „Voi servi întotdeauna poporul meu, partidul, cauza comunismului". Întreaga sa activitate stă sub acest triplu semn. Întreaga sa operă stă sub semnul adevărului, cutezanței și dîrzeniei revoluționare, al unei gîndiri profunde și originale în dezvoltarea creatoare a teoriei socialismului științific, al unui umanism de un tip nou, al unei nesecate energii tinerești, al patriotismului înflăcărat

și al unui consecvent internaționalism. Prin gîndirea sa social-politică, spiritualitatea românească s-a afirmat în context universal.

Conștiința noastră a stat de atîtea ori în acești ani sub o copleșitoare emoție căci nu a existat loc de seamă al istoriei poporului în care tovarășul Nicolae Ceaușescu să nu fi poposit, după cum nu a existat eveniment de seamă al istoriei patriei pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu să nu-l fi cinstit. Prin glasul cel mai autorizat al națiunii socialiste române întreaga noastră istorie s-a prezentat la apel. Fiecare moment de seamă al acestei istorii — prin care noi am pătruns în lume și fără de care lumea ar fi mai săracă — și toate laolaltă, au căpătat în rigoarea dialecticii sale materialiste, valori de simbol inspirator. Nimeni altul ca Nicolae Ceaușescu nu a onorat mai strălucit istoria acestui neam și nimeni altul nu l-a înălțat mai mult în sentimentele adînci de frăție și solidaritate cu celelalte popoare mari și mici.

Este datoria de prim ordin a noastră, a istoricilor — care am beneficiat în atîtea privințe de orientările și îndrumările deschizătoare de drum adevărului istoric, date în toți acești ani de tovarășul Nicolae Ceaușescu — de a discerne, în multiple analize, resorturile și componentele prodigioasei dezvoltări a țării noastre, de a înfățișa viitorului semnificațiile operei pe care o realizează președintele românilor, operă a cărei măreție îl consacră drept cel dintîi dintre personalitățile care s-au ridicat din rîndurile acestui popor.

Este prilej de bucurie și mîndrie deosebită să-i putem adresa și noi din plinul inimii, alături de toți cetățenii patriei noastre, urarea strămoșească LA MULȚI, MULȚI, ANI!

Marea Cartă a poporului român

Gîndirea creatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, definitorie pentru un mare conducător de stat, îmbină armonios cunoașterea profundă a istoriei patriei cu temeinica formație în celelalte domenii ale științelor sociale atît de necesară elaborării unui program realist de acțiune în vederea edificării în perspectivă a societății comuniste pe teritoriul României. „Nimic nu se poate construi — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — ignorînd trecutul. Esențial este să se ia ce este bun și să se asigure o dezvoltare pe baze noi, în raport cu nivelul de cunoaștere la care a ajuns societatea într-un moment sau altul".

Prezentul își trage rădăcinile din trecut. Ceea ce facem azi este continuarea pe un plan superior a eforturilor predecesorilor noștri. Niciodată istoria unui popor nu poate fi evaluată, pornind de la aprecierea că există goluri între diferitele etape ale sale. Există, dimpotrivă, linii de continuitate, sevele de energie și vitalitate socială, politică, culturală, științifică ale neamului, „intuițiile" sale geniale, care se conștientizează și trăiesc în practică, în viața dinamică a societății, și care într-un context favorabil, socialist, strălucesc și își pun ele însele o pecete strălucitoare asupra tuturor creațiilor, asupra tuturor valorilor materiale și spirituale ce se produc.

Valorificarea în spirit revoluționar, marxist-leninist, a celor mai înaintate tradiții ale gîndirii social-politice românești, studierea realităților concrete ale României și a liniilor de dezvoltare din lumea de azi au făcut ca președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să aibă un rol deosebit de important în definirea politicii interne și externe a Partidului Comunist Român, în elaborarea unor documente și concepte de mare însemnătate teoretică și practică. Între acestea se remarcă, prin originalitate și viziune larg integratoare, conceptul de societate socialistă multilateral dezvoltată, elaborat pe criteriile profund științifice ale materialismului dialectic și istoric.

Schițat pentru prima oară în documentele Congresului al X-lea, acest concept a fost amplificat în expunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu prilejul semicentenarului partidului, din 7 mai 1971 și la consfătuirea de lucru, din 9 iulie 1971, în documentele Plenarei C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971 și ale Conferinței Naționale a partidului din iulie 1972, căpătînd cea mai cuprinzătoare și sistematică expresie în Programul partidului, carta de bază ideologică, teoretică și politică a partidului, marea cartă de luptă a întregului popor. Văzută ca o etapă nouă, superioară, în procesul maturizării socialismului și a pregătirii premiselor trecerii la comunism, societatea socialistă multilateral dezvoltată a început în România odată cu realizarea sarcinilor planului pe anii 1971-1975 și va dura o perioadă de cîteva decenii.

Conceptul istoric de societate socialistă multilateral dezvoltată implică făurirea unei economii socialiste moderne, complexe, armonios dezvoltate, modernizarea bazei tehnico-materiale, care să asigure, în pas cu cele mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice, o înaltă productivitate a muncii, perfecționarea relațiilor de producție, a tuturor relațiilor sociale socialiste, pe baza eticii și echității socialiste, ridicarea pe o treaptă superioară a conștiinței oamenilor muncii, creșterea inițiativei și a gradului de participare a maselor la conducerea și dezvoltarea întregii economii și a vieții politice, sociale

și culturale, creșterea rolului și a participării țării la schimbul internațional de valori materiale și spirituale, ridicarea nivelului de trai al întregului popor, a nivelului general de civilizație.

Documentele Congresului al XI-lea și ale Conferinței Naționale a partidului, din decembrie 1977, atrag atenția asupra faptului că „esențialul pentru perioada următoare îl reprezintă laturile de ordin calitativ ale activității economice". Acordîndu-le cuvenita atenție, viitorul cincinal 1981-1985 va marca — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — „un nou salt calitativ pe toate planurile vieții economice și sociale. România va depăși starea de țară în curs de dezvoltare, în accepțiunea contemporană a acestei noțiuni, trecînd la stadiul de țară cu o dezvoltare medie". Este acesta un obiectiv cutezător și totodată profund științific, realist. Înfăptuirile de pînă acum în construcția socialistă au creat și creează poporului nostru un sentiment tonic de încredere că stă în puterea lui, strîns unit în jurul conducerii ridicată din mijlocul său, să accelereze prosperitatea României socialiste, înălțarea ei spre noi culmi de progres și civilizație.

Ctitorului României socialiste, clarvăzătorului ziditor al viitorului țării, celui care îndeamnă să ne afirmăm cu demnitate, să scrutăm zările, poporul nostru îi poartă dragostea și respectul cu care a înconjurat de-a lungul unei istorii milenare pe marii oameni ridicați din rîndurile sale.

Ștefan ȘTEFĂNESCU
membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Omul de stat al epocii contemporane

În existența bimilenară a poporului român, din rîndurile sale s-au ridicat, cu deosebire în momente cruciale pentru destinele sale, conducători care au înțeles imperativele timpului, s-au identificat cu interesele și năzuințele vitale ale poporului și au canalizat energiile maselor pentru apărarea ființei naționale și pentru înaintarea mai rapidă pe drumul progresului. În condițiile României de azi, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român și președinte al Republicii se distinge atît prin faptul că este un strălucit exponent al clasei muncitoare, purtătoare a progresului social, cît și prin puternica sa personalitate, caracterizată de o excepțională capacitate de analiză științifică, materialist-dialectică, a fenomenelor vieții și de spirit revoluționar.

Eminent om politic și militant comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a consacrat energiile și pasiunea revoluționară slujirii intereselor fundamentale ale națiunii române. De peste 45 ani, viața sa se împletește organic cu istoria partidului și a patriei, cu drumul eroic parcurs de poporul român din anii luptei împotriva nedreptăților sociale și a fascismului pînă în anii marilor victorii în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Anii trecuți din 1965, de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu se află în fruntea partidului și statului, reprezintă o perioadă fără precedent în istoria României, marcată de

6 martie 1975: grandioasă adunare populară în Piața Republicii, la care, ca în numeroase alte ocazii, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a întîlnit cu oamenii muncii într-un dialog de la inimă la inimă

afirmarea puternică a forțelor creatoare ale poporului în toate domeniile vieții materiale și spirituale. Toate realizările istorice ale acestei perioade sînt strîns legate de numele și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Cu spiritul de înaltă răspundere, fermitatea și dinamismul care îl caracterizează și întruchipînd în mod strălucit legătura dialectică dintre activitatea internă și cea internațională, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus contribuții de cea mai mare însemnătate la promovarea intereselor de progres și prosperitate ale națiunii, la elaborarea și traducerea în viață a politicii externe a partidului și statului.

Cuvîntările și interviurile sale, alături de generalizarea teoretică a experienței românești în transformarea revoluționară a societății, aduc contribuții teoretice și practice de mare valoare în analiza materialist-dialectică a situației internaționale, a problemelor care confruntă lumea contemporană. Un nou și elocvent exemplu în această privință îl constituie analiza științifică a caracteristicilor de bază ale dezvoltării mondiale actuale și a principalelor tendințe ale vieții internaționale făcută în raportul prezentat Conferinței Naționale a partidului în decembrie 1977. Aprecierile și concluziile formulate atunci au fost confirmate din plin de desfășurarea rapidă a evenimentelor în scurtul răstimp ce s-a scurs.

Internaționalist consecvent, tovarășul Nicolae Ceaușescu este un militant exemplar și stăruitor pentru înfăptuirea în viață a liniei politice a partidului și guvernului de a pune pe prim plan dezvoltarea relațiilor de colaborare cu toate țările socialiste. Întîlnirile sale frecvente cu conducători de partid și de stat din celelalte țări socialiste au constituit nu numai evenimente de prim ordin pentru dezvoltarea multilaterală a relațiilor dintre România și țările respective, ci și contribuții active la cauza unității țărilor socialiste, a făuririi unor relații de tip nou între ele.

Sub permanenta îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, înflăcărat apărător al dreptului fiecărei națiuni de a-și hotărî singură soarta, România a promovat o politică de extindere a relațiilor de colaborare cu țările în curs de dezvoltare, în scopul progresului economico-social al fiecărei țări și al întăririi solidarității, de sprijinire multilaterală a mișcărilor de eliberare națională.

Reprezentînd cu fermitate aspirațiile fundamentale ale poporului român de independență națională și prosperitate, spiritul său secular de dreptate, tovarășul Nicolae Ceaușescu este un luptător neobosit împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru instaurarea principiilor de drept internațional în relațiile dintre toate statele: respectarea independenței și suveranității naționale, egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța. Tovarășul Nicolae Ceaușescu are merite deosebite în elaborarea acestor principii, în aplicarea lor fermă în raporturile României cu toate statele. Pe plan internațional, numele său este strîns asociat luptei pentru generalizarea acestor principii în relațiile dintre toate statele.

Într-un spirit de înaltă răspundere nu numai pentru destinele poporului român, ci și pentru soarta păcii și cooperării în lume, tovarășul Nicolae Ceaușescu a desfășurat o

9 mai 1977: centenarul cuceririi independenței depline de stat. La ieșirea de la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Marii Adunări Naționale și activului central de partid și de stat, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu pășesc în nemuritoarea Horă a Unirii *împreună cu cei mai tineri fii ai țării*

amplă activitate pentru ca România să aducă contribuții efective la soluționarea marilor probleme internaționale, la rezolvarea pe cale politică a diferendelor dintre state, la statornicirea unui climat de pace și destindere. Și asemenea contribuții au fost într-adevăr aduse, fiind larg recunoscute și apreciate contribuțiile românești la edificarea unui sistem trainic de securitate și cooperare în Europa, la dezvoltarea colaborării bilaterale și multilaterale în Balcani, la soluționarea pe calea tratativelor a situației din Orientul Mijlociu și a problemelor din Cipru, la inaugurarea unui proces de dezarmare autentică, la făurirea unei noi ordini economice internaționale echitabile și juste, la creșterea rolului O.N.U. și, în general, la democratizarea vieții internaționale.

Viabilitatea, prestigiul și autoritatea de care se bucură astăzi cuvîntul României pe plan extern sînt direct legate de numele și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, care a condus cu energie și dăruire poporul român pe noi trepte de civilizație socialistă, asigurîndu-i un loc demn în rîndul popoarelor lumii. Este, în același timp, o cinste și o mîndrie pentru poporul român că a putut da lumii un strălucit om politic, eminentă personalitate a vieții internaționale, care descifrează cu clarviziune sensurile către care se îndreaptă omenirea și care militează activ și hotărît pentru cauza socialismului, pentru înfăptuirea idealurilor nobile ale libertății și progresului social, ale omului, ale păcii și colaborării între națiuni.

George MACOVESCU
profesor universitar

Clasa muncitoare — clasa conducătoare a societății; Partidul Comunist Român — centrul vital al națiunii socialiste române

În conștiința poporului român se află convingerea fermă că, dacă astăzi el este stăpînul propriilor destine și decizii, dacă în numai trei decenii a reușit să înainteze impetuos pe calea progresului economic și social, apropiindu-se de țările cu un nivel economic mediu de dezvoltare, aceasta se datorește în primul rînd clasei muncitoare, care s-a manifestat încă de la naștere — cum apreciază secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu — „ca o puternică forță revoluționară a progresului, ca exponent al intereselor vitale și al celor mai înaintate aspirații ale oamenilor muncii, ca luptătoare pentru îndeplinirea cerințelor obiective ale dezvoltării societății românești — făurirea și dezvoltarea statului național unitar, cucerirea și apărarea independenței sale, afirmarea liberă a națiunii noastre".

Datorită, în primul rînd, eforturilor și luptei clasei noastre muncitoare, care a purtat pe umerii săi principala răspundere și greul acestei opere, pe pămîntul României a fost statornicită definitiv și deplin orînduirea socialistă; îmbogățită cu noi sensuri izvorîte din experiența istorică cîștigată, țara pășește astăzi pe coordonatele societății socialiste multilateral dezvoltate, punînd temelii trainice comunismului, visul de aur al omenirii.

Jaloanele majore ale acestei noi etape de dezvoltare au fost marcate de Congresele IX, X și XI, de Conferințele Naționale din 1967, 1972 și 1977 ale Partidului Comunist Român, înalte foruri de dezbatere creatoare și de adoptare a celor mai indicate măsuri care să călăuzească și să dinamizeze activitatea conștientă a maselor de oameni ai muncii. Sub conducerea comuniștilor, înarmați cu teoria socialismului științific, cu direcționările partidului, izvorîte din aplicarea acestei teorii la tradițiile istorice ale țării, la realitățile ei concrete, poporul român a înfăptuit o puternică dezvoltare a forțelor de producție pe întreg teritoriul României, care a devenit o țară industrial-agrară.

Rezultatele obținute într-un ritm înalt și constant atestă capacitatea deplină a partidului de a găsi soluții practice tuturor problemelor pe care le pune procesul complex al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în toate domeniile vieții sociale. Identificîndu-se cu idealurile poporului, cu interesele națiunii, acționînd ca un organism viu, Partidul Comunist Român a fost și este inițiatorul tuturor acțiunilor întreprinse în vederea dezvoltării forțelor de producție, perfecționării relațiilor socialiste de producție, ridicării nivelului de cultură și civilizație al poporului român.

Atributul pe care partidul nostru îl consacră clasei muncitoare, deținătoarea, împreună cu celelalte categorii de oameni ai muncii, a puterii politice și economice în stat, își găsește expresia în însăși rolul de forță politică conducătoare a partidului, în compoziția sa socială, în cea a organelor de partid și de stat, în care majoritatea este deținută de reprezentanții muncitorimii legați nemijlocit de producția bunurilor materiale și spirituale și care participă la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului.

Un aport decisiv în fundamentarea teoretică și promovarea practică a politicii generale a partidului și statului, și în acest cadru a rolului clasei muncitoare — clasa conducătoare a societății, îl are tovarășul Nicolae Ceaușescu. Întrunind, prin originea și apartenența sa socială, calitățile țărănimii muncitoare, spiritul revoluționar al clasei muncitoare, limbajul propriu intelectualului înaintat, minunatul fiu al poporului român s-a identificat din fragedă tinerețe cu istoria adevărată a poporului său, cu izbînzile și suferințele lui, în care s-a călit precum oțelul cel bun. Încrezător în capacitatea clasei muncitoare de a organiza și conduce lupta întregului popor pentru libertate socială și națională, conștient de capacitatea creatoare a poporului, tovarășul

Nicolae Ceaușescu slujește interesele acestora de peste patruzeci și cinci de ani, adunînd o experiență revoluționară bogată în activitatea de conducere a celor mai diverse domenii, a întregii vieți sociale.

Tovarășului Nicolae Ceaușescu îi revine meritul de a fi restaurat locul firesc, legitim, organic al vieții și luptei clasei noastre muncitoare și al partidului ei revoluționar în istoria poporului român. Scriind, de fapt, istoria clasei muncitoare, secretarul general al partidului a militat neabătut pentru afirmarea rolului ce revine muncitorimii ca forță socială conducătoare a societății, pentru continua dezvoltare a spiritului revoluționar muncitoresc în toate sferele societății românești.

Sub conducerea secretarului general, partidul nostru a desfășurat o vie activitate, începînd cu Congresul al IX-lea, pentru perfecționarea și modernizarea structurilor organizatorice, a formelor și metodelor planificării și conducerii economiei naționale, a cadrului legislativ și instituțional, a reglementării relațiilor dintre diferitele categorii sociale și între oameni, pentru lărgirea și adîncirea democrației socialiste, în concordanță cu transformările survenite în structura socială și creșterea conștiinței politice a maselor, pentru creșterea rolului clasei muncitoare în conducerea treburilor țării. În acest sens, în anii din urmă, pe lîngă formele reprezentative ale democrației, au fost create noi forme și structuri ale democrației muncitorești. Existența acestor organisme demonstrează cu forța convingerii că numai în condițiile în care clasa muncitoare deține întreaga putere și o exercită, în alianță cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu celelalte categorii de oameni ai muncii, pot fi create posibilități unei democrații reale, care să permită manifestarea voinței poporului, ca făuritor conștient al propriei istorii.

Tăria și trăinicia partidului nostru, tinerețea și vigoarea sa revoluționară constau în contactul strîns, nemijlocit, pe care îl are cu masele, cu care se consultă în toate problemele fundamentale ale politicii interne și externe. A devenit o practică obișnuită a secretarului general al partidului, împreună cu ceilalți conducători de partid, de a avea dialoguri creatoare cu colectivele din întreprinderile industriale și agricole, din instituțiile de învățămînt și cultură. „Partidul nostru — apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — își realizează cu succes rolul conducător în societate datorită faptului că este legat prin mii și mii de fire de masele cele mai largi ale poporului, că se identifică cu aspirațiile și interesele supreme ale națiunii, că e trup din trupul clasei muncitoare, al țărănimii, al intelectualității, că prin membrii săi, prin comuniștii români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare, el păstrează un contact intim cu toate clasele și păturile sociale muncitoare din România".

Și în viitor, partidul își propune să urmeze aceeași neabătută linie a legăturii vii cu masele, de la care se inspiră și pe care le dinamizează și conduce în munca pentru ridicarea națiunii noastre socialiste pe cît mai înalte trepte ale civilizației. El va asigura atît elaborarea științifică a căilor de dezvoltare a României, cît și conducerea activității politico-organizatorice în vederea înfăptuirii acestei politici. Acest rol impune o preocupare continuă pentru creșterea rîndurilor partidului cu cei mai înaintați oameni ai muncii din toate domeniile de activitate, pentru continua sa întărire organizatorică și ridicarea nivelului ideologic, pentru înarmarea politico-ideologică tot mai temeinică a cadrelor, a tuturor comuniștilor, a maselor de oameni ai muncii.

Activitatea novatoare, dinamică și rodnică desfășurată în fruntea partidului de mai mult de un deceniu, tenacitatea și energia secretarului său general în elaborarea și înfăptuirea politicii partidului, strînsa unire cu poporul, sînt chezășia succeselor viitoare ale națiunii noastre. Prin aceasta, Partidul Comunist Român și clasa noastră muncitoare sînt acel partid și acea clasă care au făcut cel mai mult în întreaga istorie a României pentru apărarea independenței și suveranității naționale, pentru fericirea și dezvoltarea patriei, pentru afirmarea ei liberă în rîndul națiunilor lumii; ele vor continua să se impună în spiritul solidarității militante ca detașamente active ale mișcării muncitorești și comuniste internaționale, ale luptei pentru libertatea națională și progresul social al tuturor popoarelor, pentru pace și socialism pe planeta noastră.

Gheorghe ZAHARIA
doctor în istorie

Democrația socialistă — cale a libertății

„Unele din marile aspirații de totdeauna ale umanității — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — au fost cucerirea libertății și egalității sociale și naționale, crearea societății în care oamenii să se poată manifesta fără îngrădiri în toate domeniile creației materiale și spirituale, în care personalitatea individului să se poată împlini și valorifica multilateral".

Cuvintele secretarului general al partidului și președintele republicii îmi par a avea, în acest ianuarie aniversar, o semnificație adîncă și emoționantă, încărcată de idealul unei devize fundamentale de viață și activitate. Din cei 60 ani pe care i-a împlinit, mai mult de 45 au fost consacrați luptei revoluționare, înfăptuirii acelei societăți drepte în care omul să se regăsească, realizîndu-și năzuințele și aspirațiile sale cele mai umane, de ființă cugetătoare și activă, demnă și liberă. Sînt ani de luptă consacrați cu generozitate și cutezanță revoluționară socialismului, democrației și libertății, într-un cuvînt, omului.

Imaginea pe care ne-o oferă România astăzi — o țară în care se construiește, într-un ritm necunoscut istoriei noastre, societatea socialistă multilateral dezvoltată — este imaginea unei țări în care continua adîncire și perfecționare a democrației reprezintă o dimensiune esențială, **in actu,** a libertății noastre. În așezarea și în rosturile ei adînci se regăsește, materializată, aspirația multiseculară a poporului nostru spre o viață mai

bună și mai dreaptă, în care fiecare membru al societății, după capacitățile și munca sa, își găsește posibilități de obiectivare a vocației și personalității sale.

Democrația reală, ca și libertatea reală, nu este un dat, un **prius** necondiționat, aflat undeva în afara istoriei. Ea este rezultatul unui proces în continuă schimbare și îmbogățire, cu rădăcini adînc implîntate în trecut. Dar ceea ce odinioară exista în mod embrionar sau într-o formă parțială și unilaterală, trunchiată — o democrație autentică nu poate exista în condițiile scindării societății în clase antagoniste, în exploatați și exploatatori, căci inegalitatea economică și socială nu poate servi temei decît pentru o „egalitate" politică iluzorie, abstractă — a putut să-și găsească împlinire și formă calitativ nouă, superioară abia în anii revoluției socialiste. Clădind lucrurile cu temei științific, partidul, în instaurarea democrației socialiste, a pornit de la rădăcina lucrurilor, de la înfăptuirea democrației economice, care — așezată pe fundamentul proprietății socialiste — a creat premisele repartiției echitabile între toți membrii societății, a ridicat la rang de supremă valoare socială cantitatea și calitatea muncii umane, oferind, în acest fel, condiții optime pentru afirmarea și exercitarea celor mai largi drepturi și libertăți cetățenești.

În evoluția democrației în țara noastră, perioada al cărei început l-a marcat Congresul al IX-lea se distinge ca o etapă de mari și semnificative realizări. An de an, pas cu pas, în toate sferele vieții, a fost conceput și înfăptuit un ansamblu de măsuri menit să perfecționeze, să lărgească și adîncească dimensiunea democratică a societății. Acordînd o deosebită atenție dezvoltării forțelor de producție și repartizării lor teritoriale, asigurării condițiilor de instruire și muncă pentru toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, partidul nostru — în frunte cu secretarul său general — a fost și este călăuzit de ideea-pivot, profund revoluționară, potrivit căreia făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate nu poate fi decît opera nemijlocită a maselor populare, a participării lor directe la întreaga activitate de conducere. Instituționalizarea principiului conducerii colective în toate domeniile de activitate, perfecționarea cadrului legislativ, a organizării și funcționării organelor de stat, a Marii Adunări Naționale, a Consiliului de Miniștri, a celorlalte instituții centrale pentru ca ele să devină o expresie reală a voinței poporului, puse în slujba servirii intereselor întregului popor, instituirea practicii ca hotărîrile și legile mai importante să fie supuse, în prealabil aprobării, unei largi dezbateri publice, discutarea amplă în presă, radio și televiziune a tuturor problemelor importante ale politicii interne și externe, au creat tocmai cadrul organizatoric adecvat unui larg dialog popular, la scară națională, al participării maselor la conducerea nemijlocită a țării.

Din același unghi al necesității perfecționării cadrului organizatoric, al participării clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, a întregului popor la conducerea societății, au fost instituționalizate noi forumuri naționale și democratice. Activitatea acestor noi organisme (Frontul Unității Socialiste și Consiliul său Național, Congresul consiliilor populare și Camera legislativă a consiliilor populare, Congresul educației politice și al culturii socialiste, Congresul agriculturii și Consiliul Național al Agriculturii, Congresul consiliilor oamenilor muncii și Consiliul Național al Oamenilor Muncii) este în măsură să releve dimensiunile reale, revoluționare ale adîncirii democrației noastre socialiste, înfăptuirea unui minunat program civic, democratic și uman.

Pe bună dreptate, la Conferința Națională din decembrie anul trecut, care a adoptat noi măsuri menite să perfecționeze democrația noastră socialistă în al cărei nucleu se situează, iradiant, democrația muncitorească, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirma: „Putem spune că avem un cadru organizatoric — atît la nivelul unităților economico-sociale, al orașelor și comunelor, cît și la nivel național — unic în felul său, care asigură participarea nemijlocită a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, la conducerea economiei, a vieții sociale, a întregii societăți. Acum hotărîtoare este funcționarea în bune condiții a acestor organisme, astfel încît elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a statului să fie rodul gîndirii și voinței colective a oamenilor muncii, a întregului nostru popor".

Contribuția teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu la rezolvarea tuturor acestor probleme ale democrației și libertății este inestimabilă. Forța gîndirii și a personalității sale, a activității revoluționare neobosite desfășurate de-a lungul atîtor decenii, și-a lăsat o pecete hotărîtoare asupra modului în care se înfăptuiește în țara noastră democrația socialistă, asupra conceptului de democrație de tip nou, întemeiat pe baze riguros-științifice, într-o țesătură de determinații armonioase și originale, pline de echilibru și eficiență.

Dumitru GHIȘE
profesor universitar, doctor în filozofie

O nouă ordine economică și politică internațională

Între contribuțiile majore ale tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea gîndirii economice și social-politice contemporane, un loc central ocupă fundamentarea și elaborarea unei concepții originale și larg cuprinzătoare referitoare la necesitatea obiectivă și la căile concrete de edificare a unei noi ordini economice și politice internaționale.

Desigur, în legătură cu ideea de nouă ordine economică s-au scris în ultimul deceniu numeroase studii în diferite țări și a fost adoptată o serie întreagă de documente în organizațiile internaționale.

Particularitățile și superioritatea concepției românești își au izvorul în profundele analize științifice făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe temeiul materialismului dialectic și istoric, cu privire la:

a) caracteristicile fundamentale ale lumii în care trăim și principalele ei contradicții, tendințele de bază ale evoluției situației internaționale și ale schimbărilor care intervin în raporturile de forță pe scena mondială;

b) consolidarea pozițiilor socialismului, creșterea rolului țărilor mici și mijlocii, a țărilor în curs de dezvoltare, a mișcării nealiniaților în întreaga viață internațională și cerința promovării relațiilor dintre toate statele prin respectarea riguroasă a principiilor independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi și avantajului reciproc, renunțării la forță sau la amenințarea cu forța;

c) modalitățile optime de a se depăși — în virtutea unității dialectice dintre economic și politic — principalele neajunsuri din economia mondială, cu implicații directe asupra creșterii economice a tuturor statelor și dezvoltării de sine stătătoare a țărilor supuse presiunilor imperialismului, colonialismului și neocolonialismului;

d) stabilirea unei corelații juste între factorii interni și externi ai creșterii economice, între dezvoltarea complexului economic național al fiecărei țări și participarea intensă la circuitul economic internațional, în general între național și internațional în dezvoltarea economico-socială a oricărei națiuni.

În concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, popoarele însele, singurele făuritoare ale istoriei, constituie motorul procesului de edificare a unei noi ordini economice și politice internaționale. În centrul acestui proces se situează astfel, în mod logic, afirmarea dreptului inalienabil al tuturor națiunilor de a-și determina nestingherit destinele, potrivit voinței proprii, de a făuri o lume a progresului comun, în care colaborarea egală în drepturi să faciliteze fiecăreia accesul larg la cuceririle revoluției științifico-tehnice mondiale, ale civilizației contemporane.

Din această concepție profund revoluționară, expresie concretă a marxism-leninismului creator, ca și din studierea multilaterală a diferitelor experiențe naționale ale popoarelor angajate în lupta pentru depășirea subdezvoltării, decurge în mod nemijlocit și programul concret de acțiuni practice propus de România în cadrul organizațiilor internaționale care au înscris pe ordinea lor de zi problematica făuririi unei noi ordini internaționale.

Una din caracteristicile acestui program decurge din determinarea precisă a responsa-

11 iulie 1977: Congresul consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi, convocat din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, reprezintă unul din noile forumuri instituționalizate prin care clasa muncitoare participă efectiv la organizarea și conducerea întregii activități economice, sociale și politice

bilității țărilor rămase în urmă — chemate să-și accelereze dezvoltarea forțelor de producție și să efectueze radicale transformări ale raporturilor sociale, să acorde prioritate eforturilor propriu prin alocarea unei cote importante din venitul național pentru investiții productive, să întărească suveranitatea asupra resurselor lor, să elaboreze și să înfăptuiască strategii clare, corespunzătoare intereselor naționale — conjugate cu determinarea tot atît de precisă a responsabilității țărilor avansate chemate să acorde efectiv un sprijin mult mai substanțial financiar, material și tehnico-științific țărilor în curs de dezvoltare, să pună capăt practicilor de folosire a colaborării internaționale în scopuri de dominație.

Această conjugare a eforturilor — impusă de adîncirea obiectivă a interdependențelor universale — își găsește expresia finală în cerința de democratizare a relațiilor internaționale, astfel încît toate problemele cu care este confruntată societatea mondială contemporană să fie soluționate pe baza participării egale în drepturi și a consensului tuturor statelor interesate.

Capacitatea de a descifra și de a defini cu mare forță de anticipație direcțiile de bază ale întregului mers social contemporan, înaltul spirit de echitate și realismul politic din care se inspiră propunerile de măsuri concrete caracterizează concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la noua ordine internațională și explică larga audiență de care această concepție se bucură în lume, contribuind la sporirea prestigiului României socialiste.

Costin MURGESCU
membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Națiunea — forța dinamică a progresului și civilizației

În milenara sa istorie, poporul român n-a precupețit nici o jertfă pentru a-și afirma și apăra existența în spațiul carpato-danubian-pontic, unde s-a născut și a dăinuit fără întrerupere, înfruntînd vicisitudinile de orice fel, făurindu-și țara, pe care a dorit-o, dintotdeauna, liberă și prosperă. Flacăra conștiinței de sine a neamului nostru, dorința de a se constitui într-o entitate politică unitară nu s-au stins niciodată.

Făurirea statului național unitar român, expresie a legităților obiective ale progresului social și național, a asigurat unitatea deplină a națiunii noastre, deschizîndu-i calea afirmării tot mai puternice. Dar numai socialismul a dus la descătușarea tuturor forțelor națiunii, creînd toate premisele, obiective și subiective, pentru afirmarea și înflorirea ei multilaterală. Este meritul istoric al Partidului Comunist Român de a fi organizat și condus întregul proces revoluționar de adînci transformări ale societății românești, de ridicare pe o treaptă superioară a națiunii noastre.

În lumea de azi s-au făcut și se mai fac auzite teze potrivnice națiunii, ca formă de comunitate istorică umană a lumii contemporane. Sîntem animați de o justificată mîndrie că acela care și-a ridicat hotărît glasul, fără să accepte nici un compromis, în apărarea legitimității existenței, afirmării și dezvoltării națiunii și statelor naționale libere, egale și suverane, este cel mai mare fiu al poporului român, iubitul nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România. O asemenea abordare a unei problematici esențiale, cum este cea a națiunii, capătă în contextul ultimelor decenii ale mileniului nostru o semnificație cu caracter universal pentru dezvoltarea istorică de viitor.

Trăgînd învățămintele ce se desprind din istoria multiseculară a poporului nostru, a luptei de eliberare a popoarelor, din întreaga istorie universală, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dezvoltat și îmbogățit teoria materialist-istorică asupra națiunii, dînd o perspectivă clară luptei revoluționare a maselor populare împotriva dominației străine de orice fel. „Dezvoltarea societății contemporane, subliniază secretarul general al partidului, dovedește că națiunea — categorie istorică-socială căreia marxism-leninismul i-a acordat întotdeauna o atenție deosebită — își păstrează deplina valabilitate în zilele noastre. Lupta pentru afirmarea națiunilor constituie una din părțile componente esențiale ale tabloului social-politic al epocii noastre". Într-adevăr, cum ar putea fi considerată „depășită" națiunea cînd, astăzi, sîntem martorii unor procese de formare a zeci de noi națiuni și state naționale, ca rezultat al prăbușirii sistemului colonial al imperialismului?

Rolul și misiunea istorică a națiunii se afirmă cu și mai mare vigoare, ridicîndu-se pe o treaptă nouă, superioară, în condițiile revoluției socialiste, ale victoriei socialismului și trecerii la comunism. Realizînd idealurile de dreptate socială, socialismul are, totodată, menirea de a asigura întărirea și dezvoltarea națiunii, care va juca încă multă vreme un rol deosebit de important în evoluția istorică a societății, în progresul material și spiritual al popoarelor.

Analizînd procesul dezvoltării națiunii noastre în condițiile edificării socialismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că afirmarea caracteristicilor fundamentale ale acesteia are loc paralel cu schimbarea unora dintre aceste trăsături și cu apariția altora noi, pe baza cărora se formează națiunea socialistă. La baza ei se află comunitatea de interese și aspirații a tuturor claselor și categoriilor sociale, a tuturor membrilor societății în frunte cu clasa muncitoare, decurgînd din existența economiei socialiste unitare, întemeiată pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și lichidarea exploatării omului de către om. Sub conducerea partidului comunist, se formează o concepție unică despre lume bazată pe materialismul dialectic și istoric, se afirmă tot mai puternic viața spirituală, cultura nouă, omul nou, corespunzător principiilor eticii și echității socialiste. Odată cu victoria socialismului, energiile și capacitățile creatoare ale poporului nostru au fost pe deplin descătușate, națiunea devenind o uriașă forță dinamică în făurirea progresului și civilizației României.

Promovarea politicii de afirmare și dezvoltare multilaterală a națiunii socialiste nu înseamnă cîtuși de puțin naționalism și în nici un fel izolare națională. După cum releva tovarășul Nicolae Ceaușescu, dezvoltarea și înflorirea fiecărei națiuni, a fiecărui stat socialist, egal în drepturi, suveran și independent, constituie o cerință esențială de care depind întărirea unității și coeziunii țărilor socialiste, creșterea înrîuririi lor asupra mersului înainte al întregii omeniri. Procesul legic și dialectic al apropierii dintre națiuni presupune, în mod necesar, afirmarea lor puternică, respectarea principiilor noi de relații dintre ele, înflorirea suverană a fiecărei națiuni constituind baza dezvoltării lumii socialiste, a conlucrării egale între toate națiunile. Aplicînd această politică, România socialistă și-a căpătat un binemeritat prestigiu în lumea contemporană, avînd un rol unanim recunoscut în lupta pentru instaurarea unei noi ordini mondiale, pentru triumful păcii și securității în lume.

Întruchipînd cele mai nobile trăsături ale poporului român, prin întreaga sa concepție și activitate politică, tovarășul Nicolae Ceaușescu stimulează încrederea națiunii române în forțele sale, mîndria oamenilor muncii de a aparține acestei națiuni. Prin politica înțeleaptă a partidului, în frunte cu secretarul său general, sînt create condițiile pentru dezvoltarea impetuoasă și înflorirea multilaterală a națiunii române socialiste, demnă, egală în drepturi și suverană între națiunile lumii, liberă și stăpînă pe destinele sale.

Ioan CETERCHI
profesor universitar, doctor docent

O lume fără arme, fără războaie

Epoca noastră, de mari transformări economice, politice și sociale, științifice și tehnologice, de rapide deplasări în componența forțelor care acționează în cîmpul mondial, de schimbări în structura mondială a puterii, generează continuu nu numai noi probleme și noi pericole, dar și noi mari posibilități de dezvoltare progresistă a omenirii. Ea necesită renunțarea la vechile scheme și tabu-uri, eliberarea hotărîtă de ipoteca unor situații ireversibil revolute, o nouă gîndire politică, îndrăzneață și realistă, principială și suplă, care să activeze și să călăuzească forțele schimbării progresiste, să lumineze calea schimbării revoluționare a sistemului de relații între națiuni. O asemenea gîndire, verificată de evoluția evenimentelor internaționale, este gîndirea președintelui Nicolae Ceaușescu, caracterizată prin rigoarea dialecticii materialiste, prin noblețea și puritatea idealurilor unui conducător care și-a închinat viața cauzei comunismului și înfloririi multilaterale a patriei sale, și care realizează o permanentă sinteză între teorie și acțiune, o legătură între obiectivele pe termen lung și pașii care încă astăzi și mîine trebuie făcuți spre a duce spre ele. Este o concepție unitară în care regăsim aceeași abordare sistemică, ca și față de problemele dezvoltării economico-sociale a României.

În concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, făurirea unei lumi fără arme, fără războaie este o componentă inseparabilă a efortului pentru edificarea unei noi ordini economice și politice internaționale, a unei lumi mai drepte și mai bune. Politica externă promovată de România dezvăluie pericolul grav pe care îl reprezintă pentru pacea și securitatea internațională cursa înarmărilor, în special cursa înarmărilor nucleare, faptul că aceasta furnizează instrumentele materiale ale politicii imperialiste de utilizare a forței și amenințării cu forța, o bază pentru eforturile de reîmpărțire a lumii în sfere de influență și dominație, constituind, totodată, o povară grea care apasă umerii tuturor popoarelor lumii. Ea subliniază necesitatea ca aceste implicații funeste să fie binecunoscute de popoare, de opinia publică, de toți oamenii care alcătuiesc comunitățile naționale. Aceste considerente au stat în 1976, ca și în 1971, la baza inițiativei românești care s-a materializat în raportul, elaborat sub președinția română de un grup internațional de experți, raport aprobat prin consens de Adunarea Generală a O.N.U. în urmă cu cîteva luni. Prin conținutul și metodologia sa, ca și prin concluziile sale, acest document al Națiunilor Unite, ilustrează încă o dată concordanța deplină dintre soluțiile conținute în concepțiile președintelui României și necesitățile istorice obiective și aspirațiile popoarelor.

România are un rol activ în eforturile pentru a scoate negocierile de dezarmare din imobilism, pentru a se elabora și pune în acțiune o veritabilă strategie a edificării unei lumi fără arme, fără războaie — necesitate vitală a întregii omeniri — pentru făurirea căreia președintele Nicolae Ceaușescu vede una din misiunile istorice ale socialismului.

M-aș opri în continuare asupra unora dintre marile coordonate ale unei asemenea strategii:

1. Urmărirea consecventă a obiectivului dezarmării generale și complete. O importanță principială are evaluarea profundă și realistă făcută de conducătorul partidului și statului nostru asupra efectului tratatelor și acordurilor încheiate pînă în prezent. Este un fapt că măsurile parțiale adoptate pînă în prezent, deși au avut o anumită însemnătate pozitivă pentru procesul destinderii, nu au determinat oprirea cursei înarmărilor. Dimpotrivă, s-a permis, după unii observatori chiar s-a stimulat accelerarea înarmărilor. De fapt, măsurile parțiale adoptate au urmărit nu dezarmarea generală, ci ținerea sub control a cursei înarmărilor între țările mari, puternic înarmate, astfel încît echilibrul militar să nu se modifice. Urmarea este cunoscută: faimosul echilibru se realizează la niveluri din ce în ce mai ridicate. Ceea ce se cere însă de către popoare, sînt măsuri efective de dezarmare, respectiv reducerea ireversibilă a cheltuielilor militare, armamentelor și forțelor armate, sistarea conceperii, perfecționării și producerii unor tipuri și sisteme de arme, restrîngerea continuă a potențialelor militare naționale etc. În centrul întregului proces trebuie să fie situate eforturile pentru eliminarea pericolului

unui război nuclear. Toate acestea presupun un program coerent de măsuri **substanțiale, eficiente și ireversibile** de natură să asigure demontarea mecanismului însuși al cursei înarmărilor.

În acest spirit, doctrina românească propune un program cuprinzător, care articulează într-un tot aderent toate marile acțiuni și procese, menite să ducă la o lume fără arme, fără războaie și fără amenințări cu folosirea forței, program care se bucură de o tot mai caldă primire și apreciere pe plan internațional și care inspiră pozițiile active și constructive ale țării noastre în această complexă și gravă problemă a contemporaneității.

2. **Democratizarea vieții internaționale prin participarea popoarelor.** Fiind o problemă care privește toate popoarele, dezarmarea și construirea premiselor unei păci durabile trebuie să fie realizată cu participarea activă a tuturor națiunilor și guvernelor lumii. Desigur, țările mari, puternic înarmate, au o răspundere specială tocmai datorită rolului deosebit pe care îl au în cadrul cursei înarmărilor. Ele trebuie să manifeste, în primul rînd, o voință politică de dezarmare, să dovedească prin exemple concrete dorința lor de a se ajunge la o lume fără arme, fără războaie. Dar configurația lumii viitoare, a unei lumi de națiuni suverane, egale în drepturi, nu se poate stabili prin procură, îngrădirea participării tuturor statelor fiind inevitabil nu numai o sursă de amînări periculoase, dar și de generare a unor noi inechități. Are de aceea un profund ecou poziția României de respingere hotărîtă a formulelor tinzînd să legitimeze dialogul de la bloc la bloc și se bucură de un sprijin crescînd orientarea spre democratizarea mecanismelor de negocieri și creșterea rolului în acest domeniu al Națiunilor Unite, care constituie cadrul cel mai adecvat al participării egale în drepturi a tuturor statelor. Tocmai de aceea, dezarmarea trebuie să devină o platformă de unire a tuturor forțelor progresiste care acționează pe arena internațională — țările socialiste, mișcarea nealiniaților, țările în curs de dezvoltare, mișcarea comunistă și muncitorească internațională, mișcările de eliberare națională antiimperialiste, anticolonialiste.

După cum una din cele mai generoase și mai fertile idei românești pentru forjarea unei veritabile voințe politice de dezarmare în toate centrele de decizie națională este implicarea și participarea nemijlocită, largă și activă, a opiniei publice, a tuturor forțelor sociale — partide politice democratice, mișcări de mase progresiste, instituții sociale cum sînt școala și biserica cu influență puternică asupra maselor. În acest fel s-ar asigura nu numai un impuls permanent, dar și canalizarea eforturilor într-o direcție justă, corespunzătoare intereselor tuturor popoarelor.

3. **O securitate pentru toate popoarele.** A devenit o necesitate imperioasă a vremurilor

În clipe de grea cumpănă pentru poporul nostru, președintele Nicolae Ceaușescu s-a aflat, din primul moment, în fruntea eroicei activități a partidului și statului, a întregii națiuni. Iulie 1975: în zona Roșu-Ciurel din Capitală, tovarășul Nicolae Ceaușescu aduce soluții constructive pentru învingerea dificultăților provocate de inundații

Martie 1977: președintele țării a organizat și condus zi și noapte, ceas de ceas, uriașul efort al poporului pentru depășirea urmărilor cutremurului din 4 martie, îmbărbătînd prin sfatul și exemplul propriu întreaga națiune. Imagine de la conferința de presă la care tovarășul Nicolae Ceaușescu declară, în numele poporului, numeroșilor ziariști români și de peste hotare: „Sîntem hotărîți să facem totul pentru a asigura o dezvoltare mai rapidă a țării, pentru creșterea suplimentară a producției peste prevederile planului cincinal"

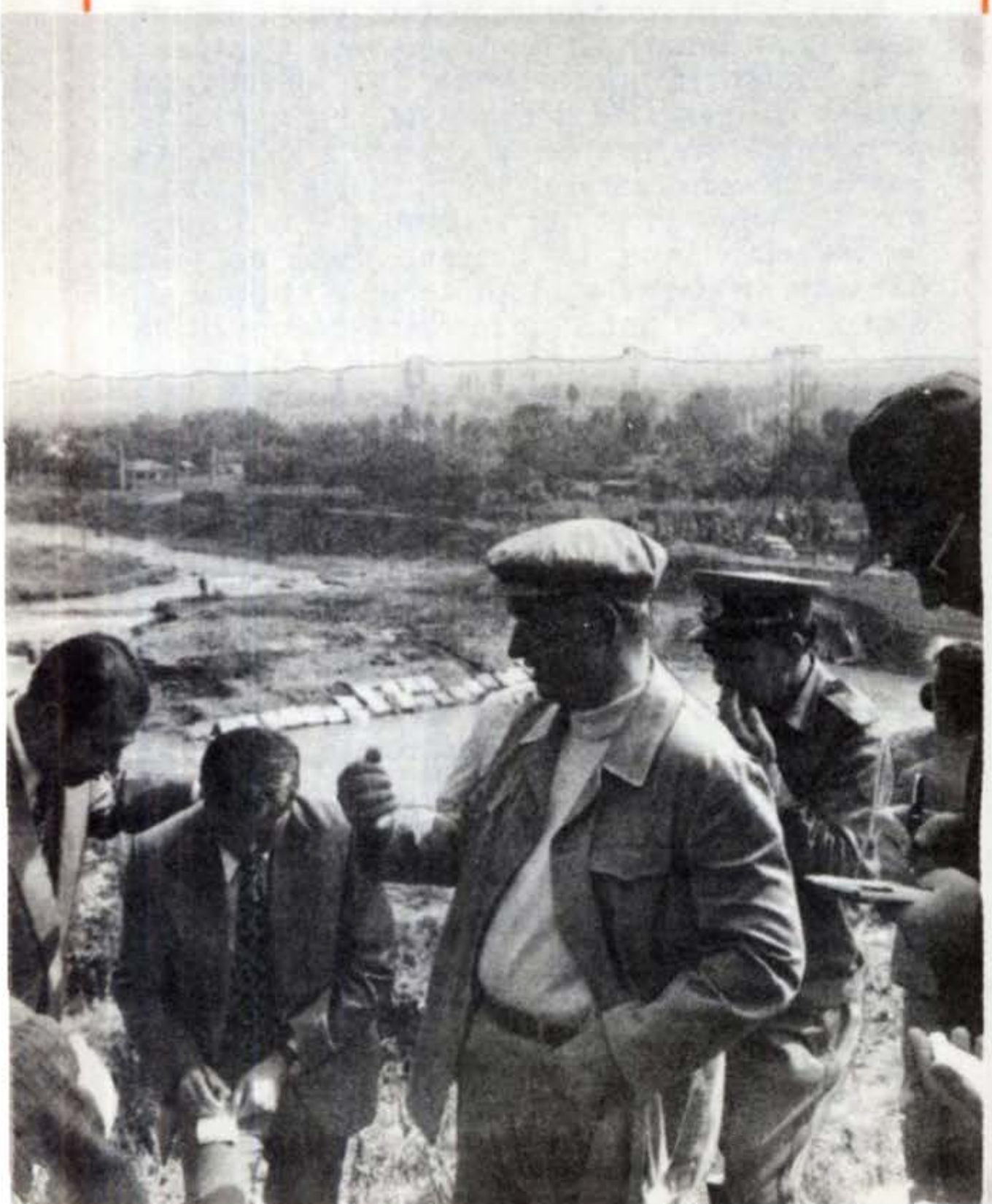

noastre construirea unui sistem democratic și eficient de securitate internațională în Europa și în întreaga lume care să pună trainic la adăpost orice popor de o agresiune. Un asemenea sistem, comportînd mecanisme și reguli specifice, ar trebui să fie dublat de dezvoltarea largă și neîngrădită de vechile diviziuni și bariere ale relațiilor economice și politice între state, pe plan regional și mondial, de progrese sistematice în făurirea unei noi ordini economice și politice internaționale, asigurîndu-se astfel nu numai eliminarea unora dintre cele mai grave surse de tensiuni și conflicte viitoare, dar și crearea unui nou sistem de relații internaționale. România se pronunță pentru stabilirea unei legături concomitente între destinderea politică și dezangajarea militară, între dezarmare și dezvoltare, respectiv între resursele eliberate și sporirea asistenței pentru lichidarea subdezvoltării, pentru bunăstarea popoarelor.

Acestea nu sînt idei abstracte, ci substanța însăși a acțiunilor de politică externă a României, a unei atitudini militante și constructive în slujba dreptății și egalității națiunilor, pentru prevenirea și stingerea focarelor de conflict, pentru pace, pentru dezvoltarea încrederii între popoare și a unor relații bazate nu numai pe egalitate, dar și pe respect reciproc, substanța a numeroase inițiative concrete promovate cu consecvență în forurile de cooperare internațională. Prin această concepție revoluționară și realistă, prin aceste acțiuni riguroase, tovarășul Nicolae Ceaușescu — datorită căruia gîndirea social-politică, experiența istorică românească s-au afirmat puternic în lumea contemporană — aparține nu numai României, ci și întregii omeniri.

Gheorghe DOLGU
profesor universitar, doctor în economie

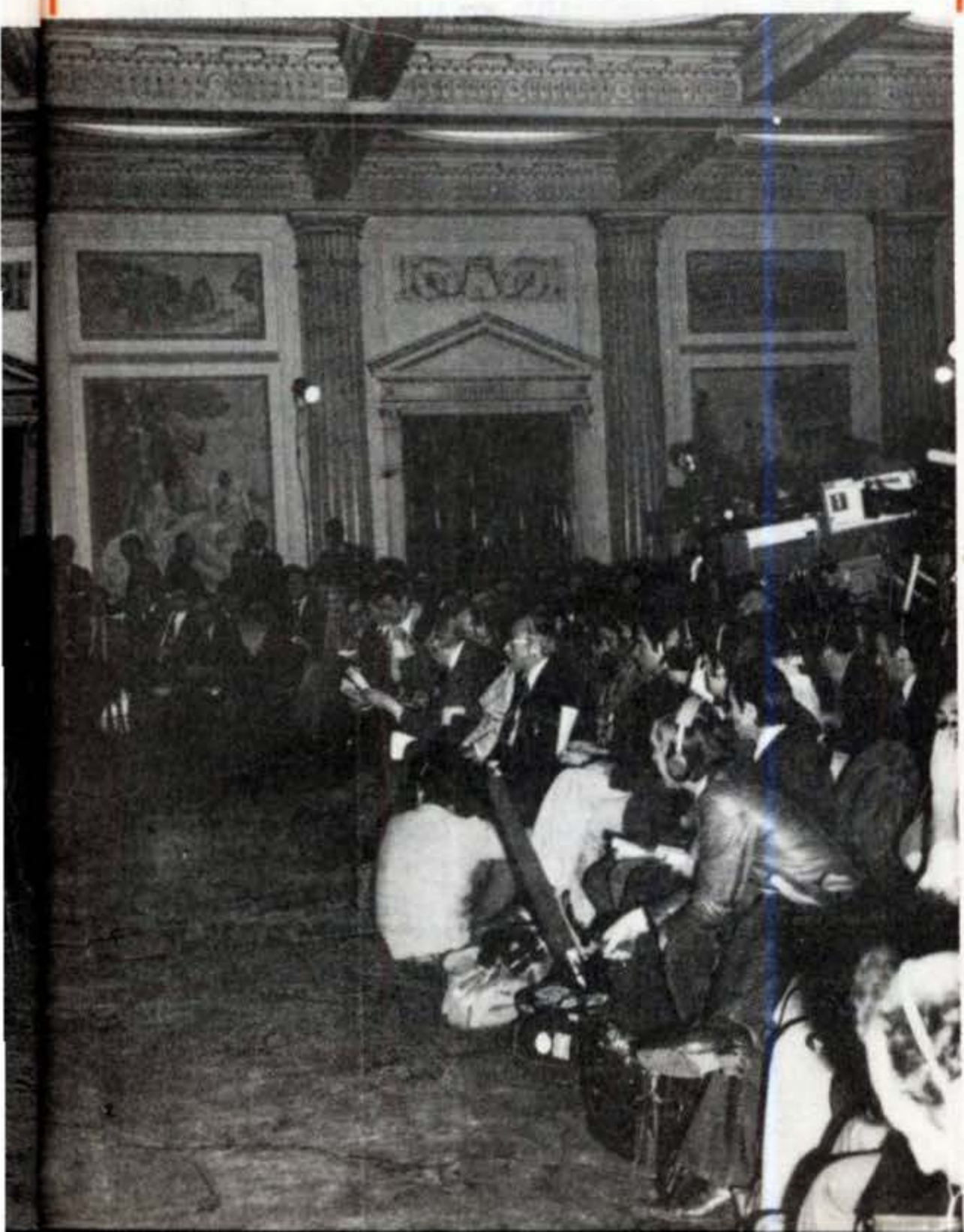

Umanismul revoluționar — umanism de tip nou

Toate momentele mari ale istoriei țării noastre sînt străbătute de o vibrație umanistă. Cronicarii de acum trei-patru veacuri care au dat, primii, expresie conștiinței noastre străvechi de popor de sine stătător au vorbit despre limba și originile românilor în stilul umanismului renascentist, bazat pe folosirea izvoarelor vechi, cu modelul antic în față și cu repunerea omului ca erou pe scena istoriei. Cei ce au militat pentru unitate și independență în secolul trecut s-au hrănit din umanismul iluminist, cu încrederea sa mare în binefacerile științei de carte și ale culturii, pe care construiau imaginea generoasă a unei națiuni moderne, înscrisă în pas cu timpurile.

Etapa pe care o parcurgem în prezent stă sub semnul unei înnoiri fundamentale, care prin proporțiile ei, ritmurile dinamice și îndrăzneala obiectivelor nu-și găsește precedent în trecut. Înfăptuirea revoluției socialiste în România este o măreață operă istorică națională care are de spus un cuvînt greu în procesele de dezvoltare socială a lumii contemporane. În strategia generală a P.C.R., care ține la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor pentru edificarea comunismului în România, gîndirea și acțiunea politică a secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, a rezervat umanismului revoluționar, socialist, de tip nou, un loc cardinal. Prin enunțarea fermă a acestui principiu și prin clarificarea conceptuală, **tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție de seamă la îmbogățirea tezaurului de idei călăuzitoare pentru construirea socialismului la noi și la consolidarea forțelor progresiste de pretutindeni.** Cu atît mai salutar este aportul său teoretic, cu cît asistăm la o întețire a confruntărilor ideologice, cu cît societatea capitalistă, recitindu-și actele referitoare la drepturile omului din epoca genezei sale se consideră îndreptățită să se erijeze în mentor, dînd lecții și chiar note de conduită altora. Pe baza analizei sale pătrunsă de concepția materialismului dialectic, tovarășul Nicolae Ceaușescu atrage atenția asupra faptului că sensurile și conținutul umanismului se modifică corespunzător diferitelor etape de dezvoltare istorică a societății. Ceea ce a putut să constituie la vremea sa o desființare progresistă a legăturilor înrobitoare ale feudalismului nobiliar a devenit în scurt timp pentru capitalism o simplă asigurare că indivizii se află în stare de liberă suspensie, veșnic disponibili pentru piața forțelor de muncă, într-un sistem generator de inegalitate și alienare.

În contrast cu egoismul cultivat de competiția și vrăjmășia societății capitaliste, socialismul stabilește prin umanismul său „raporturi armonioase, organice între individ și colectivitate". „Umanismul revoluționar, a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu, concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societății, promovînd principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire

al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii generale a colectivității, a poporului, a umanității". În orice subiect în care s-a pronunțat, tovarășul Nicolae Ceaușescu a ținut să sublinieze locul pe care îl ocupă omul în programul de acțiune al P.C.R.: „Este un fapt cunoscut că întreaga activitate de dezvoltare și modernizare a industriei noastre, de înflorire a economiei naționale, întreaga construcție a socialismului sînt închinate omului, au ca țel principal creșterea bunăstării maselor de oameni ai muncii, ridicarea nivelului de civilizație al întregului popor". Miilor de participanți la Congresul educației politice și al culturii socialiste, precum și imensei mase de telespectatori, le-a rămas întipărit în minte portretul omului nou, elocvent trasat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a reliefat virtuțile de cunoaștere, nivelul politic și moral ridicat, pasiunea, cutezanța și patriotismul ce animă pe conducătorul socialismului și comunismului. „Urmărim — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la închiderea acelui Congres — crearea condițiilor celor mai propice ca omul să se poată manifesta plenar în toate domeniile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul său de a fi, în spiritul comun întregii societăți, al dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei, al simplității, al hotărîrii de a lucra împreună cu semenii săi pentru fericirea proprie, pentru fericirea întregii societăți".

În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, umanismul revoluționar nu este un capitol separat al filozofiei noastre de viață, ci un element constitutiv ce se regăsește la fiecare latură a edificiului societății socialiste multilateral dezvoltate. În raportul prezentat la Conferința Națională a P.C.R., din decembrie 1977, toate propozițiile fundamentale, de la creșterea producției industriale și a nivelului ei calitativ, capabilă să asigure îmbunătățirea condițiilor de viață pentru întregul popor și pînă la promovarea cu consecvență a lărgirii democrației și a participării concrete a maselor populare la munca de conducere a societății, pot fi citite ca o ilustrare a umanismului revoluționar.

Cine caută temeiuri pentru respectul sincer și ecoul larg de care se bucură în lume îndemnul neistovit al tovarășului Nicolae Ceaușescu în direcția construirii unei lumi mai drepte și mai bune, pentru instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale, pentru apărarea păcii, vede că acțiunea sa e construită pe suportul solid al umanismului socialist.

Aniversarea președintelui Nicolae Ceaușescu îl găsește în rolul cel mai nobil pe care îl poate juca un bărbat politic pe scena lumii: acela de pasionat apărător al valorilor păcii, civilizației și libertății popoarelor în fața primejdiilor care le amenință, de promotor neobosit al progresului și de purtător al concepției umanismului nou în care este cristalizată adeziunea de o viață a poporului român la dreptate și omenie.

Mircea MALIȚA
profesor universitar

Prieteni pe toate meridianele lumii

Prezența tot mai activă a României socialiste în viața internațională este astăzi cunoscută și apreciată în toate țările lumii. Conducători de state, înalte personalități din lumea politică și cultural-științifică, mase largi de oameni din cele mai diferite părți ale lumii cunosc România și pe președintele Nicolae Ceaușescu, datorită realizărilor remarcabile ale poporului român, politicii externe pe care țara noastră o promovează susținut și cu rezultate strălucite.

Audiența pe care țara noastră o are astăzi la toate popoarele lumii este consecința firească a politicii partidului nostru, întemeiată pe o înaltă și consecventă principialitate, izvorîtă din spiritul de răspundere față de propriul popor și, în același timp, față de interesele întregii lumi, față de cauza păcii și progresului. Toate acestea explică rezonanța mondială a politicii noastre externe, receptivitatea de care s-au bucurat inițiativele politice ale guvernului nostru. Încrederea pe care ele au insuflat-o statelor și popoarelor în relațiile cu țara noastră socialistă a făcut ca aceste relații, prin amploarea lor, prin caracterul lor militant, realist și constructiv, prin participarea statului nostru la soluționarea problemelor cu care se află confruntată contemporaneitatea, să dobîndească, tot mai mult, un caracter mondial. Un simplu bilanț istoric arată că, de la Congresul IX al P.C.R. din 1965 și pînă astăzi, numărul statelor cu care România a stabilit relații diplomatice sau consulare s-a dublat — de la 67 ajungînd la 130. Țara noastră participă, de asemenea, activ și intens la 84 organizații interguvernamentale și la alte sute de organizații neguvernamentale.

Acest impresionant volum de relații internaționale este rezultatul promovării de către președintele României a acelei politici și a acelor principii, recepționate și extinse în practica internațională de către alte state, datorită tocmai calității lor noi, faptului că ele corespund năzuințelor profunde și eterne ale popoarelor spre o pace trainică și colaborare internațională. Ele sînt, totodată, expresia modului propriu de a acționa al tovarășului Nicolae Ceaușescu, care, de la înalta tribună a Conferinței Naționale a P.C.R. din decembrie 1977, chema la promovarea unor relații interstatale noi, a unui umanism nou, la generalizarea principiilor noi în viața internațională, care să asigure popoarelor posibilitatea de a-și afirma multilateral geniul și forțele creatoare într-un climat de prietenie și colaborare.

În prim plan se situează relațiile României cu toate țările socialiste, care cunosc o dezvoltare puternic ascendentă, corespunzătoare atît intereselor poporului român cît și intereselor celorlalte popoare care edifică noua orînduire, cauzei generale a socialismului și păcii. Relațiile multilaterale cu toate țările socialiste contribuie la întărirea solidarității și unității acestor țări, la înflorirea economico-socială a fiecăreia și a tuturor, la creșterea

rolului socialismului și a prestigiului său pe plan mondial.

Țara noastră a intensificat în mod continuu relațiile de prietenie și colaborare multilaterală cu țările în curs de dezvoltare, dîndu-se astfel expresie noilor relații democratice internaționale, asigurîndu-se o perspectivă trainică pentru colaborarea dintre România și aceste țări. Raporturile cu țările în curs de dezvoltare se situează atît în cadrul colaborării bilaterale, în scopul lichidării subdezvoltării și accelerării progresului economico-social, cît și în contextul luptei generale împotriva politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, pentru dreptul fiecărui popor de a fi stăpîn pe bogățiile naționale, pe destinele sale, pentru făurirea noii ordini economice și politice internaționale.

În virtutea principiilor coexistenței pașnice au fost extinse relațiile de colaborare ale țării noastre cu toate țările lumii, fără deosebire de orînduire socială, inclusiv cu țările capitaliste dezvoltate din Europa și alte continente, pe baza normelor fundamentale ale dreptului internațional contemporan, în dorința de a asigura dezvoltarea unor relații noi între state și popoare.

România consideră că trebuie să se creeze structuri adecvate, democratice, învestite cu autoritatea necesară pentru instituționalizarea unor asemenea relații. Prin numeroase acte și documente de politică externă, exprimînd voința părților participante, semnate de președintele republicii cu numeroși șefi de state din lume, țara noastră contribuie în mod creator la învederarea unor noi izvoare ale dreptului internațional. Documentele politicii externe a țării noastre, adoptate din 1965 și pînă astăzi, se constituie într-o amplă, bogată și originală istorie a relațiilor noastre în lume.

Un factor important în viața internațională a ultimilor 12 ani l-au constituit întîlnirile și convorbirile pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a avut cu șefi de state și de guverne din aproape 100 țări, cu peste 3 300 reprezentanți ai diferitelor partide și organizații politice, personalități de seamă ale vieții sociale, economice și cultural-științifice de pe toate continentele. Dialogul președintelui Nicolae Ceaușescu cu șefii de state și guverne, cu factorii politici din aproape toate statele lumii înseamnă o contribuție istorică a șefului statului și partidului nostru nu numai la promovarea intereselor naționale românești, ci și la realizarea unei autentice reciprocități în relațiile bilaterale, un dialog constructiv, desfășurat sub semnul profundei responsabilități, o uriașă activitate în care s-au exprimat, cu profunzime, realism și înaltă principialitate, poziții clarvăzătoare în probleme majore bilaterale sau generale.

Aceste neîncetate eforturi stau mărturie în fața istoriei a acelei politici care a asigurat patriei noastre un rol activ în lupta mondială pentru progres, un loc demn în rîndul națiunilor lumii, considerația opiniei publice internaționale, un binemeritat prestigiu, prieteni pe toate meridianele lumii.

Tudor R. POPESCU
profesor universitar, doctor docent

România — patrie socialistă a tuturor fiilor ei

Raporturile frățești dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare din Republica Socialistă România au temelii adînci. Ele s-au făurit în decursul veacurilor, au generat influențe reciproce, bogate tradiții comune în crearea bunurilor materiale și spirituale, în lupta comună pentru libertate socială și națională, pentru neatîrnarea pămîntului natal în care, împreună, și-au durat căminul și viața. Climatul de înfrățire și muncă rodnică a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, evidente azi în toată țara, reprezintă rezultatul unor acumulări istorice, izvorăște din conviețuirea multiseculară pe pămîntul patriei comune, conviețuire care a născut situații specifice în realizarea egalității efective între toți cetățenii României socialiste.

Prietenia frățească dintre oamenii muncii din patria noastră, indiferent de naționalitate, a căpătat noi dimensiuni istorice și s-a adîncit necontenit, ridicîndu-se pe o treaptă superioară în anii construcției socialiste. Transpunerea în viață a politicii naționale a Partidului Comunist Român a creat acea comunitate reală de interese a tuturor cetățenilor patriei, le-a asigurat acestora drepturi și posibilități egale de afirmare și dezvoltare. În strînsă unitate, românii și naționalitățile conlocuitoare muncesc umăr la umăr, pentru înflorirea și progresul patriei comune. Avem un univers comun — Republica Socialistă România. Pentru naționalitățile conlocuitoare nu există un alt loc pentru afirmarea lor plenară creatoare decît pămîntul pe care s-au născut, au muncit și luptat secole de-a rîndul. „Numai aici, în România socialistă — spunea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — împreună cu poporul român, își pot împlini oamenii muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare năzuințele lor de bunăstare, libertate și fericire".

Înfăptuirea industrializării socialiste, cooperativizarea agriculturii, dezvoltarea economică, social-culturală a tuturor regiunilor țării reprezintă temeliile solide ale egalității și afirmării plenare a tuturor cetățenilor patriei noastre. Egalitatea, garantată juridic prin Constituție, legea fundamentală a țării, și-a găsit expresia elocventă într-o multitudine de mijloace instituționale, începînd cu organele reprezentative comunale și sfîrșind cu cele de nivel național. Aceste organisme asigură accesul și afirmarea multilaterală a tuturor cetățenilor patriei. S-a pus capăt pentru totdeauna asupririi naționale și politicii de învrăjbire șovină. Socialismul a creat condiții optime de manifestare și afirmare nestingherită a tuturor forțelor creatoare, a tuturor valorilor umane. Prin presă, învățămînt de toate gradele, emisiuni de radio și televiziune, prin activitatea editorială în limbile naționalităților conlocuitoare se urmărește cu constanță dezvoltarea artei și literaturii, a tradițiilor și obiceiurilor populare progresiste, proprii fiecărei naționalități conlocuitoare și, prin aceasta, îmbogățirea te-

zaurului spiritual variat și, totodată, comun al României socialiste.

Preocuparea permanentă pentru rezolvarea problemelor actuale de bază ale naționalităților conlocuitoare în spirit marxist este deosebit de evidentă prin complexele măsuri inițiate după Congresul IX al P.C.R. de secretarul general al partidului, vizînd dezvoltarea democratismului orînduirii noastre socialiste. Crearea Consiliilor centrale și județene ale oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, a Consiliilor județene ale naționalităților sîrbă și ucraineană a asigurat cadrul organizatoric adecvat pentru intensificarea activității politice și social-culturale a acestor naționalități.

Dialogul permanent al secretarului general al partidului cu oamenii muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, în ansamblul dialogului cu întreaga țară, exprimat prin numeroasele sale vizite de lucru, este un fapt istoric semnificativ al marilor împliniri pe care societatea noastră le trăiește azi. Frontul Unității Socialiste reflectă unitatea politico-morală a poporului nostru, adeziunea sa responsabilă la cauza nobilă a construcției societății socialiste multilateral dezvoltate. Ridicată la rang de lege de granit a vieții noastre, egalitatea efectivă între toți cetățenii patriei și-a găsit expresie elocventă în Programul partidului, ale cărui literă și spirit exprimă forța de gîndire a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Situînd problematica naționalităților în contextul general al luptei pentru societatea socialistă multilateral dezvoltată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție teoretică și practică de o valoare excepțională la dezvoltarea politicii P.C.R. în problema națională, problemă a cărei rezolvare este asigurată în spiritul marxism-leninismului creator.

Sînt vii în mințile tuturor faptele măreție și concepțiile inspirate de ideologia socialismului și comunismului științific, prin care tovarășul Nicolae Ceaușescu, într-o permanentă legătură cu poporul, militează necontenit — cu acele minunate însușiri moral-politice care-i sînt proprii — ca toți fiii acestei vetre istorice, români, maghiari, germani și de alte naționalități, să-și poată împlini năzuințele în frăție și libertate. Ne mîndrim că marea familie a celor douăzeci și două de milioane de locuitori ai republicii noastre socialiste a deprins acea limbă comună, definită de secretarul general al partidului: munca entuziastă pentru progresul și prosperitatea patriei — una și indivizibilă pentru toți.

Ladislau BÁNYAI
profesor, doctor docent

Revoluția științifică și tehnică în România

În actuala epocă a revoluției științifice și tehnice pe care o parcurge omenirea, progresul oricărui popor, și cu atît mai mult al unui popor care trebuie să biruie o anume subdezvoltare economică și să edifice o orînduire socială superioară, nu se poate realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale cunoașterii. „Construim societatea nouă — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — în epoca celor mai mari descoperiri ale științei și tehnicii, a desfășurării furtunoase a revoluției tehnico-științifice contemporane. Această mare operă constructivă nu se poate realiza decît pe baza celor mai avansate cuceriri ale cunoașterii umane. Societatea socialistă și comunistă trebuie să fie societatea celei mai înalte productivități, a celei mai raționale organizări a producției și a vieții sociale, a celui mai înalt nivel de civilizație materială și spirituală".

Încorporarea marilor realizări ale științei și tehnicii, ca una dintre principalele coordonate ale strategiei globale elaborate de partid pentru construirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, și-a găsit o strălucită reliefare în Programul partidului, în celelalte documente aprobate de Congresul XI, de Conferința Națională din decembrie 1977. Definindu-l drept cincinalul revoluției științifice-tehnice, al afirmării largi a cuceririlor celor mai avansate ale cunoașterii în toate ramurile și sectoarele economiei românești, aceste documente au atribuit actualului cincinal o dimensiune istorică aparte. Partidului nostru, secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le revine onoarea de a fi dat astfel o determinare materialist-dialectică și istorică rolului de prim ordin al științei în contextul luptei întregului popor pentru făurirea noii societăți și a civilizației înaintate.

Această reevaluare a științei ca factor decisiv al accelerării progresului țării noastre reflectă rezultatele amplei activități desfășurate, și în acest domeniu, de secretarul general al partidului, capacitatea sa de a sesiza și analiza pătrunzător marile probleme și obiective ale dezvoltării sociale, îmbinînd concluziile desprinse într-o concepție strategică unitară, echilibrată, a dezvoltării noastre contemporane. În acești ani, de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu se află în fruntea partidului, am fost cu toții martori permanenți ai efortului său neobosit de a situa știința, în cadrul acestei strategii, la locul ce i se cuvine, de a asigura o continuă corelare a progresului tehnico-științific cu progresul economic și social. Abordarea aprofundată a acestor probleme în documentele de partid, critica deschisă, principială, adusă neajunsurilor aflate în unele domenii de cercetare, combaterea statornică a tendințelor conservatoare, care s-au manifestat într-un anumit moment și în dezvoltarea științei și tehnicii, iată tot atîtea căi prin care partidul a influențat și dinamizat activitatea științifică și tehnică, stabilindu-i direcții prioritare și orientînd-o ferm spre zona ei cea mai fertilă — locul unde acționează producătorii de bunuri materiale.

La Conferința Națională a partidului, din decembrie anul trecut, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat din nou semnificația istorică deosebită a înfăptuirii revoluției științifice-tehnice în țara noastră, în contextul în care factorul esențial pentru realizarea marilor sarcini ce stau în fața poporului este accentuarea pu-

ternică a laturilor calitative ale întregii activități economice. Corelația dialectică **știință, tehnică, producție-calitate** capătă astfel noi dimensiuni, saltul de la cantitate la calitate devenind, în condițiile progresului tehnico-științific contemporan, un factor puternic, hotărîtor al însești creșterii noastre economice. Accelerator al progresului istoric, științei îi revine, în ansamblul strategiei elaborate de partidul nostru pentru mersul înainte al patriei, un rol de seamă în depășirea de către România, în cursul viitorului cincinal, a stadiului de țară în curs de dezvoltare și trecerea la stadiul de țară cu o dezvoltare economică medie.

Oamenii de știință din țara noastră sînt continuatorii unor vechi și bogate tradiții de gîndire și creație științifică, ai unei valoroase moșteniri lăsate de iluștrii înaintași care au adus o contribuție remarcabilă la îmbogățirea tezaurului științei naționale și celei universale. Prețuind bogatele tradiții ale științei românești, pe marii savanți patrioți, care au pus știința lor în slujba progresului poporului, au răspuns prin operele lor cerințelor dezvoltării societății românești, secretarul general al partidului a adresat în repetate rînduri celor aproape 150 000 cadre care lucrează în cercetare și proiectare chemarea înflăcărată de a continua și ridica pe noi culmi înaltele tradiții ale științei românești, de a-și pune întreaga lor energie, pricepere și inteligență în slujba propășirii patriei socialiste.

Valter ROMAN
profesor universitar, doctor docent, inginer

O Europă a păcii și cooperării națiunilor

Din orice perspectivă ar fi privită, acțiunea politico-diplomatică românească, desfășurată pe multiple planuri, în vederea găsirii căilor construirii unui nou sistem de relații internaționale în Europa apare drept principială, realistă, originală, dinamică și continuă. Proiectată oricît de departe în viitor orice evaluare a istoricului asupra acestui proces va discerne în conținutul și în modalitățile ei de expresie rolul hotărîtor, determinant pe care îl are președintele Nicolae Ceaușescu în definirea și realizarea întregii politici interne și internaționale a României socialiste.

Putem să o spunem cu emoționantă mîndrie — mai cu seamă la aniversarea din 26 ianuarie devenită sărbătoarea întregii țări: dacă România a avansat conceptul cel mai complet și complex al edificării securității europene, dacă țara noastră a reușit să transpună în practica relațiilor sale cu celelalte state ale continentului marile principii ale dreptului internațional cărora le-a asigurat o valoare juridică universală prin documentele comune semnate la cel mai înalt nivel, dacă diplomația românească a putut juca rolul cunoscut și recunoscut în toate fazele și etapele discuțiilor și negocierilor ante și post Helsinki, toate acestea se datoresc minții luminate și clarvăzătoare, activității uriașe, perseverente, principiale desfășurată în fruntea statului și a partidului nostru de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Putem să o spunem cu emoționantă mîndrie că în abordarea problematicii securității și cooperării europene asupra căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu își concentrează o parte însemnată din neobosita sa muncă la conducerea țării și a partidului, regăsim trăsăturile omului care a ridicat demnitatea, prestigiul și afirmarea României în lume la cele mai măreți culmi din întreaga istorie a românilor: cutezanța revoluționară, profunda înțelegere a raporturilor național-internațional, umanismul și democratismul, capacitatea de interpretare materialist-dialectică și istorică consecventă a întregii evoluții a popoarelor europene și de corelare sistematică a raportului de forțe, a transformărilor revoluționare din societate, știință, tehnică, ca și a mutațiilor social-politice structurale din viața continentului și a lumii. Conform conceptului elaborat de președintele Nicolae Ceaușescu, formulat încă din 1970 „securitatea europeană reclamă, după convingerea noastră, un sistem de angajamente ferme din partea tuturor statelor, precum și de măsuri concrete de natură să ducă la excluderea forței și a amenințării cu folosirea forței în relațiile interstatale, să ofere tuturor țărilor garanții depline că se află la adăpost de orice act de agresiune".

Anticipînd — cu acea putere de analiză multidimensională ce-i este proprie — că edificarea securității și cooperării va fi un proces istoric complex, de durată relativ îndelungată, de maximă importanță pentru viața, dezvoltarea și progresul popoarelor continentului, președintele Nicolae Ceaușescu a trasat coordonatele orientării europene a României în care aspectele politice, militare, economice, culturale, umanitare se găsesc într-o strînsă interdependență dialectică. Totodată eforturile stăruitoare, dinamizante ale diplomației românești au fost plasate în convergență cu aportul altor state, al tuturor forțelor politice progresiste de pe continent. Convingerea devenită axiomatică în politica externă românească prin care o nouă Europă nu poate fi decît o Europă fără blocuri militare, o Europă a patriilor și națiunilor în care fiecare națiune, indiferent de mărime, forță sau orînduire socială, să se exprime în deplină egalitate de drepturi în toate problemele, să aibă siguranța independenței și suveranității proprii, să colaboreze fructuos în toate domeniile cu celelalte națiuni coincide cu idealul de luptă al popoarelor continentului nostru.

Ampla dezbatere pe temele securității și cooperării europene necesită un cadru constructiv, principial de lucru, acela al dialogului între state independente și egale. Iată de ce o deosebită valoare are pentru tratativele celor 35 state atmosfera politică în care ele se desfășoară și se vor desfășura și asupra căreia președintele României formula la recenta Conferință Națională a partidului, considerațiuni de extremă importanță.

„Noi considerăm că țelul activității delegațiilor reunite la Belgrad trebuie să fie

conlucrarea constructivă pentru impulsionarea realizării în viață a securității europene, și nu înfruntarea concepțiilor despre lume și viață ale celor două sisteme social-politice.

Exprimînd această opinie, nu dorim să se înțeleagă în nici un fel că poziția noastră ar fi dictată de teama confruntării ideologice cu concepțiile opuse; sîntem însă conștienți că declanșarea, într-un asemenea cadru, a războiului, ca să spun așa, ideologic — ce amintește perioada de tristă memorie a «războiului rece» — nu numai că nu ar contribui cu nimic la soluționarea problemelor de care depind pacea și securitatea pe continent, dar ar duce, incontestabil, la ascuțirea încordării atît în Europa, cît și în întreaga lume, ar afecta grav destinderea internațională. Noi afirmăm cu tărie concepția filozofică a umanismului revoluționar, pe baza căreia edificăm noile relații sociale, avînd deplină încredere în superioritatea ei, dar nu dorim să o impunem nimănui, așa cum la rîndul nostru nu acceptăm să ne fie impusă de nimeni nici o altă concepție filozofică".

Promovînd construcția societății socialiste românești multilateral dezvoltate, președintele Nicolae Ceaușescu întărește prin noi componente străvechiul liant dintre destinul poporului român și al Europei. Orientînd cu spirit înainte mergător dezvoltarea relațiilor noastre cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu cele nealiniate, cu statele neutre, cu celelalte state de pe continent, tovarășul Nicolae Ceaușescu înscrie prioritar problematica europeană pe agenda întrevederilor și convorbirilor cu factorii de răspundere și liderii din toate statele angajate în procesul edificării de noi raporturi pe continent; direcționează cu precizie și fundamentează pozițiile diplomatice românești la masa dialogului intraeuropean, precum și în acțiunile și inițiativele destinate progresului colaborării multilaterale între statele balcanice, creării unei zone fără arme nucleare și baze militare străine, a unei zone a păcii și înțelegerii în Balcani, relevă rolul mereu crescînd al popoarelor, al forțelor sociale și politice europene democratice, progresiste, care se pronunță pentru o nouă politică, pentru dezangajare militară și dezarmare, pentru democratizarea efectivă a relațiilor internaționale; militează pentru intensificarea circuitului de valori materiale și spirituale, pentru amplificarea, în scopuri umanitare, a contactului culturilor europene.

În făurirea noii Europe de mîine, a cărei imagine a început a se cristaliza în acest ultim deceniu, a acelei Europe unite care prin individualitatea independentă, creatoare a fiecărei națiuni, să sporească contribuția bătrînului continent la pacea, securitatea, prosperitatea întregii omeniri, personalitatea președintelui României, Nicolae Ceaușescu, este de pe acum consacrată de Istoria cea mare.

Cristian POPIȘTEANU
doctor în istorie

Omul nou — făuritorul noii istorii

Năzuința generațiilor de luptători pentru libertatea și neatîrnarea țării, pentru fericirea și prosperitatea locuitorilor ei se împlinește astăzi, prin activitatea entuziastă a întregului popor de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, de înaintare spre comunism. Cele trei decenii de revoluție și construcție socialistă au schimbat profund chipul țării, impunînd, în același

timp, ca necesitate obiectivă, ca existența socială și conștiința socială să se afle în deplină concordanță, în armonie. Construind pe pămîntul patriei societatea nouă a dreptății și echității, a libertății și fericirii, ne transformăm pe noi înșine, între aceste laturi ale procesului revoluționar existînd o strînsă unitate și interdependență dialectică.

În condițiile societății socialiste multilateral dezvoltate, conștiința revoluționară a omului nou devine un factor esențial al progresului istoric. Idealurile, principiile și normele pe care le proclamă morala revoluționară a societății noastre, mereu adecvată cerințelor sociale aflate în permanentă evoluție, reprezintă o puternică forță motrice în accelerarea marilor prefaceri ale societății românești.

Așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste, formarea și educarea omului nou, cu o conștiință înaintată, revoluționară, reprezintă un proces amplu, complex, ale cărui coordonate esențiale au fost clar definite de partid, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Omul nou, în viziunea atotcuprinzătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, nu reprezintă o entitate ruptă de realitățile vieții, ci, dimpotrivă, o ființă vie, puternic angajată în progresul social, trăind și muncind pentru fericirea prezentă și viitoare a patriei, cu o înaltă răspundere și permanentă preocupare față de interesele generale ale colectivității, devotat cauzei partidului și poporului român.

Expresia exigențelor morale specifice etapei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism o constituie **Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste,** elaborat din inițiativa și sub directa conducere a tovarășului Nicolae Ceaușescu și adoptat de Congresul XI al partidului. Aplicarea acestor principii și norme în toate sferele vieții, ale relațiilor dintre oameni, va avea drept rezultat făurirea unei conștiințe avansate în rîndul maselor, prin transformarea radicală a modului lor de gîndire și de existență și însușirea unei temeinice pregătiri profesionale și culturale, condiții obligatorii pentru crearea unei înalte civilizații socialiste.

Prin munca noastră, pusă în slujba propășirii patriei, sîntem făuritorii noii istorii socialiste a României. Edificarea unei civilizații noi, superioare, în vatra strămoșească nu poate fi — cum a relevat în repetate rînduri președintele republicii — decît rezultatul istoric al muncii întregii națiuni.

În procesul formării unui om cu un nivel ridicat de cunoștințe, cu o temeinică și multilaterală pregătire pentru viață și societate, îndatoriri de mare însemnătate revin — în ansamblul factorilor educativi — școlii.

Ca profesor și conducător al unui institut de cercetare, ca cetățean, am fost profund impresionat de viziunea nouă pe care secretarul general al partidului, președintele republicii, a adus-o în dezvoltarea și perfecționarea structurii învățămîntului de toate gradele din patria noastră. În nici o altă perioadă din istoria sa, școala românească — cu îndelungată și bogată tradiție științifică și patriotică — nu s-a bucurat de o orientare atît de fundamentală pentru destinul întregului popor. Astfel, în România, datorită contribuției teoretice și practice a pre-

Vineri, 1 august 1975, ora 17, Palatul „Finlandia" din Helsinki: tovarășul Nicolae Ceaușescu își pune semnătura pe Actul final al primei conferințe a securității și cooperării în Europa

ședintelui republicii noastre, s-au pus bazele traducerii în viață a unei probleme care preocupă toate societățile contemporane: integrarea organică a învățămîntului și științei cu producția, proces care asigură o largă dezvoltare, afirmare și valorificare a elanurilor și talentelor creatoare la scara întregii societăți.

Știm și vom ști mereu că tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus acea nouă și modernă dimensionare, pe temeiul criteriilor filozofice ale socialismului științific, problemei complexe a educației umane, căreia, de la gînditorii antichității și pînă în vremile noastre, i s-au dedicat strălucite personalități ale omenirii. O abordare contemporană de o cutezătoare și atotcuprinzătoare temeinicie aparține experienței istorice din țara noastră și este astfel formulată de secretarul general al partidului: „În esență, noi, comuniștii, ne propunem, de fapt, să venim — dacă se poate spune astfel — în sprijinul naturii, care a sintetizat în om forma superioară de organizare a materiei, acționînd prin toate mijloacele pentru stimularea însușirilor celor mai nobile ale acestuia, pentru dezvoltarea sensibilității sale, a dorinței și voinței de autodepășire, pentru amplificarea continuă a cunoașterii sale, pentru împlinirea visurilor sale celor mai cutezătoare de progres, dreptate și fericire. Aș putea spune că, în fond, și în acest domeniu acționăm în spiritul materialismului dialectic. Înțelegînd și stăpînind legile naturii, acționăm totodată pentru a le pune în serviciul omului — adică a tot ce a creat mai bun natura. Noi ne propunem acum să perfecționăm produsul cel mai înalt al naturii — omul, creatorul a tot ce există în societate!".

Pornind de la acest concept revoluționar apare evident că, pentru raportul om-societate, formarea omului nou, constructor conștient al celei mai drepte orînduiri, constituie cea mai mare și mai complexă sarcină, cea mai nobilă răspundere, îndatorire revoluționară de onoare pe care partidul nostru o pune în fața tuturor factorilor angajați în procesul educațional. Este o răspundere pe care noi, dascălii, alături de toți cei care activează în direcția perfecționării omului, ne străduim să o îndeplinim cît mai bine, urmînd exemplul permanent mobilizator, generator de noi elanuri creatoare, pe care ni-l oferă uriașa activitate a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pusă în slujba poporului român, a propășirii patriei, a înaintării României pe noi culmi de civilizație și progres.

M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA
profesor universitar, doctor docent

Realitatea istorică a unei diplomații novatoare

Esența politicii externe a României socialiste — al cărei strălucit făuritor și exponent este tovarășul Nicolae Ceaușescu — întruchipează o concepție fundamental nouă despre om, despre societate, despre relațiile între state și națiuni, deci și despre menirea, obiectivele și metodele diplomației. Ea constă în exprimarea — cu fierbinte patriotism și principialitate, cu demnitate și măiestrie, cu calm și tact, cu răbdare și perseverență, cu fermitate și respect pentru adevăr, cu cinste și lealitate, cu omenie și credință în progres — a intereselor propriei țări, interese care reclamă imperios asigurarea, împreună cu toate celelalte state, a păcii și secu-

Petroșani, 9 noiembrie 1977: cel mai iubit fiu al clasei muncitoare, al întregului nostru popor, este investit de minerii din Valea Jiului cu înaltul titlu de „Miner de onoare al Văii Jiului"

Pitești, 23 octombrie 1977: sărbătoarea brațelor harnice de pe întinsul ogoarelor patriei: „Ziua recoltei" la împlinirea a 15 ani de la încheierea cooperativizării agriculturii

rității, bunuri internaționale indivizibile, asigurarea unor relații de pace și bună vecinătate, de încredere și colaborare. Reprezentînd națiunea noastră socialistă la cel mai înalt nivel, președintele Nicolae Ceaușescu aduce în arena internațională suflul convingerii că în epoca actuală pot colabora cu adevărat numai statele libere și egale în drepturi. Aceste trăsături sînt definitorii atît pentru caracterul fundamental nou al diplomației practicate de țara noastră în relațiile sale cu celelalte țări, cît și pentru aportul ei novator la tezaurul acțiunii diplomatice contemporane.

Diplomația nouă este o diplomație gîndită ca instrument de realizare a unei politici externe pașnice, întemeiate pe principiile fundamentale ale dreptului internațional, ale echității și legalității internaționale, contribuind ca locul dreptului forței, „dreptul pumnului" (cum i se spunea în evul mediu) să-l ia forța dreptului. Am folosit aici cuvintele lui Nicolae Titulescu, diplomatul patriot din perioada dintre cele două războaie mondiale, pentru a aminti că, în timp ce inovează, cutezător, puternic și neîncetat atît în privința fondului cît și a procedurii acțiunii sale, diplomația României socialiste continuă tradițiile progresiste ale diplomației făurite de-a lungul timpului, de reprezentanții țării noastre, pentru a-i asigura libertatea și independența.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu definește întrutotul elocvent și atotcuprinzător esența imperativelor zilei de azi și de mîine pentru relațiile dintre statele de pe Terra: „În epoca în care trăim, și care este guvernată de marea revoluție tehnico-științifică mondială, de uriașele procese revoluționare de eliberare națională și socială a popoarelor, de creșterea fără precedent a forțelor progresiste, democratice, se cere în mod imperios și promovarea unei politici internaționale noi, cu adevărat revoluționare, care să schimbe în mod radical raporturile dintre state, principiile politicii mondiale, să instaureze dreptatea și echitatea, colaborarea și pacea pe planeta noastră".

În mod corespunzător, sub clarvăzătoarea conducere a P.C.R., România socialistă stăruie ca politica externă a unui stat, diplomația sa să fie judecate în primul rînd după criteriul conformității cu cerințele legalității, ale imperativelor echității, ale comandamentelor majore ale dreptului internațional: respectul suveranității și independenței naționale, egalitatea desăvîrșită în drepturi, avantajul reciproc, neamestecul în treburile altui stat, nerecurgerea la folosirea forței și la amenințarea cu forța ca mijloc de rezolvare a problemelor internaționale. În vremurile de astăzi, orice problemă internațională, oricît de complexă, poate fi rezolvată pașnic, pe cale politică, prin tratative directe ale părților interesate, dacă la temelia căutărilor sînt puse principiile mai sus evocate. Este clar — iar strălucita și neobosita prezență pe ecranul politicii mondiale a conducătorului statului și partidului nostru a afirmat-o fără șovăire — că astăzi nici o problemă internațională nu este susceptibilă de a fi rezolvată cu adevărat, temeinic și trainic prin folosirea forței.

Aplicînd neabătut aceste principii și orientări, România socialistă se pronunță pentru stingerea tuturor focarelor de conflicte și de război. Țara noastră folosește intens tehnica, inaugurată în ultimii ani de diplomația românească, a Declarațiilor solemne comune, precum și a altor instrumente de drept internațional ca un mijloc de a lega între ele statele semnatare, cît și pe acestea

Iași, 15 septembrie 1977, deschiderea noului an de învățămînt: flori și ovații pentru secretarul general al partidului în semn de recunoștință a tinerei generații pentru minunatele condiții de viață și învățătură

cu toate celelalte state, prin firele principialității noi. România contribuie și pe această cale într-un mod remarcabil la dezvoltarea progresistă a fondului și a instrumentarului dreptului internațional, la modurile de creare a legalității internaționale noi, profund umaniste, pătrunsă de spiritul egalității suverane a statelor. Consensul în luarea hotărîrilor, rotația în conducerea dezbaterilor, democratizarea procedurilor, instituțiilor și a întregii vieți internaționale, cerința lichidării concomitente a „blocurilor" militare — care constituie astăzi un evident anacronism — și atîtea alte inițiative apreciate la scară internațională (la O.N.U., la Conferințele europene de la Helsinki și Belgrad), exemplifică rolul înnoitor, inițiativele fructuoase ale diplomației României.

În elaborarea, enunțarea și aplicarea principiilor și metodelor acestei noi diplomații, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu are o contribuție covîrșitoare. Multiplele dovezi de stimă adîncă și prețuire universală pentru președintele Republicii Socialiste România, constituie mărturia cea mai elocventă a recunoașterii locului de frunte pe care îl ocupă azi România în lume. A devenit o evidență istorică faptul că tovarășul Nicolae Ceaușescu întruchipează cel mai fidel și mai demn acțiunea românească în lumea contemporană. Misiune incomparabil mai complexă decît oricînd în trecut, promovarea intereselor poporului român constructor al socialismului multilateral dezvoltat și-a găsit în personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu creatorul celei mai dinamice, realiste, prestigioase diplomații din multiseculara tradiție de școală diplomatică românească.

Edwin GLASER
profesor universitar, doctor docent

Luminos exemplu de patriotism socialist și de solidaritate internațională

Stare de spirit complexă, care exprimă dragostea și devotamentul față de interesele patriei și poporului, incluzînd unul din cele mai adînci sentimente umane statornicite în conștiința, în ființa oamenilor de existența milenară a patriei noastre, patriotismul socialist cuprinde în sine mîndria și convingerea privind integritatea și apartenența la o comunitate social-politică, la tradiția istorică și culturală a unui popor. El este un fenomen real, social-istoric, a cărui evoluție este dictată de însăși evoluția condițiilor social-istorice, de clasa sau clasele care îl promovează.

Măsura patriotismului, arăta secretarul general al partidului, o dau amploarea și calitatea faptelor unui individ, rezultatele muncii lui, servirea neabătută a patriei, a obiectivelor sale actuale și de perspectivă. „A fi patriot, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, a-ți iubi țara înseamnă a face totul pentru a spori avuția națională, proprietatea socialistă, a nu precupeți nimic pentru înfăptuirea politicii partidului comunist, ce corespunde pe deplin intereselor vitale ale întregii națiuni".

Conceptul de patriotism socialist a fost definit magistral în documentele partidului nostru, în cuvîntările secretarului său general. O contribuție cardinală în această privință a adus tovarășul Nicolae Ceaușescu prin cuvîntarea rostită la Congresul educației politice și al culturii socialiste, în care se subliniază cu pregnanță ideea devenirii, a formării și dezvoltării conștiinței socialiste în

19 noiembrie 1977: Consiliul Mondial al Păcii conferă tovarășului Nicolae Ceaușescu Medalia de aur „Frédéric Joliot-Curie", cea mai înaltă distincție a mișcării mondiale pentru pace

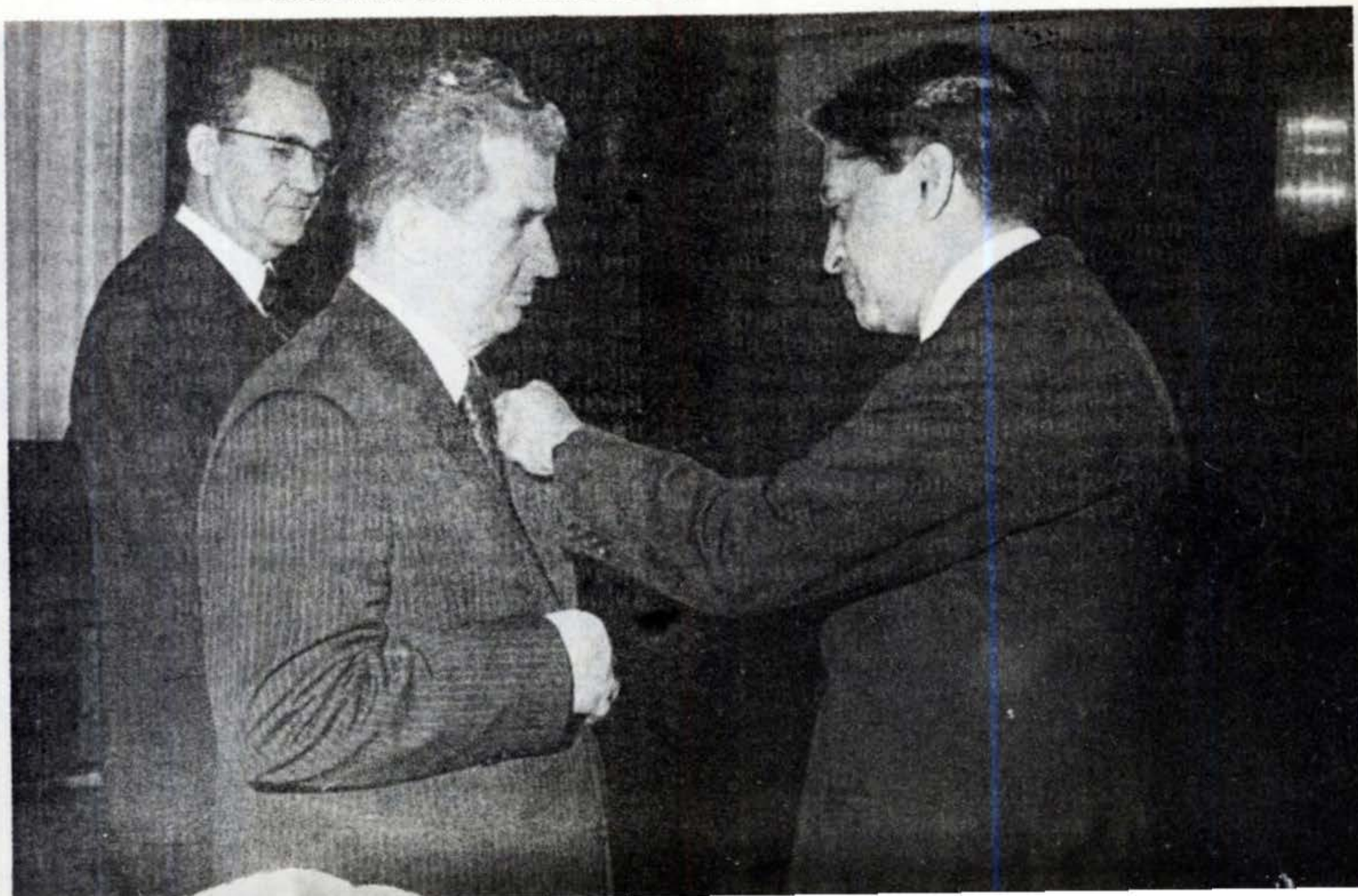

genere și a componentei ei patriotice în mod special: „Educarea tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, și în primul rînd a tineretului, în spiritul dragostei față de țară și al patriotismului revoluționar, socialist, constituie o îndatorire permanentă care trebuie să ocupe un loc central în întreaga activitate politică și culturală".

Principiu fundamental al moralei socialiste, patriotismul socialist exprimă atașamentul profund al oamenilor muncii față de patrie, de popor, de partidul nostru comunist, de orînduirea noastră socialistă, față de cauza socialismului și comunismului, atașament care implică continua transformare revoluționară a societății, promovarea permanentă a noului pus în slujba progresului, ca și slujirea devotată a poporului. Patriotismul revoluționar socialist are un caracter militant, el solicită la o trăire activă, plenară a prezentului socialist, a idealurilor și ideilor acestui prezent, a marilor opțiuni proprii acestui prezent.

Accentuînd necesitatea educării tuturor oamenilor muncii în spiritul patriotismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază permanent cerința îmbinării acestuia cu internaționalismul: „Partidul nostru, organizațiile de tineret, celelalte organizații de masă și obștești, instituțiile cultural-educative trebuie să acționeze consecvent pentru dezvoltarea conștiinței socialiste, a dragostei de țară, a răspunderii față de interesele supreme ale Republicii Socialiste România, față de cauza socialismului, a prieteniei și solidarității internaționale cu toate forțele progresiste, antiimperialiste".

Patriotismul socialist îmbină în mod indestructibil devotamentul pentru cauza socialismului, dragostea față de propria patrie, cu sentimentele de solidaritate, prețuire pentru toate popoarele care construiesc socialismul, pentru lupta clasei muncitoare, a partidelor comuniste, a forțelor revoluționare, democrate, progresiste din țările capitaliste, de simpatie și sprijin pentru lupta popoarelor din țările în curs de dezvoltare, pentru lupta tuturor popoarelor lumii. Patriotismul socialist se opune radical naționalismului și discriminărilor naționale, șovinismului, concepțiilor și manifestărilor rasiste. România socialistă este patria comună a tuturor celor ce muncesc și trăiesc pe aceste meleaguri, indiferent de naționalitate, și, ca atare, o componentă a patriotismului socialist o constituie și conștiința acestor naționalități că formează, împreună cu poporul român, o familie unită în care toți contribuie, în condiții de egalitate deplină, la construirea societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră. A fi patriot înseamnă deci și a milita pentru deplina egalitate în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru frăția în muncă și lupta comună.

Neobosita activitate revoluționară a secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, constituie pentru noi toți cetățenii României socialiste, români, germani, maghiari și de alte naționalități, exemplul cel mai însuflețitor de fierbinte patriotism, de dăruire exemplară pentru triumful înaltelor idealuri ale poporului și partidului, cărora li s-a dedicat încă din anii celei mai fragede tinereți.

Însuflețiți de acest minunat exemplu, trăiesc și muncesc, se educă și se autoperfecționează oamenii muncii din România zilelor noastre.

Carol GÖLLNER
doctor docent

Alba Iulia, 28 mai 1975: tovarășul Nicolae Ceaușescu inaugurează complexul muzeistic, organizat cu prilejul aniversării a 375 ani de la prima unire politică a Țărilor române și a 2 000 ani de la atestarea documentară a orașului

Dezvoltare profund creatoare a științelor istorice

Pentru a înțelege istoria în fluxul și determinarea ei dialectică, desprinzîndu-i sensurile și învățămintele, este necesară o putere de pătrundere, de analiză și sinteză remarcabilă. Asemenea calități — de gînditor profund, stăpîn deplin pe judecata dialectică, aplicînd-o cu minuție și, în același timp, cu largă cuprindere, cu îndrăzneală revoluționară și responsabilitate față de problemele cardinale, generate de complexitatea vieții social-economice, politice, cultural-spirituale a poporului român și a altor popoare — caracterizează interpretarea pătrunzătoare a istoriei de către tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În opera sa găsim învățăminte inestimabile, idei de mare forță științifică, un model de aplicare creatoare a materialismului dialectic și istoric la procesul devenirii istorice.

Secretarul general al partidului subliniază neîncetat datoria istoricului de a respecta obiectivitatea științifică și de a înțelege complexitatea trecutului istoric, în sensul că istoria trebuie să se întemeieze pe „analiza științifică a realității sociale", să înfățișeze faptele așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții și „nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criterii de conjunctură". Istoria își onorează caracterul de știință numai dacă este „o oglindă a conștiinței de sine a poporului".

Modul în care tovarășul Nicolae Ceaușescu interpretează întreaga problematică istorică are în vedere legitatea obiectivă a proceselor istorice, cauzele determinante, rolul maselor populare și al personalităților în finalizarea înfăptuirilor, influența negativă a dominației străine și, în cele din urmă, izbînda dreptății împotriva nedreptății. Fie că este vorba despre formarea primului stat dac centralizat sub conducerea lui Burebista, „moment de cea mai mare importanță în istoria milenară a poporului nostru", despre „epoca înfloritoarei societăți dacice a lui Decebal", despre perioada procesului de cristalizare a formațiunilor voievodale din care s-au dezvoltat statele feudale românești de sine stătătoare, despre „măreața epopee a luptei pentru păstrarea și dezvoltarea ființei naționale a poporului nostru"; fie că este vorba despre unirea Țărilor române sub conducerea lui Mihai Viteazul, despre revoluția din 1848, despre Unirea Principatelor la 1859; fie că este vorba despre Independența de stat a României, dobîndită pe cîmpul de luptă acum un secol, despre Unirea cea mare din 1918, „o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne", una „din cele mai glorioase pagini din istoria noastră națională" sau despre eliberarea din august 1944, cînd „România și-a dobîndit pentru prima dată în mod cu adevărat plenar independența și suveranitatea națională" — toate acestea, ca și multe alte evenimente istorice de mare însemnătate, și-au dezvăluit, în viziunea tovarășului Nicolae Ceaușescu, valoarea lor științifică, educativă, patriotică și internațională. Fiecare dintre marile evenimente a fost „o necesitate imperativă a mersului înainte al civilizației umane, un imperativ fundamental al istoriei"; fiecare a fost rodul luptei maselor populare, a întregului popor — „motorul progresului social, adevăratul făuritor al istoriei României", raportul între evenimentele istorice fiind întotdeauna înțeles în mod dialectic în gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Cuvine-se iarăși amintit faptul că tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat cea mai complexă și atotcuprinzătoare apreciere privind rolul și locul țărănimii în istoria poporului român, definind-o ca „principala forță socială a poporului nostru", într-o îndelungată perioadă istorică, „jucînd rolul esențial atît în lupta pentru dreptate națională și socială, pentru independență, în producerea bunurilor materiale ale societății, cît și în conservarea limbii și îmbogățirea continuă a culturii românești".

În acest context, abordînd de o manieră complexă rolul personalității în istorie, președintele țării scoate în evidență adevărul cuprins în concepția materialist-istorică, anume aprecierea justă a unei personalități „numai în strînsă legătură cu clasa socială căreia îi aparține", demonstrînd un alt adevăr, anume că „nici un conducător, oricît de proeminent, nu poate fi prezentat drept singur făuritor al evenimentelor istorice".

Unul din marile învățăminte ale istoriei este acela care adevărește că „un popor care asuprește alte popoare nu poate fi nici el cu adevărat liber, stăpîn în propria sa țară, nu se poate bucura nici el pe deplin de bunăstare și fericire", că „numai respectînd independența și suveranitatea celorlalte popoare se pot asigura dezvoltarea pe o cale nouă, independența și fericirea fiecărei națiuni", că „orice stat care promovează o politică de dominație și asuprire, care nesocotește și încalcă drepturile elementare ale altor popoare, oricît de puternic ar fi la un moment dat, de oricîtă forță militară ar dispune, el este sortit pînă la urmă înfrîngerii, prăbușirii, dispariției".

În opera președintelui Ceaușescu, respectul pentru istoria românilor s-a împletit întotdeauna cu stima și respectul pentru dezvoltarea istorică a celorlalte popoare, cu îndemnul de a educa tineretul în spiritul cunoașterii și prețuirii contribuției tuturor popoarelor la civilizația umanității.

Abordarea materialist-istorică a raportului trecut-prezent și viitor se înscrie astfel ca o contribuție de inestimabilă valoare teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea concepției științifice despre lume și societate în epoca contemporană. Primul fiu al țării a scris, de fapt, cea mai nouă, completă și obiectivă carte a istoriei românești.

Noi istoricii sîntem recunoscători și profund îndatorați partidului, conducătorului său iubit și înțelept pentru judecățile și interpretările pătrunzătoare, de incontestabilă însemnătate prin care ne-a ajutat și ne ajută în înțelegerea celor mai complexe probleme istorice, din trecut și din lumea contemporană.

Ștefan PASCU
academician

UNIREA

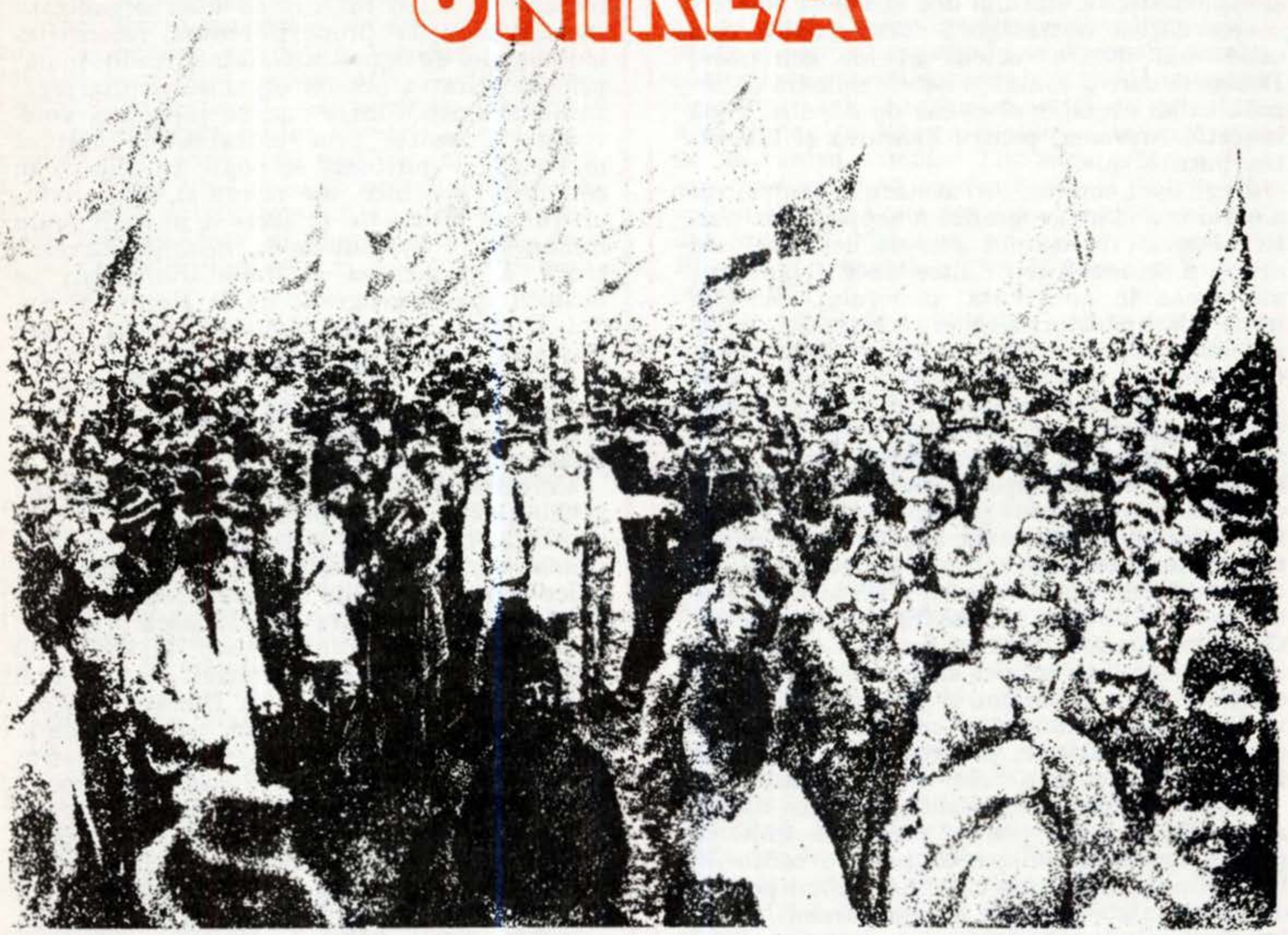

permanență a istoriei românilor

Dr. VIORICA MOISUC

Nicolae Iorga își intitula inspirat primul volum al magistralei sale lucrări de sinteză asupra istoriei românilor, Oamenii pămîntului; **oameni ai pămîntului pentru că existența lor pe aceste meleaguri se identifică cu cele mai vechi urme de viață materială, pentru că existența lor se exprimă în mod neîntrerupt într-o civilizație în continuă dezvoltare, afirmînd trăsături caracteristice unitare; oameni ai aceluiași pămînt pe care au trăit nenumăratele generații ce i-au precedat, un pămînt pe care l-au moștenit, l-au păstrat, l-au transmis urmașilor și nu l-au înstrăinat, și dincolo de care nu s-au aventurat pentru a lua ceea ce nu era al lor.**

Moștenirea iluștrilor strămoși

Acești „oameni ai pămîntului", românii, au o istorie de mai multe ori milenară, ce s-a desfășurat pe coordonate specifice, **aceleași în toate timpurile**: legătura indestructibilă cu țara, cu pămîntul strămoșilor, apărarea independenței și a unității politice și teritoriale, toate acestea clădite pe o puternică și nealterată conștiință de neam. Se explică astfel vigoarea daco-geților în apărarea și dezvoltarea statului lor, stat care în timpul lui Burebista[1], la mijlocul secolului I î.e.n., s-a impus ca una din principalele puteri ale lumii antice. Geograful grec Strabon, contemporan cu Burebista, caracteriza înfăptuirile marelui rege în felul următor: „Ajungînd în fruntea neamului său [...], getul Burebista l-a înălțat atît de mult [...] încît, în cîțiva ani, a făurit un stat puternic [...]. Ba încă a ajuns să fie temut și de romani". Politica lui Burebista, de consolidare a statului său pe plan intern și extern, de întărire a puterii militare a dacilor era subordonată unui obiectiv de importanță majoră: apărarea în fața forței politice și militare, în continuă ascensiune, a Romei, stat a cărui expansiune

[1] **Magazin istoric,** nr. 1/1967, 4/1969, 6 și 9/1976 și 9/1977.

amenința libertatea și independența dacilor. Subordonarea integrală a activității politice și diplomatice a statului dac aceluiași obiectiv major a fost o trăsătură caracteristică și a celui mai ilustru urmaș al lui Burebista, Decebal[1], care a rămas în istoria noastră națională ca un exemplu elocvent de dăruire, pînă la jertfa supremă, pentru apărarea și libertatea patriei sale.

Regii daci, conducători ai statului centralizat a cărui întindere geografică a acoperit tot teritoriul locuit de neamul geto-dacilor, „cei mai drepți și cei mai viteji dintre traci" (Herodot), au rămas în conștiința poporului ca eroi naționali, apărători ai gliei strămoșești, legați indestructibil de popor, de interesele acestuia, de pămîntul străbun; viața și istoria lor se confundă cu aceea a poporului, a țării. Trăsăturile regalității geto-dace legate de păstrarea unității, apărarea independenței, a civilizației se perpetuează în etapa stăpînirii romane cînd, dacă nu s-a mai putut realiza unitatea politică într-o formă de stat centralizat, ea s-a reflectat în unitatea de cultură și civilizație, în continuitatea luptei pentru libertate, în păstrarea nealterată a conștiinței de neam. Cucerirea Daciei de către romani — avînd și unele consecințe tragice inerente oricărei cuceriri — a dus la un nou și puternic progres al vieții social-economice și culturale în străvechile ținuturi dacice, progres ce avea la bază împletirea strînsă a celor două civilizații.

După retragerea aureliană[2], unitatea dacică s-a refăcut; lupta pentru păstrarea unității, pentru apărarea independenței și a teritoriului a îmbrăcat forme specifice, condiționate de neîncetatele migrații ale popoarelor. Goții, hunii, slavii, avarii, bulgarii și alte seminții în căutare de pășuni sau bogății, venind din Nordul și Nord-Estul Europei, din Est, din îndepărtata Asie au săvîrșit mari distrugeri și devastări. Coeziunea internă a societății românești, trăinicia legăturilor dintre locuitorii întinsei zone din jurul arcului carpatic, a zonei din Nordul și Sudul Dunării, tradiția istorică a marilor eroi ai neamului, Burebista și Decebal, marea capacitate de organizare economică, socială, culturală, politică au fost elemente ce au permis și explică rezistența românilor în fața pericolelor externe, marea lor putere de asimilare a grupurilor etnice străine, dezvoltarea, în aceste condiții vitrege, a civilizației românești, a instituțiilor specifice. Pe tot teritoriul locuit de români, formele de organizare politică și militară au trăsături identice și în ele se regăsesc tradițiile geto-dace. Merită subliniat faptul că evoluția societății românești în mileniul întîi, constituirea nucleelor viitoarelor state centralizate feudale au avut loc în condițiile imperativului **apărării** în fața valurilor succesive de migratori, termen cu un înțeles complex: apărarea teritoriului și a bunurilor materiale, a spiritualității creștine, a instituțiilor, a legăturilor multiple dintre comunitățile românești din diferite zone geografice, a legăturilor lor cu alte state și popoare. Ducii, jupanii, cnezii sau voievozii atestați pe tot teritoriul locuit de români, se aflau în fruntea unor organizații statale care, la proporții reduse, reconstituiau modelul de organizare statală tradițională; prin identitatea acestei organizări, prin legăturile ce existau între ducate, jupanate, voievodate, cnezate, prin unitatea de cultură materială și spirituală, se poate aprecia că, în condițiile specifice ale timpului, s-a produs un proces intens de refacere a unității lumii românești. Referindu-se la neobișnuita rezistență a civilizației și limbii românești pe întinsul spațiu geografic de la Nordul și Sudul Dunării, marele cărturar român Sextil Pușcariu spunea: „vioiciunea spiritului mereu treaz și veșnic doritor de a cunoaște, sobrietatea întemeiată pe credință și acea sete de activitate și admirabilă tenacitate, explică însăși minunea romanismului balcanic".

Unitatea statală a românilor în cuprinsul vechii Dacii — idee-forță cu caracter de permanență în istoria poporului nostru — a cunoscut în evoluția sa o fază cu trăsături specifice reprezentată de existența statelor feudale centralizate, Țara Românească (Valahia) și Moldova, constituite în sec. XIV, primul cuprinzînd la origine teritoriul de la Sudul Carpaților Orientali pînă la Dunăre, precum și Dobrogea, cel de-al doilea, teritoriul de la Est de Carpații Răsăriteni pînă la Nistru; ambele state centralizate aveau posesiuni în Transilvania. În teritoriul din interiorul arcului carpatic și Vestul Carpaților Apuseni, procesul de centralizare feudală a fost întrerupt prin acțiunea violentă a regatului ungar (constituit în Cîmpia Panonică), acțiune soldată cu ocuparea Transilvaniei.

Ca și în antichitatea geto-dacă, suveranitatea principilor români a fost de la început dominată de ideea de stat, principii români, domnii (de la vechiul **dominus**) apărînd ca reprezentanți ai statului, cu care se confundă, dar ei n-au privit niciodată statul ca un patrimoniu privat pe care să-l poată împărți între copiii lor. Domnii români dețineau puterea „prin grația lui Dumnezeu", formulă uzitată de la început și menținută pînă în epoca modernă; ei au cumulat întotdeauna puterea executivă, judecătorească și legislativă, administrînd efectiv țara, împărțind dreptatea după legile scrise și dreptul cutumiar. Demnitarii și Sfatul Țării, Biserica nu lezau, prin atribuțiile lor, puterea suverană a domnului. O atare organizare internă a fost de natură a consolida puterea economică, politică și militară a românilor. În toate timpurile, istoria a impus românilor o politică de conservare a neamului, de rezistență în fața a tot ceea ce amenința independența și integritatea teritoriului lor strămoșesc, o politică ce avea ca ideal pacea, bunăstarea și colaborarea internațională. Așezat în zona de intersecție a unor mari forțe militar-expansioniste, poporul român a dus o politică foarte specifică ce i-a permis nu numai să supraviețuiască, dar să-și păstreze și să-și dezvolte o străveche și originală civilizație, să-și conserve ființa și organizarea statală și să participe activ la schimbul de valori materiale și spirituale cu popoa-

[1-2] **Magazin istoric**, nr. 6/1971, 12/1973, 3 și 6/1974, 7/1975 și 9/1976; 5/1971 și 4/1975.

rele vecine și mai îndepărtate. Românii au constituit în același timp o serioasă barieră în fața expansiunii otomane spre Apusul Europei, ferind popoarele din această zonă de efectele acestei ocupații; totodată, Țările române s-au opus expansiunii Austriei spre Balcani, împiedicînd deasemenea expansiunea țaristă spre Sudul Dunării. Fiind permanent sub presiunea marilor interese din această zonă, fiind ei înșiși obiect de dispută între marile puteri, românii au știut să-și păstreze independența și libertatea de mișcare, în pofida condițiilor extrem de dificile în care au trăit.

Jertfa Viteazului și datoria urmașilor

Mircea cel Bătrîn[1], Iancu de Hunedoara[2], Alexandru cel Bun[3], Ștefan cel Mare[4], cunoscut în Occident sub titlul simbolic de „Atletul lui Cristos", Vlad Țepeș[5], Petru Rareș[6], Mihai Viteazul[7] și alți domnitori români au jucat un rol deosebit de important în istoria universală, prin contribuția decisivă pe care au adus-o la stăvilirea expansiunii otomane, la perpetuarea și dezvoltarea culturii și civilizației noastre străvechi.

În condiții „de învingători și nu de învinși", cum spunea în 1490 umanistul italian Filip Buonaccorsi, domnitorii noștri au încheiat cu Imperiul otoman Capitulații[8] prin care s-a stabilit statutul politic de autonomie al statelor românești.

Independente ia originea lor, Principatele românești, constata Nicolae Iorga, aveau, prin tratatele lor cu Înalta Poartă, **o autonomie aproape egală cu independența.** În adevăr, liberi în politica lor internă, ca și în cea externă, domnitorii români, în schimbul unui **tribut** plătit Înaltei Porți, își asigurau pacea, precum și obligativitatea sultanului de „a apăra" Principatele în caz de primejdie. Mai mult decît atît, domnitorii români și-au luat asigurări precise împotriva oricăror acte care ar fi știrbit suveranitatea țării, acte ce s-ar fi putut săvîrși de către supușii turci.

Dar, poate, caracterizarea cea mai apropiată de adevăr a acestor raporturi între români și turci a făcut-o Mihail Kogălniceanu, ministrul de Externe în guvernul condus de Ion C. Brătianu, în discursul rostit în Cameră, la 9/21 mai 1877: „Fost-am noi provincie turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe sultan ca suzeran? Străinii au zis aceasta, noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru. Însă era ceva. Erau niște legături **sui generis**, niște legături care erau slabe cînd românii erau tari; niște legături care erau tari cînd românii erau slabi"[9].

[1-10] **Magazin istoric**, nr. 3, 7/1967; 6/1968; 12/1969, 6/1970, 2/1971; 3 și 6/1972; 1, 4, și 11/1973; 1/1974, 4/1975; 3, 8, 9 și 12/1976; 3/1977; 5/1977; 5/1975.

Tratatele internaționale, încheiate de principii români cu Poarta otomană într-o perioadă cînd acest imperiu era la apogeul puterii sale, au reflectat o mare luciditate și realism diplomatic și politic, asigurîndu-se poporului român condiții de pace și securitate, atît de necesare dezvoltării sale. Elogiind o astfel de orientare a lui Ștefan cel Mare al Moldovei, învingătorul lui Mohamed, Nicolae Titulescu arăta, într-o scrisoare adresată regelui Carol II, la sfîrșitul anului 1939: „Acest act era extrem de politic, dat fiind că Moldova nu fusese învinsă...". El numea tratatul dintre Moldova și Poartă „contract".

Dar, astfel de „contracte" (care constituie de asemenea un capitol aparte al istoriei diplomației românești medievale) nu au fost de natură a modifica acea trăsătură caracteristică a politicii domnitorilor români: unificarea statală românească în temeiul unității de neam, de limbă, de viață economică, de cultură, de organizare politică, de credință și aspirații comune. În 1600, suveranitatea românilor de pe ambele versante ale Carpaților, ce exprima conștiința unității lor de neam, a determinat reconstituirea vechii Dacii sub sceptrul lui Mihai Viteazul[10] care, ca urmaș al Basarabilor, se credea îndreptățit să preia și moștenirea Mușatinilor, unind cele două țări cu Transilvania și proclamîndu-se, la Alba Iulia, suveran al tuturor românilor. Tot ceea ce a realizat Mihai în scurta sa domnie în Țările române reunite a fost subordonat reunificării, dezvoltării solidarității, întăririi rezistenței în fața primejdiilor externe. Ca și înaintașii săi — Burebista, Decebal, Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș — Mihai Viteazul s-a identificat cu interesele țării și poporului și s-a sacrificat pentru ele. Căderea lui Mihai nu a însemnat eșecul ideii, eșecul luptei pentru unire. De pe urma unirii de la 1600, spune Nicolae Iorga, „a acestui strălucit moment de glorie, a rezultat o tradiție, o ispită și o datorie pentru urmașii săi". Eroul asasinat pe Cîmpia Turzii a devenit un simbol și un exemplu. Nicolae Bălcescu, marele revoluționar de la 1848, scria că Mihai „lucra la crearea naționalității românești, la unirea tuturor românilor într-un stat politic. Idee măreață și singura mîntuitoare pentru noi [...] care singură trebuie să fie ținta politică a românilor astăzi".

Tendințele de unificare statală, de liberă dezvoltare în concertul internațional s-au afirmat tot mai puternic în sec. XVIII, în condițiile slăbirii Imperiului otoman, fiind confruntate cu noi și violente ingerințe ale marilor puteri — imperiile țarist și austriac. Imperiul austriac, victorios în războiul cu Poarta, ne-a răpit, prin Tratatul de la Passarovitz din 1718, Oltenia (pe care o retrocedează în 1739); în 1775 a ocupat Nordul Moldovei (Bucovina), regiune pe care a stăpînit-o pînă în 1918. La rîndul său, Imperiul țarist a ocupat, prin Pacea de la București (1812) cu Poarta, teritoriul de Răsărit al Moldovei (Basarabia). Trebuie spus că Poarta, care recunoscuse Capitulațiile ca valabile prin Pacea de la

Mari conducători ai luptei românilor pentru libertate, neatîrnare și unire: Burebista, Decebal, Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Alexandru Ioan Cuza

În p. 25: *Alba Iulia, 1 decembrie 1918. Se împlinește prin voința întregului popor un vis multisecular: Marea adunare de la Alba Iulia proclamă unirea Transilvaniei cu România*

Karlowitz (1699), nu avea nici un drept să cedeze părți din teritoriul Principatelor române, ci **obligația de a le apăra** („Frontierele Moldovei vor fi păstrate intacte în întreaga lor întindere", se preciza în Capitulația din 1634 încheiată între Moldova și sultanul Mehmed IV). Referindu-se la actele din 1775 și 1812, Nicolae Titulescu sublinia: „Prin această concesie, Turcia a violat pur și simplu contractul său și Rusia a devenit complicele violării unui contract de drept internațional. Or, complicitatea la violarea unui contract de drept internațional nu poate crea dreptul".

Prin voința națiunii române

Încălcarea de către Imperiul otoman a tratatelor sale cu Principatele române, a dus, evident, la subminarea independenței și suveranității acestora, la mutilarea teritoriului lor. În teritoriile cedate, politica de asuprire socială și națională, manifestată în forme tot mai grele, a complicat la scara întregii națiuni române, acțiunea pentru unificarea națională și statală. Contradicțiile, puternicele ciocniri de interese între marile puteri în zona centrală și sud-estică a Europei ce au căpătat mereu noi ascuțișuri și au agravat situația internațională, s-au repercutat negativ asupra luptei de eliberare națională și socială a popoarelor asuprite din cele trei mari imperii multinaționale.

În toate teritoriile locuite de români ideea independenței și a unității naționale și statale s-a manifestat în acțiuni de o mare diversitate. Ideea **regatului dacic** a prins viață în diferite formule politice pe care românii le-au preconizat și care urmăreau în fapt crearea unui stat liber al tuturor românilor. Proiectul privind Regatul dacic sau Republica Daciei nu erau altceva decît programe ale luptei pentru unitatea națională și statală, pentru eliberarea de sub stăpînirea străină. Eroul martir de la 1784, țăranul din Munții Apuseni, Horea[1], a rămas în conștiința poporului ca un dîrz luptător pentru eliberarea socială și națională a românilor. Mișcarea **Supplexului** din 1804 îi arată pe români ca moștenitori ai „Dachiei", care cuprinde în hotarele sale „Ardealul, Vlahia, Moldo-Vlahia și Bănatul". Tudor Vladimirescu[2] întruchipează de asemenea simbolul libertății și unității neamului. „Domnul Tudor", „Crăiuțul Todoruț", a adus noi speranțe românilor de pretutindeni care s-au înfrățit în lupta pentru aceleași idealuri. Cărturarii au lucrat cu rîvnă pentru luminarea poporului și ridicarea lui la luptă în ideea reconstituirii Daciei libere: în 1818, învățatul Dionisie Fotino a publicat valoroasa sa lucrare **Istoria vechii Dacii**; Mihail Kogălniceanu a editat la Iași **Dacia literară,** în 1840; August Treboniu Laurian și Nicolae Bălcescu au scos, în 1845, la București, **Magazin istoric pentru Dacia**; într-un memoriu, oltenii cereau lui Gheorghe Bibescu să lupte pentru reconstituirea „regatului dacic". **Regatul dacic sau Republica Daciei însemnau statul român unitar și independent.**

Anul 1848[3] a adus o manifestare fără precedent a idealului eliberării naționale și unirii românilor într-un singur stat. Programul revoluției române din 1848-1849 cuprinde revendicări de largă respirație democratică, **unirea** fiind considerată „cheia bolții fără care s-ar prăbuși tot edificiul național". Exprimînd starea de spirit care a domnit în timpul celei de-a doua Adunări naționale de la Blaj, unul dintre participanți declara răspicat: „De acum Ardealul nu mai e Ardeal, ci România".

[1-3] **Magazin istoric**, nr. 1/1967, 7-8/1968, 5/1974, 7, 9 și 10/1975 și 4/1976; 4/1971 și 3/1976; 4, 5, 6/1968, 3, 6 și 11/1973, 1, 2/1977.

În rîndul celor 40 000 participanți s-a exprimat dorința creării unei „republici românești a Daciei". Precizînd acest obiectiv major al revoluționarilor români, în 1850, din exil, Bălcescu sublinia din nou: „Țintirea noastră este de a întemeia regatul Daciei".

Acțiunile deosebit de intense, desfășurate pe multiple planuri, în jurul ideii de reconstituire a Daciei, tenacitatea, perseverența prin care românii și-au susținut cauza pe plan internațional, talentul diplomatic și patriotismul celor care n-au precupețit nici un efort pentru a demonstra la Paris, Londra, Berlin, Roma necesitatea unui stat unitar independent românesc au dus în cele din urmă la hotărîrile Congresului de la Paris, din 1856[1], în virtutea cărora marile puteri au stabilit garanția lor colectivă în ceea ce privește Principatele române și au restabilit prevederile vechilor Capitulații în raporturile româno-otomane. În aceste condiții, masele populare din Moldova și Muntenia au hotărît, în ianuarie 1859, peste deciziile marilor puteri și împotriva prevederilor tratatului, unirea celor două provincii într-un singur stat, prin dubla alegere ca domn a lui Alexandru Ioan Cuza[2].

Unirea realizată în 1859 a materializat, parțial, revendicările cuprinse în programul revoluției de la 1848. Alexandru Ioan Cuza, domn unic, ales de popor, era un vechi și dîrz revoluționar. Devenit domnitor, el personifica cel mai înaintat ideal al timpului: unitatea națională și independența. „Românii din Transilvania numai la Principate privesc — arăta Al. Papiu-Ilarian. Iar cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era pcate mai mare decît în Principate". Cuza a aplicat consecvent programul revoluției burghezo-democratice românești, cu sprijinul și colaborarea vechilor săi tovarăși, dintre care Mihail Kogălniceanu și-a legat pentru totdeauna numele de înnoirile societății românești: reforma electorală, reforma agrară, secularizarea averilor mănăstirești etc.[3] Se pregăteau astfel condițiile interne și internaționale ale obținerii independenței absolute.

Domnitorul Cuza a rămas, așa cum îi spunea Mihail Kogălniceanu, în ziua alegerii sale la Iași (la 5/17 ianuarie 1859), un „domn cetățean", un patriot, interesat numai de binele poporului și al țării cu care se identifica se, continuînd tradițiile înaintașilor săi. Ultimul act de înalt patriotism al lui Cuza a fost însăși abdicarea sa[4] în favoarea aducerii unui prinț străin, acțiune care, în condițiile internaționale de atunci, asigura salvarea unirii, consolidarea statului și evitarea unor intervenții armate străine.

Sub noul domnitor, Carol de Hohenzollern, revoluționarii de la 1848 și înfăptuitorii unirii din 1859, între care la loc de frunte amintim pe Mihail Kogălniceanu și Ion C. Brătianu, au continuat cu asiduitate opera începută în timpul lui Cuza: dezvoltarea și întărirea internă a statului, independența și unirea. Coordonatele și obiectivele majore au rămas aceleași, mijloacele și metodele s-au adaptat însă condițiilor internaționale în continuă modificare. Perioada mai 1877-iulie 1878[5] a fost pentru națiunea română momentul marelui efort material și moral pus în slujba consolidării și obținerii recunoașterii internaționale a independenței absolute de stat. Ca de nenumărate ori pînă atunci, unitatea de acțiune și de voință a românilor, realismul politic, luciditatea și tenacitatea au dus la atingerea obiectivului.

Stat independent și suveran, cu un prestigiu ce se afirma pe plan internațional, România a devenit, firesc, logic, centrul în jurul căruia se construia, încetul cu încetul, edificiul statului național unitar român. Anul revoluționar 1918[6], anul Marii Unirii, a împlinit dezideratul vechi de secole al națiunii române — **refacerea unității vechii Dacii** — finalizînd, la 1 decembrie, alcătuirea statului unitar național.

[1-6] **Magazin istoric**, nr. 11/1975; 1/1969, 3/1970, 5/1973, 1/1976 și 12/1977; 4-12/1975; 1-12/1976; 1,9/1967, 5/1972, 1-5/1977; 11/1968.

ACTE PROGRAMATICE ALE REVOLUȚIEI ROMÂNILOR DIN 1848

Pe Cîmpia Blajului, numită de atunci Cîmpia Libertății, au avut loc în anul revoluționar 1848 trei adunări naționale[1]: prima la 18 aprilie[2], a doua la 3 mai și a treia la 2 septembrie. Cea mai importantă prin consecințe a rămas cea de-a doua. Peste 40 000 români, delegați aleși de popor din toate părțile Transilvaniei, fără deosebire de starea lor socială, s-au prezentat atunci la Blaj, dînd ascultare pateticelor apeluri ale tribunilor revoluționari. „Dacă vreți să fiți liberi, națiune liberă, se spunea într-un apel transmis posterității de Al. Papiu Ilarian, toți românii din toată țara să vie la Blaj[...] Veniți cu toții la Blaj ca să nu poată zice streinii cum că drepturile ce le pretind românii sînt numai pretențiune a unora și altora, ci să arătăm cum că acelea sînt drepturi de a căror necesitate sînt pătrunși toți românii și toți cu o gură le reclamă". Au venit la marea adunare și transilvănenii care se aflau stabiliți peste Carpați: profesorii August Treboniu-Laurian, Vasile Maiorescu, Petru Suciu, Iuniu Armatu, Aaron Florian, Ion Axente, Constantin Roman și Nicolae Bălășescu. Prin prezența lui Alecu Russo, Costache Negri, Iancu și Vasile Alecsandri, Manolache Costache Epureanu, Alexandru I. Cuza, George Sion, Nicolae Ionescu, Dumitru Brătianu și a altor munteni și moldoveni, evenimentul a căpătat semnificația unei reuniri a revoluționarilor români de pretutindeni. „Un popor întreg, de același port și de aceeași limbă, nota Alecu Russo, sta măreț în lumina soarelui...". În această adunare de pe Cîmpia Libertății N. Bălcescu a văzut preludiul României unitare și i-a întărit convingerea că „mîntuirea de orice domnie străină" nu se va putea realiza decît „prin unitatea națională". În mai 1851, la comemorarea mărețului eveniment, caracteriza adunarea de la Blaj ca pe o „zi de lumină, de libertate și de mărire română...".

Referindu-se la același eveniment, Vasile Alecsandri, în poezia 15 mai 1848, publicată la 19 mai 1848, releva aceleași sentimente de emoție la gîndul viitoarei patrii a tuturor românilor: „...Bărbăția și unirea între noi deacum domnească/ Și strigați în libertate: România să trăiască!".

Acel răspicat „Vrem să ne unim cu țara" care a răzbătut în văzduhul Blajului rostit din piepturile celor 40 000 români prezenți la adunare exprima dorința și nădejdea cea mai mare ce nu putea să nu impresioneze adînc pe toți cei de un neam și de o lege.

Adunarea de la Blaj de la începutul lui mai a dat programul revoluției de la 1848 de dincolo de Carpați. Formularea celor 16 puncte aparțin lui Timotei Cipariu, primul din cei 10 secretari ai adunării.

[1] Magazin istoric, nr. 5/1968.
[2] Toate datele sînt pe stil vechi.

Programul s-a închegat treptat şi a călăuzit pe românii transilvăneni în tot cursul evenimentelor din 1848-1849. Începutul lui a fost făcut prin proclamaţia lui Simion Bărnuţiu, lansată la Sibiu în 12 martie, în care chema pe toţi românii transilvăneni să se ridice la luptă pentru recunoaşterea lor ca naţiune politică, pentru convocarea unei adunări naţionale proprii şi pentru desfiinţarea iobăgiei. Ea lămurea situaţia politică a momentului şi fixa conduita românilor. În proclamaţia amintită, Simion Bărnuţiu spunea un nu categoric hotărîrii luate de revoluţionarii maghiari, în rîndurile cărora predominau elemente ale nobilimii mici şi mijlocii, care la 18 martie, în Dieta de la Pojon, decretaseră „uniunea" principatului Transilvania cu Ungaria (decret sancţionat de împăratul Ferdinand I al Austriei). Decizia Dietei maghiare a fost adoptată împotriva voinţei românilor ce formau marea majoritate a populaţiei Transilvaniei. Naţiunea română, sublinia Bărnuţiu, a fost scoasă „din toate funcţiile înalte ale ţării" şi, „dacă totuşi a voit să le aibă, i s-a cerut să-şi părăsească naţionalitatea şi credinţa [...] Acum este ziua învierii [...] Să deslegăm lanţurile milenare ale naţiunii române, pentru ca să se ridice din pulbere şi să vieţuiască viaţă veşnică".

Dreptul la autonomie al românilor a fost afirmat cu tărie şi la alte adunări: în ziua de 13 martie, adunare la Tîrgu Mureş, la care au participat şi intelectuali maghiari şi saşi; la 16 martie în cadrul unei întruniri ţinute la Cluj. Punctele de vedere ale conducătorilor revoluţiei române au fost expuse apoi în manifestul din aprilie, lansat la Mediaş şi atribuit lui George Bariţ; ele au fost, de asemenea, prezentate în ciclurile de articole publicate în aprilie 1848 de Timotei Cipariu în Organul luminării şi de George Bariţ în Foaie pentru minte, inimă şi literatură.

Cînd la adunarea de la Blaj s-a pus întrebarea: se vrea unirea cu Ungaria? răspunsul a fost unanim: nu! Punctele Petiţiei naţionale, citite şi explicate de către August Treboniu-Laurian în cea de-a doua zi a adunării, porneau toate de la cerinţa categoric exprimată ca naţiunea română din Transilvania să aibă independenţă naţională. Supplex libellus Valachorum[1] pretindea numai recunoaşterea naţiunii române. Progresul era evident. Revendicările Petiţiei, atît cele naţionale, cît şi cele social-politice dovedeau maturitatea revoluţiei românilor. Revendicări asemănătoare cu cele de la Blaj au fost formulate, de asemenea, şi de reprezentanţii românilor bănăţeni la adunarea de la Lugoj (3 mai), cît şi la Congresul bisericesc de la Timişoara. Din păcate, ele nu au fost luate în seamă de revoluţionarii maghiari care şi-au menţinut punctul lor de vedere în ce privesc celelalte naţionalităţi. La 17 mai, nesocotind voinţa exprimată pe Cîmpia Libertăţii de reprezentanţii celei mai numeroase şi mai vechi naţiuni din Transilvania, Dieta întrunită la Cluj a declarat şi ea „Uniunea" Transilvaniei cu Ungaria şi s-a trecut la represalii contra celor care nu acceptau. Acest act a avut urmări grave asupra desfăşurării ulterioare a evenimentelor din Transilvania.

În faţa acestei situaţii, revoluţionarii români şi-au reafirmat programul în cadrul celei de-a treia adunări de la Blaj, din luna septembrie. Cu acest prilej, s-a aprobat o nouă rezoluţie, în care se protesta împotriva „uniunii" cu Ungaria. Susţinerea revendicărilor românilor, cît şi nerecunoaşterea „uniunii" au format şi obiectul memoriului înaintat de către fruntaşii transilvăneni Parlamentului maghiar, la 14 septembrie 1848; aceleaşi probleme au fost reluate în alte două memorii din februarie 1849, în Petiţia naţională din 13 februarie adresată împăratului şi în memorandumul delegaţiei române adresat guvernului maghiar la 22 februarie. Pentru apărarea drepturilor lor naţionale înscrise în Petiţia de la Blaj, românii transilvăneni au fost siliţi să ia armele şi, sub conducerea lui Avram Iancu, au transformat Munţii Apuseni într-o cetate de apărare a fiinţei lor de naţie independentă.

Cu Petiţia naţională de la Blaj, ne aflăm în faţa unui adevărat program al revoluţiei de la 1848 din România. Un program al naţiunii române conştientă de sine însăşi şi hotărîtă să-şi ia soarta în propriile sale mîini.

Publicăm în continuare programul românilor transilvăneni reprodus din lucrarea Adunarea Naţională de la Blaj' 3-5 (15-17) mai 1848, Bucureşti, 1966, pp. 459-465, de Victor Cheresteşiu.

Ion BULEI

[1] Magazin istoric, nr. 1/1978.

Blaj, 3 mai 1848: PETIŢIA NAŢIONALĂ

1. Naţiunea română, răzimată pe principiul libertăţii, egalităţii şi frăţiei, pretinde independenţa sa naţională, în respectul politic, ca să figureze în numele său, ca naţiunea română să-şi aibă reprezentanţii săi la Dieta ţării în proporţiunea cu numărul său, să-şi aibă diregătorii săi în toate ramurile administrative, judecătoreşti şi militare în aceeaşi proporţiune, să se servească de limba sa în toate trebile [cauzele] ce se ating de dînsa, atît în legislaţie, cît şi în administraţie. Ea pretinde pe tot anul o adunare naţională generală.

2. Naţiunea română pretinde ca biserica română, fără distincţiune de confesiune, să fie şi să rămînă liberă, independentă de la oricare altă biserică, egală în drepturi şi foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei. Ea cere restabilirea mitropoliei române şi a sinodului general anual după vechiul drept, în care sinod să fie deputaţi bisericeşti şi mireneşti. În acelaşi sinod să se aleagă şi episcopii românesti, liber, prin majoritatea voturilor, fără candidaţiune.

3. Naţiunea română, ajungînd la conştiinţa drepturilor individuale omeneşti, cere fără întîrziere desfiinţarea iobăgiei fără nici o despăgubire din partea ţăranilor iobagi atît în comitate cît şi în districte, scaune şi graniţe militare. Cere totodată şi desfiinţarea dijmelor ca a unui mijloc de contribuire împiedecător economiei.

4. Naţiunea română poftește libertatea industrială şi comercială, cu ridicarea ţehurilor [restricţii] şi a privile-

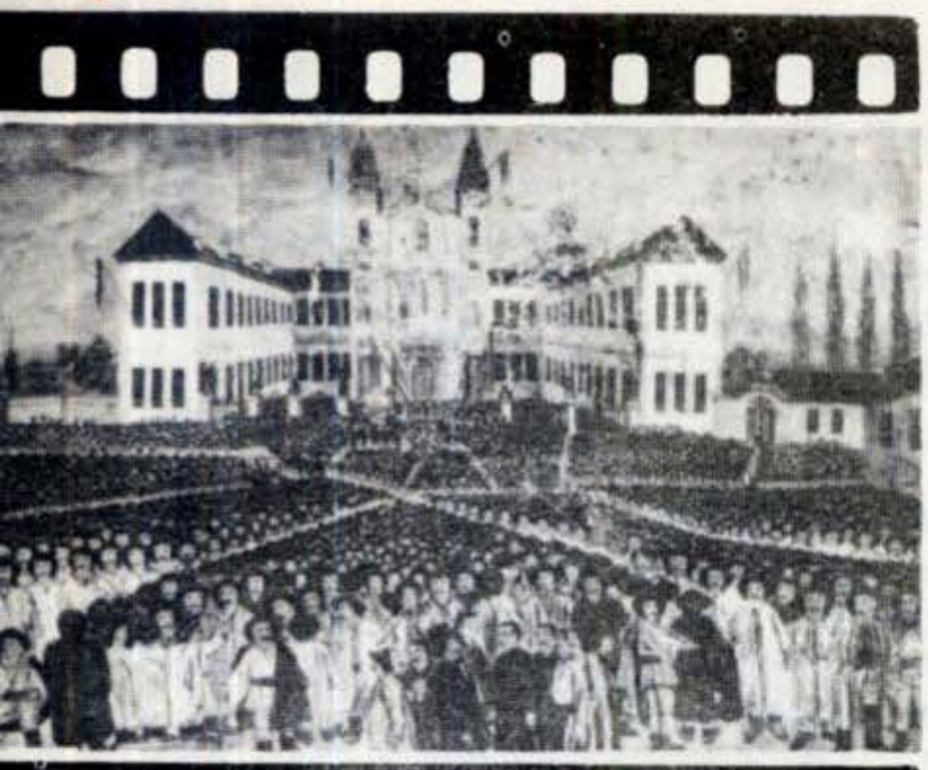

Marea adunare națională de la Blaj, unde s-a fixat programul social și național al revoluției din 1848 pe care N. Bălcescu a caracterizat-o ca pe o „zi de lumină, de libertate și de mărire română..."

În p. 30: *Blaj. Stampă de la mijlocul sec. XIX*

giilor și a tuturor piedicilor și stavilelor comerțului în țările vecine, de care se ține desființarea vămilor la graniță.

5. Națiunea română poftește că dajdea [darea] ce s-a pus de un timp asupra vitelor, care din pricina strîmtorii hotarelor gremiale [c respunzînd întinderii hotarelor comunale] se țin și se pasc în țările vecine cu mari cheltuieli, nespusă greutate și însuși cu pericolul vieții, ca o vederată piedică a industriei și a comerțului activ, să se șteargă cu totul și tractatele care s-au încheiat între Înalta casă austriacă, Poarta otomană și Principatele române pentru economia vitelor, să se păzească cu toată scumpătatea.

6. Națiunea română cere desființarea dijmei, adică a zeciuielii metalelor create în patria aceasta, care dijmă e o adevărată piedică pentru lucrarea minelor. La toți proprietarii de fodini [mine], fără osebire între urburari [proprietari de mine] și metalurgi [lucrători și mici proprietari], să li se dea același drept în privința măsurei hotarelui fodinei.

7. Națiunea română cere libertatea de a vorbi, de a scrie și a tipări fără de nici o cenzură, prin urmare pretinde libertatea tiparului pentru orice publicare de cărți, de jurnale și de altele, fără sarcina cea grea a cauțiunii, care să nu se ceară nici de la jurnaliști, nici de la tipografi.

8. Națiunea română cere asigurarea libertății personale, nimenea să nu se poată prinde sub vreun pretext politic. Cu aceasta dimpreună cere libertatea adunărilor, ca oamenii să nu cadă la nici un prepus [bănuială] dacă se adună numai să vorbească și să se înțeleagă în pace.

9. Națiunea română cere tribunale de jurați, cu publicitate, în care procesele să se facă verbal.

10. Națiunea română cere înarmarea poporului sau gardă națională spre apărarea țării înlăuntru și din afară. Miliția română să-și aibă ofițerii săi români.

11. Națiunea română cere denumirea unei comisiuni mixte, compusă din români și alte națiuni transilvane, pentru cercetarea cauzelor de mezuime [hotărnicie] a moșiilor și pădurilor, de ocuparea pămîntului comun și a sesiunilor colonicale [sesiilor] iobăgești și altele ce se țin de categoria aceasta.

12. Națiunea română cere dotarea clerului român întreg din casa [vistieria] statului, întocmai ca clerurile celorlalte națiuni.

13. Națiunea română cere înființarea școalelor române pe la toate satele și orașele a gimnaziilor, institutelor militare și tehnice și a seminarelor preoțești, precum și a unei universități române, dotată din casa statului, în proporțiunea poporului contribuant, în dreptul deplin de a-și alege directorii și profesorii și de a sistematiza învățăturile după un plan scolastic [școlar] și cu libertate de a învăța (docere) [libertatea de a ține cursuri].

14. Națiunea română pretinde purtarea comună a sarcinilor publice după starea și averea fiecăruia și ștergerea privilegiilor.

15. Națiunea română poftește să se facă constituțiune nouă pentru Transilvania, prin o adunare constituantă a națiunilor țării, care constituțiune să se întemeieze pe principiile dreptății, libertății, egalității și fraternității; să se lucreze codice noi și civile, penale, comerciale etc., tot după acele principii.

16. Națiunea română cere ca conlocuitoarele națiuni nicidecum să nu ia în dezbatere cauza uniunii cu Ungaria, pînă cînd națiunea română nu va fi națiune constituită și organizată cu vot deliberativ și decisiv în Camera legislativă. Iar, din contra, că dacă Dieta Transilvaniei ar voi totuși a se lăsa la pertractarea aceleiași uniuni, de noi fără noi — atunci națiunea română protestează cu solemnitate.

PLANȘELE NOASTRE

① Luptători daci. Pictură de Constantin Nițescu **(Unirea — permanență a istoriei românilor,** p. 25)

② Două imagini bucureștene de la începutul veacului XIX

③ **Cronicarii.** Creație a pictorului amator Traian Ciucurescu, din Brașov, prezentată în cadrul primei ediții a Festivalului național „Cîntarea României"

④ Bogatul folclor african este evocat și de costumele zulușilor, vorbitori de limbi bantu. În medalion: **Geograful,** pînză semnată de pictorul olandez Vermeer din Delft (1632-1675), inspirată, probabil, de marile descoperiri geografice **(Olandezii pe pămîntul Africii de Sud,** p. 51)

ALBUM ISTORIC ROMÂNESC

FESTIVALUL NAȚIONAL

„CÎNTAREA ROMÂNIEI"

O călătorie puțin știută de acum nouă veacuri:

ANGLO-SAXONI LA MAREA NEAGRĂ

Dr. RĂZVAN THEODORESCU

În urmă cu patru ani, cercetătoarea olandeză Krijne Ciggaar din Leiden, preocupată de istoricul legăturilor insulelor britanice cu Bizanțul secolelor XI-XII, ne semnala, într-o scrisoare, un pasaj dintr-un manuscris latin din sec. XIII. Este vorba de o cronică universală compilată în Franța, la Laon, narînd peripețiile unei emigrații anglo-saxone la Constantinopol, în anii imediat următori bătăliei de la Hastings (1066)[1] și cuceririi normande a pămîntului englez. Publicată în 1974 sub forma unui articol într-o revistă de bizantinologie, cuprinsă mai apoi, în 1976, în chiar teza de doctorat a Krijnei Ciggaar, informația la care facem aluzie — și în legătură cu care autoarea citată ne cerea unele precizări de geografie istorică a spațiului istro-pontic — are, credem, o însemnătate prea mare și un caracter prea puțin obișnuit, pentru a nu o aduce la cunoștința iubitorilor de istorie de la noi. Desigur, din capul locului trebuie spus, stăruie încă unele semne de întrebare în legătură cu interpretarea ei.

Vorbind despre exodul unor feudali și al însoțitorilor lor — dintre cei ce n-au vrut să accepte cîrmuirea ducelui Normandiei, William, în noua-i calitate de suveran al Angliei (1066-1087) — anonimul autor al amintitei **Chronicon Laudunense** descrie itinerarul acestora pe mare, în 235 corăbii, de la țărmurile engleze la cele spaniole și nord-africane, prin Baleare și Sardinia, în Constantinopolul unui împărat care îi va trimite pe rătăcitorii anglo-saxoni, în număr de cîteva mii, mai departe, spre miazănoapte, într-o regiune stăpînită la acea vreme de „păgîni", dar aflată cîndva în posesiunea Bizanțului. Ajunși aci, noii veniți dau nume de orașe din Anglia așezărilor găsite de ei, își manifestă cu tărie dorința de independență spirituală și politică împotriva împăratului „grec", pe care nu vor să-l recunoască ca stăpîn de drept al ținuturilor recentei lor colonizări.

Critica internă a textului și datarea unor evenimente povestite de cronicarul medieval permit să se bănuiască cu tărie că venirea anglo-saxonilor la Constantinopol s-a petrecut către anul 1075, în timpul domniei lui Mihail VII Dukas Parapinakes (1071-1078), într-un context în care se poate vorbi deja de

[1] **Magazin istoric**, nr 6/1970.

1066: flota ducelui William se îndreaptă spre Anglia (detaliu din așa-numita „tapiserie a reginei Matilda" — sec. XI, aflată la Bayeux — Franța)

statornicirea unor legături anglo-bizantine — continuîndu-le pe cele ale Scandinaviei cu Bizanțul — într-a doua jumătate a sec. XI. Pe baza acestor elemente, restul narației începe să prindă contururi istorice ceva mai limpezi. Urmărind litera textului, aflăm că, odată plecați din „orașul regal" de pe Bosfor, anglo-saxonii „trecînd... prin brațul Sf. Gheorghe... au ajuns în largul Mării" (per Brachium Sancti Georgii ad Mare Maius), îndreptîndu-se apoi „spre Domapia" (ad Domapiam), ce ar fi fost „un oraș (!) care, 35 ani înainte, a fost smuls autorității împăratului de către păgînii care acum îl locuiau". Regiunea aceasta, devenită o „nouă Anglie", „foarte bogată în pășuni, în izvoare curate, în fluvii pline de pești, în păduri plăcute, în cîmpii mănoase și în fructe foarte bune", era situată, față de capitala Imperiului bizantin, „la o depărtare de șase zile de navigație, către Nord, acolo unde începe țara scitică" (in inicio Scitice regionis). Acești „englezi răsăriteni" (Angli orientales), „care nu voiau să se supună patriarhului grecilor" — continuă prețiosul izvor narativ, sugerîndu-ne ceea ce va fi fost, și în aceste părți de lume, climatul spiritual și confesional la numai cîteva decenii după marea schismă din 1054 între Orient și Occident — „au trimis pe clericii lor în Ungaria [ad Hungariam] pentru a-i consacra episcopi ce sînt sub jurisdicția papei de la Roma; ceea ce a displăcut foarte mult împăratului [bizantin] și grecilor". Cu această ultimă precizare — prezentă dealtminteri și într-o variantă a textului păstrată în **Saga**[1] islandeză despre regele Eduard Confesorul (1042) — scurta evocare a episodului unei autentice „New England", la finele sec. XI, în Marea Neagră, se încheie. Dincolo de ea însă se poate deschide o întreagă discuție care este încă departe de a fi tranșată și al cărei obiect rămîne, evident, localizarea acestei curioase „Anglii Noi" pontice. Fost-a aceasta așezată, așa cum am bănuit la un moment dat, la Dunărea de Jos, undeva la gurile fluviului, desigur corespunzînd cu aproximație distanței indicate față de Constantinopol? Avut-a ea vreo relație cu o „Domapia" reprezentînd vreun toponimic de aci, poate „Domavici", cum apare în portulanele medievale numele Dunavățului, cel aflat, coincidență semnificativă, pe un braț dunărean numit Sf. Gheorghe, așa cum sugeram cu ani în urmă autoarei olandeze? Fiva ea numele generic al zonei dunărene (un soi de „Donavia", amintind poate pe cel al provinciei bizantine „Paradunavon"), cum ne propunea nu demult colegul Petre Diaconu? Era oare acel „braț Sf. Gheorghe" din textul latin același cu o strîmtoare omonimă de lîngă Constantinopol, cum crede Krijne Ciggaar[2] (ceea ce ar fi logic dacă am ține seama foarte strict de ordinea evenimentelor povestite și dacă nu am ști cît de mult putea să se înșele, inversînd episoade și nume de locuri, un autor din evul mediu atît de îndepărtat, geografic vorbind, de teatrul evenimentelor și destul de distanțat cronologic de momentul petrecerii lor?).

Chiar dacă chestiunea nu poate fi rezolvată definitiv în stadiul actual al documentării istorice, trebuie reținută, în primul rînd, menționarea acelor legături stabilite de coloniștii din Extremul-Occident european, cu cei de o credință și de un rit cu ei, din Ungaria arpadiană. Avem în vedere că punctul geografic cel mai firesc pentru inițierea unui asemenea contact de pe întregul litoral Vest-pontic rămîne, oricum, zona românească. Prin Transilvania — care, pe căi neprecizate încă, cunoștea monede engleze emise chiar la sfîrșitul sec. XI, în vremea fiului și succesorului imediat al lui William Cuceritorul, ca și din sec. XII și XIII — ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră, dintotdeauna hotar al întinsei „Sciții", aflat într-a doua jumătate a sec. XI în atenția imediată a „păgînilor" pecenegi, tocmai în vremea lui Mihail VII, a lui Nicefor Botaniates și a lui Alexis I Comnenul, putea intra în relații nemijlocite cu biserica catolică a arhiepiscopilor de Strigoniu. Aceasta mai cu seamă în epoca domniei lui Ladislau I (1077-1095), șef militar ce s-a remarcat în lupta împotriva acelorași pecenegi care atacau și Dobrogea și Transilvania, suveran ce s-a dovedit și un sprijinitor permanent al clerului romano-catolic, partizan al teribilului pontif care a fost Grigore VII și al întregii reforme gregoriene. Într-un asemenea peisaj cultural și politic, recursul seniorilor și corăbierilor englezi de confesiune romană și cu tendințe antibizantine limpezi, la autoritatea maghiară catolică, ce nu trebuie să fi fost prea îndepărtată geografic — fapt ce ne duce, o dată mai mult, cu gîndul la zona Dunării de Jos — nu ne apare decît extrem de firesc.

Pînă cînd un nou izvor își va aduce în acest sens mărturia și mai ales pînă în acea zi în care, să nădăjduim, arheologia își va spune cuvîntul întru lămurirea acestui „intermezzo" apusean din zona Mării Negre, să ne amintim încă o dată că în centrul și Nordul Dobrogei, la Murfatlar și la Garvăn, ca și în Sudul Moldovei — așadar o zonă învecinată direct gurilor Dunării — se păstrează din exact aceeași epocă mărturii ale unor prezențe culturale îndeobște numite „vikinge" și atribuite legăturilor varego-bizantine din jurul anului 1000. Reținem și posibilitatea istorică a întîlnirii, în spațiul danubian și pontic, de-a lungul sec. XI, între scandinavii și anglo-saxonii veniți dintr-un același Nord-Vest european, ipoteză pe care nu o credem deloc neglijabilă.

Undeva, între adevăr și legendă, amintitul episod de istorie medievală Est — și Vest-europeană își așteaptă, oricum, deslușirea.

---

[1] Sub acest nume sînt cunoscute povestirile specifice vechii literaturi scandinave (sec. X-XIV), în care sînt relatate evenimente din istoria Islandei, fapte ale regilor norvegieni ș.a. împletite cu elemente din mitologia nordică — **n.r.**

[2] Pînă la urmă, însăși specialista din Leiden afirmă că delta dunăreană și regiunea din jur — cu un relief asemănător ținuturilor engleze din care vor fi purces călătorii-coloniști — ar putea fi cea mai verosimilă zonă de localizare a faptelor; aceasta nu exclude, e drept, nici Nord-Estul Bulgariei, acolo unde, adăugăm noi acum, regiunea „celor o sută de coline" în care erau colonizați pecenegii în 1049 (așadar tocmai cu trei decenii înainte de cealaltă, eventuală, colonizare, anglo-saxonă) corespunde admirabil în descrierea unor cronicari bizantini, celeilalte descrieri din compilația de la Laon.

„AM PUS PECETEA ORAȘULUI"

ȘTEFAN S. GOROVEI

● Moldova — creație a poporului românesc ● Înrudiri cu municipii transilvănene ● De la sfatul oamenilor buni și bătrîni la șoltuzi și pîrgari ● Noi sigilii de orașe românești în secolul XIV

Orice descindere în lumea actelor, pe care le păstrează arhivele, arată, de fiecare dată, că aceste „grînare ale istoriei", cum li s-a spus[1], ne rezervă încă nebănuite surprize. O călătorie de documentare, întreprinsă în vara anului 1977 în cîteva arhive din Moldova, ne-a confirmat din nou, cu generozitate, această realitate. Și nu prin o singură surpriză, ci prin mai multe, inegale, firește, ca însemnătate; interesul pe care îl prezintă însă unele din ele depășește cercul restrîns al specialiștilor și merită a fi cunoscute de toți iubitorii de istorie românească.

Un zapis, scris la 25 ianuarie 1599, în orașul Neamț[2], a constituit o asemenea revelație. Este o foaie de hîrtie — 21/21 cm — acoperită cu 15 rînduri, în care literele slavone se înșiruie, frumos caligrafiate de „popa Grigore cel domnesc" (de la biserica domnească din Neamț), pentru a consemna o vînzare în satul Crăești, pe Pîrîul Negru, în ținutul Neamțului. După o formulă de mult statornicită în diplomatica medievală, actul se încheie cu menționarea celor care, ca martori, au asistat la realizarea tranzacției și la consemnarea sa în scris; între ei, pe primul loc, se află Grigore, șoltuzul (cîrmuitorul orașului) de Neamț, cu cei 12 pîrgari (membri ai sfatului orășenesc) ai săi, care, văzînd învoirea părților, au pus „pecetea cea mare" a tîrgului, ca mijloc uzual de autentificare a actului. În adevăr, sub ultimul rînd, se află impresiunea în fum a unei peceți rotunde (cu un diametru de 3,5 cm), elegant lucrată, avînd între două cercuri perlate o legendă.

Și aici — surpriza: nu în litere **slave,** cum ne-am fi așteptat pentru acest sfîrșit de veac XVI, ci în litere **latine,** de factură gotică, se citește[3]: **S. CIVIVM. DE. NIMCZ —** S[igillum] civium de Nimcz — adică **Sigiliul orășenilor din Neamț.**

Surpriza trebuie justificată; temeiul ei nu stă în aflarea unui document și nici în simpla identificare a unui nou sigiliu orășenesc din Moldova medievală, ci în însăși **legenda latină a acestui sigiliu.**

Dintre toate orașele românești extracarpatice, se cunoșteau, pînă acum, asemenea sigilii latinești numai pentru Cîmpulungul din Țara Românească și pentru orașele Baia („Moldavia") și Roman din Moldova; restul

Sigilii cu inscripții în limba latină, din sec. XIV: Baia; Roman; Cîmpulung Muscel; noul sigiliu, descoperit recent, al orașului Neamț

[1] **Magazin istoric,** nr. 12/1973.

[2] În secolele XIV-XVIII, cele două orașe apropiate — Tîrgu Neamț și Piatra Neamț — se numeau **Neamț** și **Piatra;** în sec. XIV-XVI, ultimul se numea și **Piatra lui Crăciun — n.a.**

[3] Inscripție, în cazul de față circulară, care însoțește sigiliul.

sigiliilor orășenești medievale cunoscute au legende în limba slavă și mai apoi în română. Sigiliul Romanului, publicat în 1891 de V.A. Urechia, reprezintă, într-un scut, un cap de mistreț privind spre dreapta și are legenda asemănătoare cu a Neamțului: S[igillum] civium de Foro Romani, adică **Sigiliul orășenilor din tîrgul lui Roman.** Cel al Băii, publicat și comentat de Al. Lapedatu în 1907, reprezintă, într-un cadru trilobat, un cerb decapitat, alergînd spre stînga, avînd așezat deasupra trunchiului capul cu o cruce între coarne (simbolul Sfîntului Hubert) și în exergă[1], legendă: **Sigillum capitalis civitatis Moldavie Terrae Moldaviensis,** adică **Sigiliul orașului de frunte Moldova din țara moldovenească** sau **Sigiliul Moldovei, orașul de frunte al țării moldovenești.**

Cercetînd mai îndeaproape și celelalte sigilii orășenești din Moldova medievală, am avut șansa de a identifica și un **al patrulea sigiliu** de un oraș moldav, cu legenda — considerată pînă acum indescifrabilă — tot în latină: SIGIL[LUM]...[2] OPIDI KOTHNAR, adică **Sigiliul... orașului Cotnari.** Aceste noi identificări au impus, în chip firesc, o reluare de ansamblu a studiului sigilografiei municipale moldovenești, domeniu în care profesorii E. Vîrtosu și D. Ciurea au dat, în 1956, primele contribuții fundamentale.

„Precum au fost obiceiul de demult"

Se pune, cea dintîi, problema vechimii acestor sigilii latine, căci este evident că apariția lor acum, la sfîrșitul veacului XVI, nu coincide cu momentul cînd a început folosirea lor: sigiliile Băii, Cotnarilor și Romanului se vor folosi în aceeași formă și în cursul veacului XVII, pe cînd cel al Neamțului va fi înlocuit cu unul de o factură absolut grosieră, cu legenda neinteligibilă și emblema atît de modificată, încît, cum vom arăta, nici nu a putut fi interpretată corect!

Studiul vechilor sigilii e condiționat de documentele medievale pe care le avem la îndemînă, și, dintre acestea, doar o parte este de natură să furnizeze informațiile necesare: anume, acelea care s-ar putea numi **acte municipale,** adică documentele emise de conducerea orașelor (șoltuzul cu cei 12 pîrgari ai săi). Cele mai vechi acte municipale moldovenești păstrate sînt scrisori adresate de șoltuzii unor orașe din Moldova „colegilor" lor din țările vecine. Astfel, există o scrisoare din 1421, a conducerii orașului **Baia** către cea a orașului polonez Liov; de pe la 1434, datează o scrisoare a șoltuzului de **Bîrlad,** iar din a doua jumătate a sec. XV — una a șoltuzului și pîrgarilor din **Vaslui,** ambele către brașoveni; scrisori din **Roman** către Liov se menționează la 1469. O corespondență mai bogată — ilustrînd legăturile permanente întreținute de Moldova cu Transilvania — e cea cu orașul Bistrița, în a cărui arhivă s-au păstrat scrisori trimise de locuitorii din **Baia** începînd din 1472 și de cei din **Suceava,** din 1481. Evident, toate aceste documente au fost sigilate, dar, dintre toate, nu a fost descris decît sigiliul Băii, de pe actul din 1421; el e identic cu acela păstrat pe documente interne, din sec. XVI-XVII.

Pe actele interne, aceste sigilii trebuiau să autentifice schimbarea unor titluri de proprietate — ca actul din 1599, prezentat la început. Numai că acest gen de acte începe să se păstreze, în Moldova, abia din 1580 (seria se deschide cu Adjudul și Baia), pentru ca în anii următori să se îndesească și să devină piese obișnuite în colecțiile de documente medievale. Acest fapt se datorează, se pare, unei reforme prin care Petru vodă Șchiopul (1574-1591 cu întreruperi) a impus păstrarea și a acestor mărturii, pe baza cărora urma să se emită întăririle domnești. Nu trebuie să se creadă însă că acesta este și momentul cînd începe aplicarea sigiliilor orășenești pe actele municipale interne; într-un asemenea act, se menționează că pecetea tîrgului s-a pus „**precum au fost obiceiul de demult".** Aceeași reformă administrativă a lui Petru Șchiopul a impus menționarea catastifelor orășenești, în care se înscriau toate vînzările, cumpărăturile sau daniile de proprietăți; într-un document din 1602, se arată că o donație s-a trecut „**după străvechiul obicei,** în catastiful orășenilor". Aceste mențiuni sînt elocvente.

Materialul de studiu se limitează, așadar, la impresiunile aflate pe acte din 1580-1610, în ceară — neagră, verde, mai rar roșie, care era rezervată domniei — și mai apoi în fum. Dată fiind această situație, trebuie căutate alte criterii pentru stabilirea vechimii, și asemenea elemente ni le furnizează analiza și interpretarea sigiliului Băii și al Neamțului.

S-a admis, îndeobște, că sigiliul Băii, în forma pe care o cunoaștem, a fost confecționat **după anul 1413.** Raționamentul care a dus la această concluzie e următorul: în 1413, la propunerea regelui și reginei Poloniei, papa Ioan XXIII a înființat la Baia o episcopie catolică; în sistemul organizatoric al catolicismului, un oraș-sediu episcopal se numea **civitas**; în sigiliul Băii, acest oraș e numit **civitas**; deci sigiliul ar fi posterior anului 1413 — cu adaosul că, prin adjectivul **capitalis** (de frunte), „el se referă la faza cînd

---

[1] Documentul aflat la Arhivele Statului din Piatra Neamț a fost editat în 1976 în **Memoria Anticultatis** (pubicația Muzeului Județean de Istorie din același oraș), 4-5, 1972, 1973, fără nici un comentariu asupra sigiliului, despre care se spune doar că „are inscripția în latină cu litere gotice indescifrabile".

[2] Impresiunea fiind ștearsă în acest punct, nu se poate citi cu siguranță; pare a fi cuvîntul MINUS, din formula **Sigillum minus, adică sigiliul cel mic,** întrucît exista și unul mare — **Sigillum mayus** — corespunzător formulei **pecetea cea mare,** din actul prezentat la început.

orașul era centrul statului embrionar, deci la mijlocul sec. XIV" (D. Ciurea, 1956). Această trecere de la „rangul" de **oppidum** la cel de **civitas** e atestată, în 1370, pentru orașul Siret, unde, în acel an, s-a înființat, de asemeni o episcopie catolică.

Trebuie să observăm însă că ceea ce era obligatoriu în organizarea bisericii catolice nu putea să aibă nici o valoare pentru cancelaria princiară a Moldovei, a cărei religie de stat era ortodoxia! S-a trecut cu vederea faptul că în chiar scrisoarea papală din 1413, referitoare la posibilitatea înființării episcopiei catolice la Baia, această localitate e numită — înainte, deci, de a fi sediu episcopal! — civitas **Moldaviensis**, și papa adaugă aceste cuvinte: „que **sic** a patria Moldaviensi, in qua consistit et caput este ipsius patriae, nuncupatur" (care **așa** este numită de către Țara Moldovenească, în care se află și este fruntea acestei țări). Ni se pare evident că, aici, suveranul pontif reproducea cuvintele cu care orașul de pe valea Moldovei îi fusese recomandat de regele și regina Poloniei; la rîndul lor aceștia dețineau informațiile respective chiar din mediul moldovenesc, date fiind strînsele legături ale Moldovei cu Polonia.

Pentru cancelaria Moldovei, Baia era un **oppidum**: așa îi spune, Ștefan cel Mare la 1468, același calificativ i-l dădea chiar conducerea orașului — adică autoritatea civilă de acolo — la 1510. Cît privește orașul Siret, un document emis de Alexandru cel Bun la 1421 — cînd acolo era, încă, sediu episcopal — îl numește tot **oppidum.** În diplomatica moldovenească de limbă latină din sec. XV și prima jumătate a sec. XVI, **civitas** nu însemna, așadar, oraș episcopal[1], dar nici nu avea sensul generic de oraș, cum îl vom întîlni din a doua jumătate a sec. XVI; el pare că se atribuia numai Capitalei, sau fostelor capitale, fiind însoțit, de aceea, uneori, de adjectivul **capitalis**: Baia era, la 1413, „civitas... caput patriae", ceea ce corespunde cu mențiunea din sigiliu, **civitas capitalis**; Suceava e numită, la 1510, **civitas,** iar la 1539 — **civitas capitalis Moldaviae** (orașul de frunte al Moldovei), exact cum e numită Baia în sigiliul ei! Prin urmare, în ceea ce-l privește pe acesta din urmă, trebuie să rămînem la singura datare admisibilă; e din vremea cînd **Moldavia** era **capitalis civitatis Terrae Moldaviensis,** adică de la mijlocul veacului XIV (păstrat, firește, prin înnoiri, renovări ulterioare).

La aceeași concluzie ne duce sigiliul orașului Neamț, cunoscut pînă acum numai după impresiuni din sec. XVII, se credea că el reprezintă „o inimă străpunsă de o săgeată înconjurată de un ornament floral circular" (Maria Dogaru, 1976). Dar, iată, exemplarul păstrat pe actul din 1599 arată, stilizată, o coardă de viță de vie cu patru ciorchini și două frunze. Un arac cu ciorchini se poate descifra, de fapt, și pe sigiliul din sec. XVII.

Exista obiceiul ca în sigiliile orașelor medievale să se reprezinte „un produs specific, un monument religios, o împrejurare specială, o legendă sau un patronat religios" (E. Vîrtosu, 1956), fiind frecvente mai ales acele simboluri „redînd în mod realist resursele regiunii sau ocupația principală a locuitorilor ei" (D. Ciurea). Aici, s-ar părea că interpretarea sigiliului nemțean a ajuns într-un punct mort: **podgorii în ținutul Neamțului!?** Și încă în asemenea măsură, încît să fie socotite **principala bogăție a locului!?** Impasul e însă doar aparent, căci patru documente, din 1429, 1430, 1437 și 1443, atestă existența viilor în ținutul Neamțului, ultimul document precizînd și locul uneia dintre ele: „mai sus de cetatea Neamțului". Dar, în aceste momente ale consemnării ei, cultura viței de vie în acele locuri era deja pe sfîrșite, deci nu mai putea fi o bogăție reprezentativă. Cum a arătat prof. C. Cihodaru (1964), viticultura s-a putut practica „pe terasele dealurilor nemțene de sub munți [...] în condiții climaterice mai avantajoase" **numai în veacul XIV**; la începutul celui următor decăzuse, ultima mențiune fiind din 1443, pentru ca două veacuri mai tîrziu, în 1641, misionarul catolic Bakšić, vizitînd Neamțul, să consemneze: **„Nu există vii".** Și aceasta în timp ce, pe documente, se folosea — pînă și la 1661 și 1678 — sigiliul, urît renovat, dar reprezentînd vița de vie! Amintirea acestei bogății s-a păstrat și în toponimie: pîrîul Cotnărelul și satul Viișoara.

Trebuie, deci, să conchidem, deocamdată, că sigiliul latin al Neamțului datează **cel puțin de la sfîrșitul veacului XIV.**

Argumente pentru o ipoteză

Dar, tot în legătură cu vechimea acestui gen de sigilii, trebuie să se răspundă la întrebarea: de ce au ele legenda în limba latină, într-o vreme cînd slavona era încă limba oficială a curții princiare, a bisericii, a aristocrației și a culturii (nu mai puțin însă și o limbă internațională pentru Sud-Estul european)?

S-a spus că aceste sigilii ar avea legenda în latinește datorită comunităților catolice din orașele respective. O asemenea ipoteză întîmpină însă contraargumente serioase. În primul rînd, aceste comunități nu erau majoritare; la Baia, de pildă, însăși scrisoarea papală din 1413 arată că „schismaticii" (adică românii ortodocși) erau cei mai mulți; la Roman, puternică era colonia armeană, ca și la Suceava, cea catolică fiind inconsistentă.

---

[1] Nu are acest sens nici în diplomatica transilvană: Bistrița, Sibiul, Brașovul, Clujul, Lipova — toate sînt calificate drept **civitas! — n.a.**

În al doilea rînd, sigiliile acestea nu erau ale comunităţii catolice, ci ale întregului oraş — **Sigillum civitatis** la Baia, **Sigillum oppidi** la Cotnari — ele reprezentau pe toţi locuitorii oraşului — **Sigillum civium** figurează şi la Neamţ, şi la Roman. Ştim, apoi, că singurul dregător care putea folosi sigiliul oraşului, şoltuzul, era ales de **comunitatea** orăşenilor şi îi reprezenta **pe toţi,** iar sigiliul respectiv era folosit indiferent de religia celui care beneficia de actul întărit în chipul acesta.

Trebuie, deci, să admitem — şi pentru motive de ordin juridic, căci în raporturile cu domnia nu se putea uza de sigiliul unei comunităţi minoritare — că aceste sigilii reprezentau realmente întregul oraş, pe toţi locuitorii lui. O altă explicaţie pentru legenda lor latină trebuie, aşadar, căutată, iar soluţia optimă ni se pare a fi aceea de a nu privi aceste preţioase mărturii în chip izolat, ci de a încerca să le plasăm într-un cadru mai larg. Socotim, astfel, că pentru interpretarea lor corectă, ele trebuie puse alături de alte dovezi ale folosirii limbii latine în sec. XIV. În acest sens, mai multe amănunte se alătură acestor sigilii orăşeneşti pentru a sugera că a existat o perioadă cînd **latina a fost limba oficială a cancelariei Moldovei şi a Ţării Româneşti.** Cele mai vechi acte, interne şi externe, s-au scris în limba latină. Cele mai vechi peceţi domneşti au avut legenda în limba latină — şi obiceiul s-a păstrat, în Ţara Românească, pînă tîrziu, spre mijlocul veacului XV. Tot în latină erau şi legendele celor mai vechi peceţi boiereşti — e cunoscută una, a boierului Ioan Stravici, pe un act extern, din 1397. În fine, să adăugăm că şi primele monede, emise de ambele ţări în veacul XIV, au avut legenda tot în latină.

Toate acestea converg spre a întări ipoteza — prudent avansată de cercetătorii Leon Şimanschi şi Georgeta Ignat într-un studiu publicat în 1972 — că, în cancelaria princiară a Moldovei, înaintea adoptării scrisului slavon, **s-a scris în limba latină.**

De altminteri, nimic surprinzător n-ar fi în acest fapt: primii domni ai Moldovei, Dragoş şi Bogdan I, avuseseră diplome regale scrise în latină; Bogdan, ca voievod al românilor din Maramureş, trebuie să fi avut de multe ori prilejul să primească şi să emită documente în limba latină. Ni se pare, de aceea, că ar fi mai firesc să socotim sigiliile orăşeneşti cu legendă latină ca mărturii ale vremii cînd însăşi cancelaria ţării avea latina ca limbă oficială (mijlocul sec. XIV — pînă pe la 1386). Amintirea acestei vremi s-a păstrat pînă foarte tîrziu şi la ea s-au referit atît Miron Costin, cît şi Dimitrie Cantemir.

Dar această constatare generează, la rîndu-i, alte probleme: la mijlocul sec. XIV existau şi alte oraşe înfloritoare, nu numai Baia, Roman, Neamţ; nu cumva şi alte oraşe au avut, în acelaşi veac, sigilii identice, în limba latină? S-a presupus, deja, existenţa lor pentru oraşele Siret şi Suceava; pecetea primului, păstrată pe un act din 1653, e de o factură absolut primitivă, ca şi cea slavonă a Neamţului, în schimb, cea a Sucevei, din 1638, are o lucrătură elegantă, care denotă existenţa unui model latinesc, identic cu al Neamţului şi Romanului. Acelaşi lucru îl sugerează şi legenda din pecetea Sucevei, **Peceat suceavskago,** ceea ce e o formulă incompletă: **suceavskago** e un adjectiv care, pus la genitiv, nu poate determina substantivul **peceat,** pentru a fi tradus **Pecetea Sucevei**; corect, ar fi trebuit să fie **Peceat suceavskago miasta** (sau **trăga**), adică **Pecetea oraşului** (sau **tîrgului**) **Suceava**. Această elementară greşeală ne arată că sigiliul respectiv nu e cel iniţial slavon al Sucevei, şi nici măcar una din renovările sale — căci, într-un asemenea caz, legenda i se transmitea corect — ci e transpunerea slavonă a unui model latin, pe care avem încă speranţa de a-l găsi.

O creaţie organică

Putem trage, din toate acestea, o concluzie generalizatoare: cele mai vechi oraşe moldoveneşti au avut, în veacul XIV, sigilii — fie fixate de domnie, fie adoptate din iniţiativă proprie — **cu legende latineşti.** O listă alcătuită pe la 1388-1392 şi inclusă într-o cronică rusească ne dă numele celor mai importante oraşe moldoveneşti de atunci Iaşi, Roman, Neamţ, Piatra, Suceava, Siret, Baia şi Hotin[1]; dintre acestea, sigiliile latine sînt cunoscute pentru trei oraşe şi presupuse cu siguranţă pentru încă două; avem toate motivele să credem că ele au existat şi pentru Iaşi, Piatra şi Hotin. Şi chiar şi pentru alte oraşe, căci introducerea limbii slavone în cancelaria princiară a putut să nu atragă imediat şi în chip obligatoriu înlocuirea limbii latine oriunde ar fi fost folosită; monedele moldoveneşti constituie cea mai bună dovadă — ele rămîn cu legenda latină pînă la începutul veacului XVI; aceeaşi posibilitate o sugerează şi sigiliul Cotnarilor, oraş pentru care nu avem ştiri din veacul XIV, cea mai veche menţiune fiind din 1411. Ne putem aştepta, aşadar, la identificarea unor sigilii latine şi pentru alte oraşe, ca Bacăul, Trotuşul, Adjudul ş.a.

În fine, o ultimă concluzie se impune, cu privire la vechimea oraşelor şi a vieţii orăşeneşti în Moldova. E limpede, după părerea noastră, rolul primilor domni ai Moldovei în

(Continuare în p. 55)

[1] La Hotin, Suceava şi Neamţ erau şi vestite cetăţi; lista nu se referă însă la ele, ci la oraşele de la poalele lor — **n.a.**

MARTHA BIBESCU

«JURNAL POLITIC»

...După ce, în după-amiaza zilei de 1 septembrie 1939, a fost invitat de primul ministru englez, N. Chamberlain, să accepte să facă parte din eventualul cabinet de război, Winston Churchill i-a scris acestuia, în dimineața următoare: „Polonezii suportă grele atacuri de treizeci de ore și sînt extrem de îngrijorat să aflu că se mai discută la Paris despre trimiterea unei alte note (către Hitler). Cred că veți fi în măsură să anunțați declarația noastră comună (a Angliei și Franței) de război cel mai tîrziu **cînd Parlamentul se va întruni astăzi după-amiază".**

În felul acesta, viitorul premier din anii războiului marca încă o dată efectiva sa desolidarizare de politica conciliatoare și de tergiversare a ripostei față de agresori, atitudine ce se desprinde cînd și cînd și din jurnalul Marthei Bibescu, care, deși cunoștea îndeaproape familia Chamberlain, nu-și ascundea admirația ori de cîte ori avea ocazia față de „bătrînul Winnie" (în 1939, W. Churchill avea 65 ani)[1].

...Cînd, în după-amiaza de joi, 31 august 1939, la orele 17, cartierele generale ale grupurilor de armată germane au primit comunicarea codificată Y = 1. 9. 4. 45 (ceea ce însemna invadarea Poloniei la 1 septembrie, orele 4.45), unii dintre generalii lui Hitler mai credeau că e doar o repetiție cum s-a făcut la 25 august. Dar nu, de data aceasta Führerul aruncase toate zarurile. „Ordinul de a ataca Polonia fusese reînnoit în ajun — scrie Raymond Cartier în cartea sa despre cel de-al doilea război mondial. Încă o dată Hitler mințise: dispozițiile sale conciliante de ultimă oră erau o simplă perdea de camuflaj".

[1] În aceeași scrisoare, Churchill atrăgea atenția lui Chamberlain că media de vîrstă a membrilor Cabinetului de război de pe lista discutată în ajun era în medie 64 ani, ceea ce, comenta el, era „doar un an mai puțin decît vîrsta pensionării".

...La 2 septembrie, 24 ore după invadarea Poloniei de către Wehrmacht, după ce aparatele cu zvastică așternuseră peste Varșovia un covor de bombe, puteam citi în prima pagină a ziarului românesc Timpul: **„Negocierile diplomatice au luat sfîrșit. Guvernul german a publicat aseară cererile față de Polonia, anexarea imediată a Danzigului și plebiscit în Coridor. Deoarece Polonia nu a trimis la Berlin un plenipotențiar care să încheie un acord pe aceste baze, Reichul consideră respinse propunerile sale. Din Varșovia se anunță că Polonia rămîne dispusă să negocieze direct cu Germania, dar pe picior de egalitate și fără a trimite vreo delegație la Berlin. Ultimele măsuri militare arată că situația este mai gravă ca oricînd".**

...În editorialul aceluiași ziar, Timpul, **strîns legat de persoana ministrului de Externe de atunci, G. Gafencu, citim la 7 septembrie 1939, o săptămînă după declanșarea agresiunii naziste: „Douăzeci de ani de politică europeană stau mărturie că pacea este roditoare și posibilă. Una din contribuțiile cele mai vădite și mai sincere la întărirea păcii am adus-o fără îndoială, noi românii, prin îndoita acțiune de pacificare și bună înțelegere, înăuntrul și în afara țării.**

Chiar în grelele zile ce le trăiește acum Europa, Țara Românească păstrează aceeași fermă voință de pace, întemeiată pe dorința de bună vecinătate și colaborare cu toate statele din jurul ei, legate prin interesul vădit de a se dezvolta și de a prospera în liniște".

Numele Chamberlain, Hitler, Churchill, Gafencu, Polonia revin deseori în notațiile prințesei Bibescu despre ultimele zile de pace și primele zile de război, cînd, după cum se exprima într-o scrisoare către abatele Meugnier, duhovnicul ei de o viață, „bestia spurcată a Apocalipsului s-a năpustit peste oameni". (Intervențiile din parantezele drepte aparțin versiunii românești.)

1939

Londra, Hotelul Ritz-Picadilly, 1 august

Vizită la Anne Chamberlain, pe Downing Street, de unde privesc esplanada poligonului de defilare a gărzilor călare, privelişte de vis, avînd în faţă clădirea Amiralităţii, albă pe de-a întregul. O jucărie arhitecturală, în marmură albă şi filigran, legată prin mii de firişoare subţiri cu miile de nave care depind de ea şi numai de ea, pe toate mările lumii.

Aici, la Londra, este Cartagina, sînt Tyrul şi Sidonul, Atena şi Bizanţul, Republica Serenissimă Veneţiană, toate sînt aici, toate într-un singur oraş. Cît a trecut de cînd am văzut prima oară Parcul St. James şi pelicanii? Eram o mică străină, căreia un ofiţer în retragere, combatant pe fronturile războiului din 1914-1918, îi arăta curiozităţile Londrei. Ce repede au trecut anii! Şi acum, armele au din nou cuvîntul[1].

În această casă, de pe Downing Street, am intrat, invitată de primul ministru al epocii. De atunci, am frecventat-o adesea, foarte adesea. Clădirea mi-a devenit familiară.

Sub ochii mei, pluteşte un balon de argint, în formă de peşte uriaş, priponit de poligonul de defilare al gărzilor călare. La distanţă egală de nr. 10 şi Amiralitate, trebuie să le apere pe amîndouă de focurile cerului[2].

Anne Chamberlain, care vine de la Chequers[3], nu mă face să aştept decît o clipă. Ştie că ştiu că e mult prea tîrziu ca să mai sperăm ceva, că partida, eroic amînată, va trebui să fie jucată, şi anume chiar de cel care a amînat-o, Neville al ei[4].

[1] Peste exact o lună, la 1 septembrie 1939, Hitler avea să atace Polonia, declanşînd astfel cel de-al doilea război mondial.

[2] E vorba de unul dintre baloanele captive, utilizate de britanici în cadrul apărării antiaeriene.

[3] Conacul unei moşii (districtul Buckinghamshire), care a devenit, în 1921, reşedinţa secundară a primului ministru britanic.

[4] După cum se ştie, Neville Chamberlain a promovat o politică de conciliere faţă de Hitler, permiţîndu-i acestuia să săvîrşească, nepedepsit, toată seria de agresiuni care a precedat conflagraţia.

Mount-Stewart, Irlanda, 2 august

De douăzeci şi cinci de ani, de treizeci de ani, germanii nu ştiu, nu reuşesc să înţeleagă — nu a priceput nici împăratul, aşa cum nu pricepe nici zugravul[5] — în ce constă taina celorlalţi, a celor pe care ei vor să-i doboare: curajul şi superioritatea morală. Cum nimeni nu-i poate convinge, trebuie să li se demonstreze. Dar şi de data aceasta, demonstraţia va fi greu de făcut.

Londra, 4 august

Dejun la lady Emerald Cunard[6]. Participă Hugh Wallace, ministrul Transporturilor. Chamberlain spune că Japonia este ostilă Angliei. Flota niponă este cea mai puternică în Asia. Bătaie de flori între crizantemă şi trandafir[7]. Vocea lordului Lloyd, confidenţială:

— Va trebui să renunţăm la Pacific.

Invitaţie la Clarissa Churchill[8]. Randolph, fiul lui Winston, mă vizitează la hotel, înainte de cină, şi mă întreabă:

— Cînd vine Clarissa la d-ta, în România?

— Pe la sfîrşitul lunii.

— Al lunii august? Atunci e în regulă. Dar în septembrie va fi război.

Posada, 13 august

După-amiază foarte agitată la Posada. Sosesc Grigore Gafencu şi soţia sa, în timp ce jucam crochet în grădină. Vin apoi toţi italienii de la legaţie. Pe aleea levănţelelor, Grigore îmi spune că s-a dat agrementul pentru Rex Lipper, care îl va înlocui pe Sir Reginald Hoare[9], prea bolnav pentru a continua să lucreze în împrejurările de acum.

[Viorel] Tilea [însărcinatul cu Afaceri al României la Londra] vine de la Predeal să mă vadă. A avut un rol în numirea lui Rex Lipper. Îmi spune că germanii ar oferi polonezilor Memel, ca monedă de schimb pentru Danzig[10]. La ora douăsprezece fără cinci se vor înţelege oare polonezii cu nemţii? Dacă prinţesa poloneză se va căsători cu balaurul, ce va face Sf. Gheorghe[11].

Posada, 19 august

Clarissa Churchill [sosită la 18 august] mă imploră să dau un telefon la Londra, pentru a-i explica mamei sale, lady Gwendoline Churchill, că prea-iubita ei fiică e cît se poate de bine adăpostită. Clarissa, încăpăţînată ca o adevărată Churchill, e hotărîtă să nu plece. Mama ei o cheamă acasă: i-a spus pe ocolite că luni se va declara războiul. Mă întreb cum se poate vorbi pe ocolite, la telefon, între Londra şi Bucureşti, în momentul de faţă.

Mă las tîrîtă în cabina telefonului public din Sinaia. Clarissa cere pe maică-sa şi o capătă. Lady Gwendoline are o voce plîngăreaţă. Asist la prima parte a conversaţiei dintre mamă şi fiică:

— Mămico, îi strigă Clarissa, e monstruos să amesteci Ministerul de Externe în treaba asta[12].

[5] Aluzie la Kaiserul Wilhelm II şi la Hitler.

[6] Strănepoată prin alianţă a lui Samuel Cunard (1787-1865), fondatorul companiei de transporturi maritime *Cunard White Star Line*, care, în 1939, şi-a transformat pachebotu-rile în nave auxiliare de război.

[7] Flori simbolice pentru Japonia şi, respectiv, Anglia (în „Războiul celor două roze" [1455-1485], trandafirul alb reprezenta casa de York, cel roşu — casa de Lancaster).

[8] Fiica lordului John Churchill, fratele lui Winston Churchill.

[9] Ministrul Angliei la Bucureşti din februarie 1935, fratele lui Samuel Hoare, ministrul Afacerilor Externe în cabinetul Baldwin şi de Interne în cabinetul Chamberlain.

[10] Danzig: numele german al oraşului polonez Gdansk, care, conform Tratatului de la Versailles, avea statut de „oraş-liber", guvernat de un comisar al Societăţii Naţiunilor, secondat de un „senat" ales. Memel: numele german al oraşului lituanian Klaipeda.

[11] Imaginea Sfîntului Gheorghe ucigînd balaurul a figurat multă vreme pe stindardele engleze şi continuă să fie socotită o reprezentare simbolică a Marii Britanii.

[12] Pentru a o determina pe Clarissa să se înapoieze, lady Gwendoline Churchill apelase la Foreign Office, care, la rîndul său, însărcinase pe Reginald Hoare să ia contact cu Martha Bibescu.

Apoi îmi trece receptorul, spunîndu-mi:

— Spune-i că aici sînt în perfectă siguranţă.

Repet, supusă.

— Lady Gwendoline, vă asigur că Clarissa e în perfectă siguranţă.

Vocea plîngăreaţă a lui Gwenny:

— O las în mîinile dv.

Această biată mamă e pe moarte, din cauza unui cancer, iar fiică-sa ştie. Ce cruzi sînt tinerii!

Aflu că Auschnitt[1] a demisionat şi că Malaxa[2] triumfă. Auschnitt — pion britanic, Malaxa — pion sau semipion al financiarilor germani în România.

Posada, 24 august

Pe drumul de la Mănăstirea Sinaia, întîlnire cu Grigore Duca. Îmi face semn şi opresc maşina. Ne spune:

— Primul act s-a terminat. Senatul din Danzig l-a proclamat pe gauleiterul [nazist] Foerster ca şef al oraşului-liber.

Deci, mingea a început să se dea de-a dura. Frumoasa Clarissa păleşte: a înţeles. Pornim spre Posada cu toată viteza. După o foarte lungă tăcere, Clarissa declară:

— Cred că trebuie să plec.

— Bineînţeles! îi răspund eu.

Îl chem la telefon pe George [Valentin Bibescu, soţul autoarei]. George, marele meu sprijin la caz de nevoie. Îmi spune imediat:

— O trimit mîine cu Air France. Sună-l pe Thierry [ministrul Franţei la Bucureşti].

Îi telefonez lui Thierry, care începe prin a-mi spune:

— Avionul e supraîncărcat. Nu mai ai unde arunca un ac.

— E vorba de nepoata lui Winston Churchill, îi răspund eu. Vă daţi seama că trebuie să plece.

Îşi dă seama. George mă sună peste o oră, anunţîndu-mă că a obţinut biletul.

Luăm cina la ora 9, după ce am ascultat ştirile la radio.

Posada, 25 august

Pace sau război? Pasaj dintr-o carte de Sir Eyre Crewe: „În ultimă instanţă, crearea unei Indii germane în Asia Mică se va înfăptui dacă Germania fie va dobîndi supremaţia pe mare, fie va cuceri Constantinopolul şi

Diplomaţie febrilă în ajunul declanşării conflagraţiei: Sir Nevile Henderson, ambasador al Marii Britanii la Berlin, soseşte pe aerodromul londonez Croydon, avînd în servietă nota cu pretenţiile guvernului hitlerist...

toate ţările situate între actuala ei frontieră de Sud-Est şi Bosfor".

Thierry îmi telefonează la 9 seara, pentru a mă înştiinţa de sosirea cu bine a Clarissei pe aeroportul Le Bourget, de unde a plecat imediat spre Londra cu Imperial Airways. Pe aeroportul din München, germanii i-au arătat o deosebită consideraţie.

— A luat ultimul avion Air France din Bucureşti, adaugă trist Thierry. De mîine, cursa e suprimată.

...Lordul Halifax se îndreaptă spre Parlament. În planul doi, se văd saci cu nisip destinaţi apărării împotriva incendiilor

Epilog: Clarissa a scris recent Prescillei [fata lui Anton, vărul lui George Valentin Bibescu, care era căsătorit cu o fiică a lordului Asquith]: „Am luat prînzul cu unchiul Winston şi cu Hore-Belisha[3]. Erau foarte pesimişti. Spuneau că aviaţia nemţilor este de *două ori* mai bună decît a noastră şi că vor trece ani pînă să-i ajungem din urmă".

Posada, 26 august

Pericolul de război creşte. Nevile Henderson[4] a fost în

[1-2] Max Auschnitt, conducător şi principal acţionar la Uzinele Reşiţa şi la alte întreprinderi siderurgice, şi Nicolae Malaxa, patronul uzinelor bucureştene care-i purtau numele, au dus o lungă şi îndîrjită luptă pentru a cîştiga favorurile lui Carol II, făcîndu-l părtaş la beneficii, lăsîndu-i pachete de acţiuni, transferînd la băncile din străinătate mari sume în valută pe numele lui etc. În vara anului 1939, balanţa a înclinat de partea lui Malaxa.

[3] Leslie Hore-Belisha (1893-1957), om politic, avocat şi ziarist britanic. Deputat liberal (1923-1945), secretar financiar la Ministerul de Finanţe (1932-1934), ministru al Transporturilor (1934-1937), ministru de Război (1937-1940), calitate în care a preconizat eforturi şi măsuri adecvate pentru modernizarea armatei, încercînd să contracareze conciliatorismul.

[4] Nevile Meyrick Henderson (1882-1942), diplomat britanic, ministru în Iugoslavia (1929-1935), ambasador în Argentina (1935-1937) şi în

Septembrie 1939: în Polonia, după un bombardament sălbatic al aviației hitleriste

audiență la Hitler, apoi a plecat la Londra cu avionul.

Posada, 29 august

Soții Argetoianu[1] la dejun. Ea a devenit enormă, cît un rinocer alb. E o brașoveancă blondă, de un blond vopsit înspăimîntător, în nuanța lămîii verzi. Pielea îi face cute pretutindeni, mai ales la ceafă și la bărbie. La încheieturile mîinilor și picioarelor, are brățări de grăsime. E îmbrăcată în chip de fetiță model.

El își poartă frumos magnifica sa urîțenie: obrazul îi e ciupit, ca al lui Mirabeau[2] și trupul pare a fi al unui împărat roman din epoca decadenței.

București, 30 august

Prînz în trei la familia Gafencu. Nouchette [d-na Gafencu] îmi povestește că a stat de vorbă cu d-na von Coler[3], prietena lui Hitler, care a trimis-o pe lîngă Legația Germaniei la București, pentru a-i seduce pe români, ca și cum farmecul ar putea avea ceva comun cu poliția.

Nimic nu e mai sigur decît războiul. La întoarcere, pentru a o tachina pe Prescilla în mașină și pentru a-i da de gîndit, îi povestesc despre fabrica de proteze pentru mîini și picioare pe care am vizitat-o într-o mahala a Londrei. I-o descriu în toate amănuntele.

— Ce mulțumiți or fi patronii acestei fabrici! îi spun eu. Parcă-i văd cum își freacă mîinile, ascultînd radio Londra.

Posada, 1 septembrie

Dimineață cu rouă din belșug, care anunță o zi delicioasă. Deasupra florilor, soarele bate în albăstriu. Radio Londra transmite cele 16 puncte propuse de naziști Poloniei[4]. „Problema îi privește pe polonezi", declară englezii, fără a adăuga vreun comentariu, pentru a nu stînjeni Varșovia, pentru a nu o împiedica să-și facă o părere. Cîtă delicatețe!...

— Războiul nu e inevitabil, afirmă crainicul britanic, dar Londra s-a evacuat și au fost mobilizate toată flota, toată armata de uscat, toată aviația. Nu e război? Poate. Nu e *încă* război.

În această radioasă dimineață, ascultam știrile în engleză de la postul de radio german: „Orașul-liber Danzig și-a luat libertatea de a redeveni german", declară Foerster.lui Hitler. Trupele germane înconjură [portul polonez] Gdynia și intră în Danzig. Adolf Hitler mulțumește orașului și orașul mulțumește lui Adolf Hitler.

Zarurile au fost aruncate și se rostogolesc. Toate „furtunile dorite" sînt în cerul acestei frumoase zile frumoase! Ce trist și înțelept era J.R.M. [James Ramsay MacDonald], cînd îmi spunea:

— Pacea este pierdută, pentru că nu s-a avut grijă să se îmbunătățească tratatele, înainte ca noua generație de

---

Germania (1937-1939), unde a practicat conciliatorismul.

[1] Vezi *Magazin istoric*, nr. 1-9/1967, 1-3/1968.

[2] Honoré Gabriel Riqueti, conte de Mirabeau (1749-1791), om politic francez, celebru orator, unul dintre liderii revoluției burgheze din Franța (1789-1794); președinte al Adunării Constituante (1791), adept al regimului monarhic-constituțional. Acuzat de trădare în urma unei întrevederi secrete cu regina (3 iulie 1790), el și-a recîștigat popularitatea, dar a murit subit la 2 aprilie 1791, în urma cărui fapt au circulat prezumții, neconfirmate, că ar fi fost otrăvit.

[3] Dîndu-se drept corespondentă a ziarului *Deutsche Allgemeine Zeitung*, Edit von Coler practica spionajul economic și se străduia să difuzeze ideologia nazistă în cercurile înaltei societăți bucureștene. În același timp, în calitatea sa de agentă a Gestapoului, ea avea misiunea de a supraveghea personalul Legației germane, raportînd direct lui Himmler tot ceea ce i se părea suspect. (Vezi *Magazin istoric*, nr. 1/1967.)

[4] În seara de 31 august 1939, ministrul de Externe hitlerist, Ribbentrop, l-a convocat pe Riposki, ambasadorul Poloniei la Berlin, pentru a-i citi foarte repede un simulacru de ultimatum în 16 puncte. Guvernul de la Varșovia era somat să le accepte într-un interval de numai cîteva ore, ceea ce reprezenta o imposibilitate materială, chiar dacă condițiile puse ar fi fost acceptabile.

germani, care n-a făcut războiul, să ajungă la vîrsta cînd poate să-l facă.

J.R.M. îmi mai spunea:

— Pacea este pierdută din 1933 [anul venirii la putere a lui Hitler].

Războiul este întîmpinat de George într-un mod foarte simplu, foarte direct, printr-un potop de înjurături la adresa lui Hitler. Aceste insulte și această simplitate sînt reconfortante.

Se dă fuga în ajutorul Poloniei. Nu știau pe unde să se apuce, pentru a se lua la trîntă. Acum știu.

Posada, 2 septembrie

Zi atît de frumoasă, atît de limpede! Parcul este numai smalț, cristal și diamante. Fiecare floare, fiecare frunză a fost decupată precis, cu lampa de sudură, iar culoarea a rămas prizonieră într-o chingă de metal.

Luna strălucește în salcia cea mare. Colinele, de un albastru lichid, sînt aidoma talazurilor unei mări preistorice, stăvilite, la marginea orizontului, de marele flux al începutului de lume. Colinele Breazăi.

Ambasadorii [Franței și Angliei] nu au părăsit încă Berlinul. Chamberlain declară, în Camera Comunelor:

— Dacă germanii își retrag trupele [din Polonia], sînt de acord să negociez.

Nicicînd nu s-a văzut un război care să înceapă într-un fel mai puțin războinic. Daladier și Chamberlain intonează imnuri de slavă, pe două voci, închinate lui Mussolini[1]. Cei care oferă flori unui dictator încasează pumni de la celălalt.

Posada, 3 septembrie

Azi-dimineață, la ora unsprezece și jumătate, Anglia a declarat război Germaniei.

Cîteva țări se simt datoare să se declare neutre. Ungaria nu se declară neutră, deoarece, după părerea ei, nu a izbucnit nici un război.

Posada, 4 septembrie

Ecourile celor ce se petrec pe Downing Street. Întoarcere precipitată de la Chequers, ca atunci în sîmbăta aceea, cînd Germania a anunțat că se reînarmează[2]. Am fost printre cei ce s-au înapoiat în mare grabă. Îmi pot imagina foarte limpede cum s-a desfășurat întoarcerea acum.

Aud iar vocile știute. J.R.M., în cabinetul său de pe Downing Street îmi spunea trist, cu cîțiva ani mai înainte ca evenimentele să se precipite:

— Plutim la voia întîmplării.

Vocea lui Walter Eliott:

— Ca s-o punem la respect, a trebuit să tragem Franței două bătăi. Tot de două ori va trebui să-i batem și pe nemți[3].

Posada, 5 septembrie

Am și intrat în era minciunilor. Fiecare crede numai ceea ce vrea să creadă, fiecare susține că nu se întîmplă decît ceea ce vrea el să se întîmple, astfel încît discuțiile au devenit niște incantații: se rostesc cuvinte majore, menite, cu puțin noroc, a se transforma în *fapte*.

Ca, de pildă, ceea ce ne spune George despre cavaleria poloneză, care ar dezarma tancurile germane, făcîndu-le inutilizabile. E foarte convins

---

[1] Încercînd să repete manevra care dusese, în septembrie 1938, la pactul cvadripartit de la München, Mussolini s-a oferit, în ultimele zile ale lunii august 1939, să „medieze" în conflictul germano-polon, sugerînd convocarea unei noi conferințe a reprezentanților Germaniei, Italiei, Angliei și Franței. Tentativa sa a eșuat, datorită în principal împotrivirii hotărîte a opiniei publice din Anglia și Franța.

[2] În ziua de sîmbătă 16 martie 1935, Hitler a anunțat, în mod public, decizia sa de a încălca prevederile Tratatului de la Versailles, reintroducînd serviciul militar obligatoriu în Germania și trecînd la reînarmarea, în ritm accelerat, a țării.

[3] Aluzie la înfrîngerile Franței în timpul lui Napoleon I.

Unități ale armatei poloneze refugiate în România

Geamul mașinii în care se afla primul ministru Armand Călinescu, străpuns de gloanțele asasinilor legionari (Imagini din revista franceză L'Illustration*)*

de adevărurile pe care le emite.

Războiul iluziilor este mai puternic decît cel al realităților.

Primul vas britanic scufundat în cursul acestui război este „Athena", care a fost torpilat în largul Insulelor Hebride.

Mogoșoaia, 8 septembrie

Vestea zilei: ocuparea Varșoviei [de către germani] este iminentă.

Germanii par a se neliniști la gîndul că „războiul cu Anglia va fi lung" (sic!). Chamberlain a și declarat că adevăratul țel al luptei este distrugerea nazismului. Nemții răspîndesc zvonul că, dacă-i vor înfrînge pe polonezi, s-ar putea să încheie pace. Goering va vorbi la radio.

Ce slăbiciune din partea germanilor să arate că, abia intrați în război, vor să facă pace!

Dar știu ei de ce!

Posada, 9 septembrie

Veștile sînt cum sînt.

După ocuparea Cracoviei [de către hitleriști], căderea orașului Lodz și, din nou, iminenta cucerire a Varșoviei.

Gunther, ministrul Statelor Unite[1], ia cina la mine. Se declară partizan al neutralității americane. Cu mine, degeaba își bate gura, nu i-am cerut nimic.

Posada, 14 septembrie

La dejun, George, cu vești foarte interesante. Îmi spune că Weygand[2] este la București, unde a venit în secret, cu un avion Dewattine, să-l vadă pe Carol II.

---

[1] Mott Gunther ministrul S.U.A. la București (iulie 1937-ianuarie 1942), unde a și murit.

[2] Maxime Weygand (1867-1965), general francez, comandant suprem al forțelor armate franceze (mai-iunie 1940). Membru al guvernului de la Vichy, ulterior arestat și deținut în Germania (1942-1945).

În Camera Comunelor se discută dacă vor fi bombardate sau nu (prin raiduri aeriene, se înțelege) populațiile civile. Deputații șovăie, de teamă să nu-l indispună pe Roosevelt.

Posada, 16 septembrie

Am hotărît în taină, cu deplinul acord al lui George, să plec la Atena cu Ioan-Nicolae [nepotul autoarei, fiul mai mare al Valentinei Bibescu]. Un hidroavion britanic va veni să ia pe fiul prințului Andrei al Greciei, pe încă patru „școlari" și pe al nostru, pentru a-i duce la colegiul lor [din Anglia], căci e sfîrșitul vacanței.

George îmi împrumută avionul lui, un Potez, pentru a merge pînă la Belgrad, de unde vom lua expresul de Atena.

Posada — Mogoșoaia — Belgrad, 18 septembrie

Plecăm de la Posada în cîteva mașini. Oprire la Ploiești. Ziarele anunță că înfrîngerea polonezilor capătă proporții de necrezut.

La ora trei, sîntem pe pista de decolare de la Băneasa, unde George ne așteaptă. Ajungînd acolo, Ghiță Rîșnoveanu, șoferul, îmi arată un număr imens de avioane, aliniate pe cîmp. George mă lămurește: sînt cele 350 avioane poloneze, care s-au salvat, zburînd pînă în România.

Avionul lui George îl are pe locotenentul Culuri ca pilot și pe Enescu ca radiotelegrafist. George și Valentina își iau repede rămas bun de la Ioan-Nicolae.

Aterizăm la Belgrad. Președintele Aeroclubului iugoslav, Sondermayer, cu soția sa, Burileanu, de la Legația română, și alți cîțiva ne așteaptă la aeroport.

Seara, dineu oferit de Aeroclubul din Belgrad „doamnei președintă a Federației Aeronautice Internaționale"[3].

Ultima oară am trecut pe aici în 1925, în drum spre

---

[3] George Valentin Bibescu fusese ales președinte al Federației Aeronautice Internaționale.

Egipt. Trei suverani asasinați sîngerează în asfințit, pe norii de colo. Miloș Obrenovici, ucis în parcul prin care se plimba împreună cu mama mătușii Simka Lahovary, cumnata tatei. Alexandru I Obrenovici, tăiat cu lovituri de spadă în dulapul de rochii, apoi zvîrlit pe fereastră, laolaltă cu Draga [soția sa]. Alexandru I Karagheorghevici, cu vinele golite de sînge, prăbușit în automobilul care defila pe [bulevardul] Cannebière [din Marsilia][1].

Dineul este prezidat de bătrînul Antici, fost ministru [al Iugoslaviei] la București, azi mareșal al Curții Regale. Sondermayer se pleacă la urechea mea:

— Aș fi vrut să vă dau o scrisoare pentru prințul Bibescu. Dar nu mai am timp s-o scriu, deoarece plecați mîine dimineață.

— Dați-i-o lui Culuri. Avionul pleacă cu cîteva ore mai tîrziu ca mine.

— Nu! îmi răspunde el, cu ochii în ochii mei... Numai în dv... am încredere... Spuneți-i președintelui, din partea mea, că România trebuie să facă tot ce-i stă în putință pentru a rămîne neutră. Și spuneți-i că noi, cei de aici, vom face tot ce ne stă în putință pentru a rămîne neutri...

Să fie rezultatul vizitei secrete pe care a făcut-o aici Weygand?

Atena, 20 septembrie

Mă trezesc [în expresul de Atena] plină de bucurie, într-o gară micuță, plină cu lauri trandafirii, care cresc în pămînt, în pămînt adevărat, printre flori, nu în ghivece sau în lăzi: laurii sînt la ei acasă.

Sînt oaspetele Legației Angliei. Știrile sînt știri de război, acceptate cu un curaj plin de calm. Marele purtător de avioane britanic Courageous a fost scufundat. George și cu mine am luat prînzul la bordul lui Courageous, împreună cu J.R.M. și cu Philip [Sassoon].

O navă mare, care se scufundă, te întristează totdeauna. Ca moartea cuiva. Cînd e o navă pe care o cunoști, tristețea e și mai mare: trăia, ai trecut pasarela pînă la bordul ei, ai pășit pe punțile ei, te-a dus în cîrcă.

La Atena, toate veștile sînt mai proaspete decît cele aduse de mine. Președintele Republicii Polone, Mościcki[2] se află la Bicaz, împreună cu soția sa. Îmi amintesc de ei, de ceaiul pe care ni l-au oferit, la Palatul Regal, din Varșovia. Cît a trecut de atunci? Abia trei ani! Ce repede merg toate!

Agenția Reuter transmite proclamația lui Mościcki. Ce se mai poate spune unui popor, într-o astfel de nenorocire? Președintele se adresează poporului polonez, referindu-se probabil la el însuși: „A trebuit să punem în siguranță simbolurile...".

Atena, 21 septembrie

Aflînd că am venit, colonelul Florin Rădulescu, atașatul militar al României la Atena, mă roagă să-l primesc. Este unul dintre cei patru evadați[3] de la spitalul meu [în primul război mondial].

Îmi spune că grecii se vor alia, fără doar și poate, cu englezii. Așa ar trebui să facem și noi, dar grecii au norocul să poată fi aprovizionați pe calea mării, iar noi nu.

Michael [Palairet, ministrul Marii Britanii în Grecia] vine la mine în cameră, pentru a-mi da de știre:

— Călinescu, primul ministru român, a fost asasinat în plină stradă[4]. L-au ucis legionarii... Este un moment foarte critic. După cum se anunță, guvernul a rămas stăpîn pe situație... Am vorbit cu Djuvara[5] la telefon, iar Rădulescu tocmai a plecat.

Cu o urmă de amărăciune în glas, Michael adaugă:

— Posturile de radio germane pretind că asasinatul a fost pus la cale de englezi.

— Iată și o veste bună, îi răspund eu, după vestea foarte rea pe care mi-ai dat-o.

— Cum adică? se miră el.

— E de la sine înțeles: dacă germanii afirmă că englezii sînt implicați întrucîtva în atentat, înseamnă că asasinarea lui Călinescu este dezavuată de poporul român.

Peste cîteva minute, îmi telefonează Djuvara. Va veni la mine mîine dimineață. Din București are vești liniștitoare: s-a format un guvern de militari, în frunte cu generalul Argeșanu[6].

Michael consideră că, acum [legionarii] vor căuta să-l asasineze pe Carol II. La fel gîndesc și eu. S-a jucat actul II al dramei, cel de-al doilea dangăt al unui clopot pe care numai eu îl aud.

Actul I: asasinarea lui I.G. Duca[7] în Gara Sinaia. Asasinate la Belgrad, asasinate la Sofia, asasinatul a devenit un eveniment banal.

Tatăl meu avea obiceiul să spună:

— Poporul român nu cunoaște crima politică. Nici unul din domnitorii noștri nu a murit asasinat...

Acum totul s-a schimbat. Numai sub domnia lui Carol II, au fost asasinați doi președinți ai Consiliului de Miniștri. Cred că asupra regelui planează o amenințare foarte serioasă.

Cuvînt introductiv, traducere, selecție și note
Cristian POPIȘTEANU,
Nicolae MINEI

---

[1] Milan I Obrenovici, urcat pe tronul Serbiei în 1882, a fost ucis în 1889. Fiul și urmașul său Alexandru I Obrenovici a căzut și el victimă unui atentat (15 iunie 1903), care a dus la răsturnarea dinastiei Obrenovici. Noului rege, Petru I Karagheorghevici, i-a urmat la tron Alexandru (16 august 1921), care a fost asasinat de un grup de fasciști croați la Marsilia (9 octombrie 1934). Vezi *Magazin istoric*, nr. 6/1975.

[2] Ignacy Mościcki (1867-1946), om politic și fizician polonez; ales președinte al Poloniei în 1926 și reales în 1933, a deținut această funcție pînă în 1939. După ocuparea Poloniei de către hitleriști, s-a refugiat în România (vezi *Magazin istoric*, nr. 10/1974), apoi în Elveția, unde a și murit.

[3] În sensul că înainte de vindecare, au fugit din spital pe cîmpul de luptă.

[4] *Magazin istoric*, nr. 7/1967.

[5] Trandafir Djuvara, diplomat român, agent diplomatic la Sofia (1888), ministru plenipotențiar la Constantinopol, Atena și Bruxelles.

[6] Gheorghe Argeșanu (1883-1940), om politic și general român, primministru (septembrie 1939); asasinat de legionari în închisoarea Jilava.

[7] *Magazin istoric*, nr. 3/1967.

OPERAȚIA „JUBILEU" — o contribuție canadiană la lupta împotriva hitlerismului

C.P. STACEY

Raidurile împotriva forțelor naziste care ocupaseră coastele Europei de Vest au constituit un element important al planului strategic întocmit de anglo-americani în aprilie 1942; dintre operațiile avute în vedere atunci una singură a fost realizată — cea de la Dieppe, din 19 august 1942.

Desfășurarea atacului împotriva acestui obiectiv a fost relatată în Magazin istoric, **nr. 11/1968. În cele ce urmează prezentăm cititorilor revistei unele comentarii, considerații și învățăminte asupra operației Dieppe ale istoricului militar canadian, colonelul C.P. Stacey, director al Secției de istorie a Statului major general al armatei canadiene. Lucrarea intitulată** Histoire officielle de l'armée canadienne dans la seconde guerre. Six années de guerre **a apărut în Editura Roger Duhamel, Ottawa, și este rezultatul studiului minuțios al documentelor canadiene, aliate și inamice.**

Canada a adus o contribuție importantă în lupta împotriva puterilor Axei participînd pe diferitele teatre de război din Europa, Africa de Nord, Extremul Orient, Pacific etc. În calitate de membru al Commonwealthului, Canada a declarat război Germaniei naziste la 9 septembrie 1939. Zece zile mai tîrziu, cabinetul canadian anunța guvernul Marii Britanii că a decis „să mobilizeze și să instruiască o divizie, care va putea servi de corp expediționar unde și cînd va fi nevoie". La sfîrșitul aceleiași luni, era promis un contingent de trupe tehnice (transmisioniști, geniști, sanitari etc.) de 5 000-6 000 oameni. În decembrie 1939, Divizia 1 infanterie, iar în ianuarie 1940 unitățile tehnice, se aflau deja în Anglia; începînd din iunie și pînă în decembrie același an a fost trimisă aici și Divizia 2 infanterie. La 25 decembrie 1940 s-a constituit în Marea Britanie Corpul 1 de armată canadian. În 1941, au sosit în Anglia Divizia 1 blindată și Divizia 3 infanterie, urmate, în a doua jumătate a anului 1942, de Divizia 4 blindată. La data cînd a fost întreprinsă operația Dieppe efectivul trupelor canadiene în Marea Britanie era impunător, cifrîndu-se la 150 000 militari.

Rațiuni de ordin superior (și în primul rînd apărarea teritoriului insulelor britanice împotriva unei eventuale invazii germane) i-au reținut, pînă atunci, pe militarii canadieni din Anglia de la participarea pe vreun teatru de luptă. Ostașii și comandanții din acest corp expediționar și-au manifestat tot timpul dorința de a intra în foc. „După entuziasmul de care fuseserăm cuprinși, a urmat o mare decepție", se arată în Jurnalul Cartierului General al Brigăzii 1 infanterie canadiană după anularea ordinului de debarcare în Franța la 24 mai 1940. Mai tîrziu, la 5 februarie 1942, generalul H. Crerar, comandantul Corpului 1 de armată, îi scria generalului B.L. Montgomery despre stimulentul pe care ostașii săi l-ar resimți în cazul în care, „într-un viitor apropiat, ei ar reuși, prin raidurile lor asupra continentului, să-și dovedească puterea de luptă".

Comandanții militari englezi aveau o părere excelentă despre canadieni. La 30 iunie 1942, contraamiralul J. Hughes-Hallet, comandantul detașamentului maritim al proiectatei operații Dieppe, care asistase la instrucția canadienilor îi comunica lui Churchill că aceștia „se vor bate ca niște diavoli". „Canadienii sînt ostași admirabili, scria generalul Montgomery la 1 iulie 1942; pentru operația menționată nu puteau fi aleși alții mai buni".

Numărul relativ mare al unităților canadiene din Anglia (în acea perioadă se aflau acolo, în afara forțelor britanice, doar două divizii americane), dorința de luptă și prețuirea de care se bucurau ele au determinat conducerea militară aliată să încredințeze dirijarea operației „Jubileu" generalului Crerar; detașamentul era format în proporție de cinci șesimi din canadieni.

Prin proporțiile ei (582 000 oameni sub drapel), ca și prin tributul de jertfe (81 000 morți, răniți și prizonieri), prin promptitudinea angajării de partea forțelor antifasciste, participarea Canadei înseamnă o contribuție extraeuropeană importantă la lupta pentru înfrîngerea și zdrobirea armatelor Axei.

C.P. Stacey reface cu minuțiozitate filmul pregătirii debarcării, al cărui avanproiect, după modificări de ordin secundar, a fost aprobat la 25 aprilie 1942. În esență, se propunea un atac asupra orașului Dieppe cu următoarele obiective: distrugerea lucrărilor defensive din împrejurimile localității, a instalațiilor aerodromului de la Saint Aubain (în apropiere de Dieppe), nimicirea posturilor radar, a centralelor electrice, instalațiilor de cale ferată și a depozitelor de benzină din zonă, capturarea sau distrugerea ambarcațiunilor de debarcare germane din port etc. Se prevedea debarcarea unui contingent de infanterie (două brigăzi), a unui detașament de geniști și a unei forțe blindate (pînă la un batalion de tancuri). Aceste trupe urmau să cucerească orașul și împrejurimile sale din zori și pînă seara și să execute misiunile planificate.

La 30 aprilie, generalul B.L. Montgomery a adus acest plan la cunoștința generalului A.G.L. McNaughton, comandantul Armatei 1 canadiene, staționată în Marea Britanie. S-a convenit ca la operație să participe Brigăzile 4 și 6 ale Diviziei 2 infanterie, subunități din Regimentul 14 tancuri, detașamente de artilerie și geniu (în total 4 963 militari canadieni), precum și aproximativ 1 075 ostași din forțele armate britanice. (La raid au mai luat parte cîteva zeci de americani, francezi și germani antinaziști care au intrat în componența comandourilor formate din ostași englezi și care au atacat bateriile de artilerie de coastă situate la Est și Vest de Dieppe.) La 20 mai, detașamentul canadian a fost transferat pe Insula Wight[1], unde a început pregătirea debarcării; la 12 și 23 iunie au avut loc două „repetiții" („Yukon 1" și „Yukon II") în vederea atacului, într-o zonă a litoralului englez asemănătoare cu cea de la Dieppe.

În acest timp, proiectul a suferit modificări, cea mai importantă fiind eliminarea bombardamentului aerian de sprijinire a debarcării. La 20 iunie, planul militar detaliat al operației, denumită codificat „Rutter", a fost aprobat, decizîndu-se ca atacul să aibă loc la 4 iulie sau în zilele următoare. Dar din pricina timpului nefavorabil, a dislocării unei divizii germane de tancuri în zona Dieppe și a atacării navelor de debarcare de către aviația inamică în zona Insulei Wight, operația a fost anulată.

Cîteva zile mai tîrziu, la 10 iulie, „s-a convenit să se studieze un alt «Rutter»"; la 25 iulie, Churchill și Cabinetul de război britanic au aprobat reluarea proiectului, denumit de această dată „Jubileu". În ansamblu, planul rămînea aproape neschimbat, urmînd doar ca misiunile să fie îndeplinite în cel mai scurt timp de la începerea atacului.

Atacul a început în zorii zilei de 19 august, la ora 3.50, și s-a soldat cu un eșec tactic aproape complet, deoarece atacanții au suferit pierderi foarte grele (numai canadienii au avut 3 367 morți, răniți și prizonieri) și nu au fost atinse decît puține din obiectivele propuse.

Inserăm în continuare un fragment condensat din lucrarea istoricului militar canadian C.P. Stacey, alcătuită pe baza concluziilor stabilite de conducerea militară a Aliaților, precum și prin coroborarea acestora cu datele de sinteză stabilite de comandamentul german în timpul și după operația „Jubileu". Publicăm acest important document spre a ilustra faptul că țările din coaliția antihitleristă și-au perfecționat în tot timpul războiului strategia și tactica militară, utilizînd și învățămintele operațiunilor nereușite. Titlul și subtitlurile aparțin redacției Magazin istoric.

I.D.

[1] Insulă engleză în Marea Mînecii — **n.r.**

Efectele operației din 19 august 1942

Raidul de la Dieppe a fost una din operațiile cele mai discutate din întreg războiul. Din punct de vedere tactic am suferit un eșec aproape complet, avînd pierderi extrem de grele și neatingîndu-ne decît cîteva din obiectivele fixate. Totuși, după debarcarea în Normandia, de la 6 iunie 1944, acest raid ne-a apărut într-o altă lumină. Din punct de vedere istoric, valoarea acțiunii din august 1942 trebuie apreciată în strînsă legătură cu operația „Overlord", dar înainte de a face o legătură între cele două evenimente, trebuie formulate cîteva comentarii asupra eșecului tactic al operației.

În această privință, un mare interes îl prezintă aprecierile germane. Inamicul se mira că, deși îi cunoșteam destul de precis lucrările defensive, am încercat să luăm cu asalt o zonă bine protejată prin natura ei și prin amenajările militare, cu un armament considerat insuficient pentru această misiune. Germanii subliniau mai ales insuficiența sprijinului acordat infanteriei atacatoare. Raportul de luptă

al Corpului de armată 81 german considera că „britanicilor le-ar fi fost, probabil, mai utile decît tancurile cîteva tunuri uşoare de asalt". Ţinîndu-se seama de detaliile operaţiei ce au putut fi cunoscute abia 10 ani mai tîrziu, considerăm că lipsa de sprijin a infanteriei debarcate, ca şi atacul nostru frontal, au constituit elementele cele mai puţin fundamentate ale planului debarcării. Se poate spune că, încă de la alcătuirea lui, autorii au subestimat importanţa topografiei regiunii Dieppe şi a masivelor lucrări defensive din zonă. Analiza schimbărilor succesive aduse planului de atac ne trimite de fiecare dată la hotărîrea funestă de a suprima atacarea obiectivelor din zonă cu bombardiere grele, luată pentru prima dată în şedinţa din 5 iunie, prezidată de generalul Montgomery. Recomandată mai întîi de comandantul detaşamentului aerian al operaţiei, apoi aprobată de generalul J. Roberts, comandantul detaşamentului terestru, această decizie se întemeia, totuşi, pe argumente destul de solide. Trebuie neapărat amintit că generalului Roberts i se comunicase că bombardierele de noapte ale R.A.F. nu puteau atinge cu exactitate ţinte atît de mici cum erau lucrările defensive de la Dieppe aflate pe litoral. Pe de altă parte, aviaţia de bombardament de zi a Statelor Unite, staţionată în Anglia, era încă la începuturile ei (primul ei raid pe continent a fost întreprins, cu forţe minime, două zile înaintea operaţiei de la Dieppe). Dar hotărîrea menţionată suprima din plan singurul element de sprijin al infanteriei, cu adevărat consistent. În acest fel, acţiunea de debarcare n-a beneficiat decît de focul unor tunuri de 4 ţoli (calibrul 101,6 mm — **n.t.**) şi de cel al bombardierelor uşoare Boston. Autorii planului au mizat mai mult pe elementul surpriză decît pe forţa de şoc, deşi era greu de admis că germanii, atacaţi din flanc de cele două comandouri, mai puteau fi luaţi pe nepregătite printr-un atac de front declanşat o jumătate de oră mai tîrziu.

Întrucît bombardamentul aerian masiv a fost suprimat din plan, se pune întrebarea de ce nu a fost înlocuit cu un sprijin naval puternic? După operaţie, comandantul detaşamentului naval a afirmat că, după părerea sa, o navă de linie ar fi putut lua parte la acţiuni în zona Dieppe în primele 2-3 ore ale luptei, fără a fi expusă la riscuri prea mari, şi că acest bastiment ar fi putut întoarce în favoarea noastră soarta bătăliei de pe plajă. Poate părea curios că autorii planului operaţiei n-au cerut să beneficieze de bombardamentul executat de un cuirasat vechi. Se ştie însă că în acea vreme Amiralitatea britanică refuza categoric să-şi asume riscul de a trimite orice navă de linie în apele strîmte ale Mării Mînecii; de aceea s-a considerat inutil să se facă o solicitare de acest gen. În sfîrşit, planul atacării oraşului a fost opera unui colectiv foarte larg de ofiţeri a cărui componenţă nu era clar definită şi care s-a schimbat neîncetat pe măsura apropierii debarcării. O organizare mai simplă şi o mai mare concentrare a responsabilităţilor ar fi permis, probabil, să se ajungă la un plan raţional.

Încă din octombrie 1942, Cartierul general al operaţiilor combinate punea la punct un voluminos raport asupra „învăţămintelor" oficiale ce urmau a fi trase din acest raid, din care rezumăm pe cele mai importante. „Învăţămîntul cel mai important — se scria în document — este necesitatea asigurării unui tir de sprijin, inclusiv din zona apropiată, pe timpul fazelor iniţiale ale atacului". Pentru viitor se recomandau: bombardamentul aerian masiv, tirul navelor grele şi mijlocii, al unor ambarcaţiuni şi nave speciale aduse aproape de ţărm, precum şi tirul de sprijin executat de trupele de asalt aflate pe vasele de transport înaintea debarcării lor. Se mai menţiona că, la acea vreme, nu existau „ambarcaţiuni speciale, canoniere sau alt gen de nave mobile, în măsură să asigure un sprijin imediat" trupelor de asalt şi că era cazul să se creeze mijloace de acest gen.

Raportul mai releva „necesitatea formării unor unităţi speciale de puşcaşi marini, cu o instrucţie similară oricărei unităţi terestre combatante din linia întîi". Unităţile terestre destinate atacurilor amfibii trebuiau să se antreneze, neapărat, în strînsă cooperare cu puşcaşii marini. Un alt învăţămînt fundamental era „flexibilitatea în elaborarea şi executarea planului militar". Aceasta se impunea „spre a permite comandamentului să-şi lanseze forţele acolo unde atacul a dat rezultate". Se mai arăta că era de dorit ca, în primul moment al atacului, să fie utilizate numai forţele strict necesare şi să se păstreze o rezervă cît mai importantă pentru a exploata succesele obţinute.

În afara acestor învăţăminte principale mai figurau şi altele, de ordin pur tehnic: tancurile nu trebuiau debarcate înainte ca obstacolele antitanc să fi fost înlăturate sau distruse; cercetarea aeriană urma să fie mult intensificată; era necesară folosirea perdelelor de fum; forţele atacatoare aveau nevoie de „artileria uşoară şi autopropulsată, de îndată ce asaltul depăşea punctul de debarcare şi trupele înaintau spre interior".

Firească, în concluziile schiţate mai sus nu se vor regăsi toate efectele pe care operaţia de la Dieppe le-a avut asupra desfăşurării ulterioare a războiului. Totuşi, este cazul să se ţină seama de influenţa pe care ea a avut-o asupra atitudinii şefilor militari aliaţi [occidentali] faţă de problema asaltării teritoriului Europei de Vest, ocupat de germani. Deşi nu e posibil să se măsoare cu exactitate importanţa acestei influenţe, apare totuşi limpede că, înainte de Dieppe, se obişnuia să se facă o apreciere puţin prea optimistă asupra debarcării pe continent. În legătură cu această chestiune, generalul H. Crerar declara la 7 iunie 1944 în faţa unor ofiţeri canadieni: „Pînă cînd raidul de la Dieppe a demonstrat contrariul, la nivelele cele mai înalte de comandament şi de Stat major ale ţării, se considera posibil un asalt asupra acestei zone puternic apărate cu o singură condiţie — surpriza tactică — fără a recurge la un foc de sprijin zdrobitor în fazele critice ale debarcării şi atacului asupra lucrărilor defensive de pe plajă. Deşi pe atunci pierderile grele ale Canadei şi insuccesul ope-

raţieî de la Dieppe au părut greu de suportat, cred că, în momentul în care acest război va fi studiat dintr-o perspectivă istorică, se va vedea că, prin efectul moderator exercitat de consecinţele acestei operaţii asupra conceptelor strategice ale Aliaţilor, precum şi prin cerinţa pe care au impus-o guvernelor lor de a recurge la pregătiri vaste şi îndelungate înainte de a încerca debarcarea, Canada a contribuit într-o măsură extrem de importantă la victoria finală".

Opiniile taberei adverse

Germanii au studiat minuţios operaţia întreprinsă de noi, folosindu-se de ordinul de luptă pe care l-au capturat[1]. Comandantul şef al forţelor din Vest [feldmareşalul von Rundstedt], l-a dat la tradus şi a dispus distribuirea lui. Observaţiile lui Rundstedt, care-l însoţeau conţineau aprecieri în general defavorabile nouă: „Potrivit concepţiilor germane, acest ordin nu întruneşte calităţile unui document de acest gen, ci mai degrabă ale unui aide-mémoire sau ale unui proiect elaborat în vederea unui exerciţiu topografic. Totuşi, mai multe puncte prezintă pentru noi o anumită valoare. Mai întîi, ce ansamblu de informaţii deţine inamicul despre noi. În al doilea rînd, particularităţile metodei sale de debarcare şi de luptă. De aceea, trebuie ca toate statele majore să studieze temeinic acest ordin spre a trage învăţăminte pentru apărarea de coastă, ca şi pentru instruirea trupelor.

Ar fi însă o greşeală să se creadă că inamicul îşi va organiza viitoarea operaţie în acelaşi fel. El va trage învăţăminte din greşelile sale de organizare şi din eşecuri, iar data viitoare va proceda cu totul altfel".

În general, germanii erau de părere că strategii noştri subestimaseră mult forţa armată necesară unei asemenea operaţii. Iată ce se scria în raportul Diviziei 302 a Wehrmachtului [care venise în contact direct cu trupele aliate atacatoare]: „Puterea forţelor aeriene şi navale era cu totul insuficientă să anihileze riposta apărătorilor în timpul debarcării şi să distrugă reţeaua lor de transmisiuni. Este de neconceput că inamicul şi-a închipuit că o singură divizie canadiană ar fi fost în stare să atace, cu şanse de reuşită, un regiment de infanterie german[2], întărit cu artilerie".

În diversele rapoarte germane există aprecieri diferite cu privire la valoarea trupelor britanice şi canadiene participante la raid. În cel al Corpului de armată 81, de pildă, comparaţia ce se face cu comandourile [formate din englezi şi americani] este defavorabilă canadienilor. „Divizia 2 canadiană a fost [...] îmbarcată pe vase de transport şi îndreptată spre coasta franceză fără a i se fi adus la cunoştinţă obiectivul, astfel încît soldatul de rînd nu cunoştea ce misiune îi revine[3]. De la început, canadienii n-au fost combativi, iar după aceea s-au predat în număr mare. Pe de altă parte, comandourile s-au dovedit foarte eficace. Bine pregătite, ele au luptat cu însufleţire...".

Mai există încă o altă apreciere defavorabilă trupelor canadiene, consemnată în „Impresiile personale culese de pe cîmpul de bătălie", raport trimis la 20 august de generalul Zeitzler[4]. „Englezii s-au bătut cu mult curaj — spune acesta. Canadienii au luptat mai puţin bine şi s-au predat curînd, ca urmare a pierderilor enorme suferite".

Comandamentul Armatei 15 însă contrazice ferm comentariile Corpului 81: „Numărul mare de prizonieri canadieni şi englezi ar putea lăsa să se creadă că unităţile canadiene şi britanice folosite în această operaţie nu au avut o valoare combativă prea mare. Nu este cazul. Trupele inamice, compuse aproape în întregime din soldaţi canadieni, au luptat bine — în măsura în care ele au avut ocazia să o facă — şi au dat dovadă de vitejie. Principalele cauze ale numărului mare de morţi, răniţi şi prizonieri sînt probabil următoarele:

1. **Lipsa de artilerie de sprijin.**
2. **Atacatorii au subestimat, probabil, puterea noastră defensivă** şi, în consecinţă, în majoritatea punctelor de debarcare, mai ales la Puys şi Dieppe, s-au găsit într-o situaţie disperată chiar din momentul debarcării.
3. **Efectul armamentului nostru defensiv** a fost superior celui al armamentului folosit de atacatori.
4. Am lovit şi scufundat aproape toate **navele ce trebuiau să servească la reîmbarcare".**

Observaţiile sînt absolut juste. Numărul mare de prizonieri canadieni a rezultat din faptul că, marina, pur şi simplu, nu a dispus de ambarcaţiunile necesare pentru a retrage trupele de pe plajă.

Marea unitate care a venit în contact direct cu trupele noastre, Divizia 302 infanterie germană, face aprecieri asupra întregii acţiuni pe care le putem citi cu satisfacţie: „Atacul principal de la Dieppe, Puys şi Pourville a fost lansat cu forţă deosebită de Divizia 2 canadiană. Dacă inamicul n-a putut cîştiga teren la Puys şi dacă n-a putut ocupa decît pentru puţin timp şi numai o parte a plajei de la Dieppe, care nu includea digul de Vest şi extremitatea vestică a plajei, aceasta nu se datorează lipsei de curaj, ci tragerii defensive concentrate a artileriei noastre divizionare şi a armamentului greu al infanteriei noastre. Să adăugăm că echipajele tancurilor duşmane nu au fost lipsite de energie, dar n-au putut trece peste obstacolele antitanc care le barau calea spre oraşul Dieppe...

Eforturile făcute de inamic la Puys, în pofida focului dens al mitralierelor germane, pentru a trece barajele de sîrmă ghimpată şi alte obstacole, cu care era prevăzută terasa primei plaje, arată un spirit cu adevărat combativ. Numărul mare de prizonieri căzuţi la Puys poate fi atribuit situaţiei disperate în care se găseau trupele din momentul debar-

---

[1] O copie a planului debarcării a fost găsită de germani asupra unui maior canadian din Brigada 6, mort în timpul luptelor — **n.a.**

[2] Echivalentul unei brigăzi britanice sau canadiene — **n.a.**

[3] Afirmaţia este inexactă, deşi unii soldaţi, care poate n-au asistat la expunerea misiunii, ar fi putut relata această variantă anchetatorilor — **n.a.**

[4] Kurt von Zeitzler, general, şef al Statului major al lui Rundstedt — **n.t.**

cării, deoarece ele erau prinse sub focul mitralierelor, puștilor și mortierelor germane, între faleză și mare, pe o plajă care nu oferea nici un fel de adăpost.

La Pourville, inamicul a înaintat spre interior imediat ce a debarcat, fără a avea însă grijă să-și protejeze flancurile...".

Desigur, în 1942 ar fi fost imposibil să se organizeze, pornindu-se din Anglia, o operație ca aceea de la Dieppe fără ca la ea să participe canadienii. Totuși, un atac de acest gen nu era potrivit deloc gradului de pregătire de luptă a unor trupe care nu primiseră încă botezul focului. Dacă Divizia 2 canadiană ar fi avut o experiență de campanie, poate că unitățile ei ar fi realizat ceva mai mult; este însă cazul să ne punem întrebarea dacă, într-adevăr, ea ar fi putut duce la bun sfîrșit această operație în condițiile existente la 19 august 1942.

„Lecția" Dieppe

Operația de la Dieppe a fost primul asalat amfibiu de mare anvergură întreprins de Aliați pe teatrul european[1] și singurul raid de acest gen contra coastei fortificate din Nord-Vestul Europei înainte de debarcarea din iunie 1944. Între operația de la Dieppe și ziua „Z" din Normandia au existat mai multe operații amfibii pe alte teatre de război și, din toate acestea, s-au tras învățăminte. Totuși, este puțin probabil că vreo altă acțiune de acest gen să fi influențat în măsura celei de la Dieppe asupra pregătirii planurilor de debarcare în Normandia.

Învățămîntul „necesității de a se asigura un foc de sprijin zdrobitor" dăduse roade. În loc de bombardamentul slab, asigurat de cele patru contratorpiloare care acopereau atacul frontal de la Dieppe, planul din 1944 prevedea focul unui detașament naval impozant, și anume: cinci cuirasate, 2 monitoare și 19 crucișătoare; era tocmai „bombardamentul naval greu și mijlociu" recomandat după Dieppe.

Și-au făcut apariția în noul plan și „ambarcațiunile și vasele speciale care să fie aduse aproape de țărmul abordat". Începînd cu perioada ulterioară acțiunii din 19 august 1942 fuseseră puse la punct diferite genuri de ambarcațiuni de sprijin, conform recomandării formulate după prima operație; să semnalăm, printre altele, ambarcațiunea de debarcare de tunuri sau cea de debarcare de tancuri.

Acțiunea aeriană inclusă în pregătirea „invaziei" din Normandia a fost, de asemenea, mult diferită față de cea de la Dieppe. În loc de un atac scurt, dar cu tunurile de pe aparatele Hurricane, s-a pus la punct cooperarea dintre bombardierele grele britanice și cele americane, care au lansat peste 11 000 tone de bombe în 24 ore, fără a mai pune la socoteală intervenția eficace a aviației tactice.

Așa cum am mai arătat, germanii au studiat operația de la Dieppe cu aproape tot atîta grijă ca și noi. Evenimentele din 19 august 1942 aveau într-un fel darul de a le întări convingerea că orice tentativă de invazie adversă putea fi anihilată pe plăji sau în apropierea lor. Era necesar numai să se depună eforturi pentru a preveni debarcările, îndeosebi ale blindatelor, și să se reușească distrugerea detașamentelor ce ar fi izbutit să debarce, înainte ca ele să fi înaintat spre interior. Aceste idei fuseseră mai mult sau mai puțin expuse în directiva Führerului datată 23 martie 1942. Feldmareșalul von Rundstedt le repeta într-o comunicare făcută armatelor sale pe data de 25 august, șase zile după Dieppe: „Operațiile noastre trebuie să țintească și să nimicească inamicul chiar în ziua debarcării sale. În acest scop, în afara măsurilor luate de comandanții de armate și de corpuri de armate, pentru asigurarea rezervelor proprii, miam dispus rezervele motorizate de grup de armate în așa fel încît, pe aproape întreaga zonă de litoral, cel puțin o mare unitate motorizată să poată interveni în luptă încă din prima zi".

Peste unsprezece luni, într-o convorbire avută cu Mussolini, Hitler exprima vehement aceeași opinie: „La Dieppe [...] atacul a fost sfărîmat de regimentul cel mai din față. Acesta a făcut mai mult decît ar fi putut înfăptui după aceea trei divizii întregi. Trebuie să respingem orice încercare asemănătoare înainte ca inamicul să fi putut pune piciorul pe uscat".

Cu cîteva zile înainte de raid, Hitler decisese înălțarea unui „zid al Atlanticului". Nu s-ar putea deci afirma că acțiunea de la Dieppe a determinat ivirea acestui concept, care a dominat politica militară germană pînă la „invazia" din 1944. Totuși, se pare că evenimentul din 19 august 1942 i-a întărit convingerea lui Hitler că ideea unui zid al Atlanticului era bună. La 25 august, comandantul suprem al Teatrului de război Vest publica un ordin referitor la consolidarea lucrărilor defensive de la Marea Mînecii și Atlantic.

Este, de asemenea, interesant de reținut că, în vara lui 1942, Aliații pregăteau invazia în Africa de Nord franceză, care a avut loc efectiv la 8 noiembrie 1942. Această operație a surprins complet pe inamic și nu este deloc neinteresant de a ne pune întrebarea în ce măsură Dieppe a contribuit să rețină atenția germanilor pe coasta Franței la sfîrșitul verii și în toamna lui 1942 și să asigure astfel succesul acțiunii întreprinse de anglo-americani în Africa de Nord.

---

[1] Pușcași marini americani debarcaseră la Tulagi și Guadalcanal, în Insulele Solomon, din Oceanul Pacific, la 7 august, cu 12 zile înainte de operația de la Dieppe, iar trupe britanice debarcaseră în Madagascar la 5 mai 1942. Debarcările anglo-franceze din Norvegia, de la Narvik, din aprilie-mai 1940, care au jucat un mare și dramatic rol în modificarea conducerii politice a războiului în Marea Britanie, debarcări soldate cu mari pierderi și rezultate tactice neconcludente fuseseră, de asemenea, operații de importanță relativ restrînsă — **n.a.**

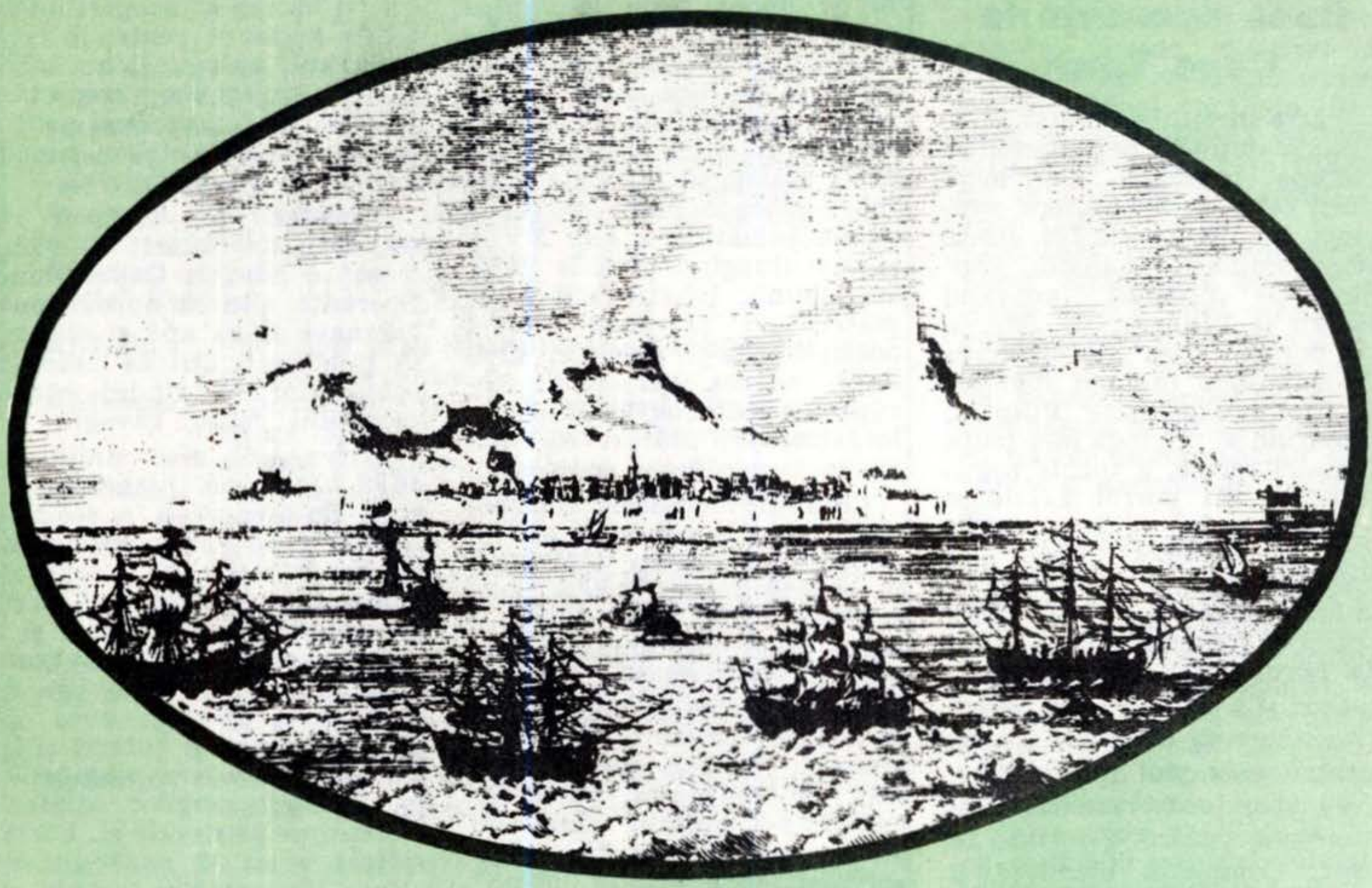

OLANDEZII PE PĂMÎNTUL AFRICII DE SUD

FREDA TROUP

Europenii au aflat despre existența Africii de Sud atunci cînd, în 1488, navigatorul portughez Bartolomeo Diaz a atins punctul meridional al Africii, Cabo Tormentoso (Capul Furtunilor) — cum l-a denumit el — descoperind astfel mult visatul drum către mirodeniile și bogățiile Indiilor. Din voința regelui portughez João II (1481-1495), Capul Furtunilor a căpătat numele de Capul Bunei Speranțe. Un secol mai tîrziu, imperiul colonial al Olandei, aflat în plină expansiune, avea să se implanteze în acele locuri necunoscute, pe unde trăiau boșimani, hotentoți și triburi bantu, creînd orașul Kaapstaad (sau Cape Town) și punînd bazele colonizării olandeze.

Cartea Fredei Troup, South Africa. An Historical Introduction, **apărută la Londra, în Editura Butler & Tanner, se ocupă de istoria acestei țări din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre. Autoarea s-a născut și a făcut primii ani de școală în Africa de Sud, mai tîrziu întreprinzînd lungi călătorii de studii pe întregul ei teritoriu.**

Freda Troup este o publicistă cunoscută, semnătura sa fiind des întîlnită în periodice ca Africa South, Fighting Talk **sau** Forum; **este de asemenea autoarea lucrării** In Face of Fear: Michael Scott's Challenge to South Africa **(Confruntare cu teama: Michael Scott sfidează Africa de Sud).**

Din prima lucrare citată, redăm (într-o formă prescurtată) capitolele care descriu pătrunderea coloniștilor albi în Africa de Sud și dubla serie de conflicte generate prin aceste imixtiuni: pe de o parte între coloniști și Compania olandeză a Indiilor de Est, iar pe de alta, între coloniști și băștinași. Titlul și subtitlurile aparțin redacției.

A.M.Ș.

În imagine: *Golful Table în secolul XVIII*

Bună speranță la Cape Town

Către sfîrșitul secolului XVI, Spania deținea hegemonia în Europa Apuseană. Dar, locuitorii celor șaptesprezece provincii ale Țărilor de Jos, aflate sub dominație spaniolă, conduși de Egmont, amiralul Hoorn și Wilhelm de Orania au pornit lupta de eliberare de sub jugul ramurii spaniole a Casei de Habsburg. Filip II, urmărind să înfrîngă rezistența Olandei rebele, a închis negustătorilor săi portul Lisabona — principalul centru comercial al Europei, aflat sub stăpînire spaniolă. Mînați de interese economice, buni navigatori și comercianți, olandezii au pornit spre alte zone. Au apărut și s-au dezvoltat puternice companii comerciale care, urmînd exemplul provinciilor, și-au abandonat rivalitățile și s-au unit pentru a forma, în 1602, Compania olandeză a Indiilor de Est[1]. Era condusă de un consiliu compus din șaptesprezece reprezentanți ai provinciilor, supus, la rîndul său, controlului unui „Comitet al vigilenței", din opt directori cu reședința la Haga.

Compania, avînd centrala din 1619 la Batavia (Java), a devenit cunoscută pe întreaga coastă a Oceanului Indian și în Răsărit pînă în Japonia. Africa o atrăgea cu aurul său din Sofala și Mozambic, dar societatea era interesată și de bogatele recolte de la tropice sau traficul bănos cu sclavi. Ca și Hansa germanică[2] odinioară, se comporta ca un stat suveran. Trimitea expediții de explorare, întemeia colonii și ducea războaie pentru apărarea și extinderea imperiului ei comercial. Compania ducea o politică dură în privința menținerii prețurilor; în acest scop limita producția sau chiar distrugea recoltele. Plătea dividende foarte mari, în prima jumătate a sec. XVII, media ajungînd pînă la 25%. În schimb, funcționarii prost plătiți nu pierdeau nici o ocazie de a-și mări în mod ilicit, averea personală; corupția a pătruns în rîndurile lor, ducînd, alături de alte cauze, la decăderea companiei.

Corăbiile olandeze, considerînd Capul Bunei Speranțe un popas bun pentru călătoriile în ambele sensuri, opreau acolo tot mai des pentru apă și carne proaspătă, obținute prin troc de la khoikhoi, care au început și ei să se obișnuiască de a face comerț cu vasele în trecere. Vizitele au devenit atît de obișnuite, încît pe coastă s-a stabilit chiar un sistem poștal primitiv: scrisori purtînd inscripția „Poștă" (acum colecționate ca rarități în muzeele din Africa de Sud), erau lăsate sub pietre, pentru a fi ridicate și predate la destinație de echipajele navelor.

În 1647, vasul „Haarlem" s-a scufundat în Golful Table. Echipajul a rămas să păzească încărcătura salvată pînă ce altă corabie avea să vină să-l ia. Janssen și Proot, doi membri ai echipajului, au adus la cunoștință directorilor companiei că în regiune se puteau cultiva zarzavaturi și fructe, bolnavii se refăceau repede în clima blîndă, vitele erau ieftine, iar băștinașii erau prietenoși dacă erau bine tratați: „Alții vor spune, poate, că băștinașii sînt brutali și canibali și că nu te poți aștepta la nimic bun din partea lor — scriau cei doi marinari; este o greșeală grosolană. Sîntem convinși că țăranii noștri [din Olanda] dacă li s-ar împușca sau rechiziționa vitele, nu ar fi cu nimic mai buni decît khoikhoii. Uciderea oamenilor noștri este provocată fără doar și poate de răzbunarea băștinașilor atunci cînd li se iau vitele. Comportarea necivilizată și nerecunoscătoare a oamenilor noștri este deci cauza". Ei au sugerat că profiturile obținute din vînătoarea de foci și balene ar acoperi investițiile necesare pentru întemeierea unei colonii și au subliniat, în același timp, importanța strategică a poziției pentru supravegherea rutelor comerciale ale companiei.

Directorii au analizat raportul și au hotărît să stabilească o bază la Capul Bunei Speranțe, pentru aprovizionarea navelor cu apă și alimente proaspete, atît de necesare echipajelor în rîndul cărora scorbutul făcea ravagii.

Cîțiva ani mai tîrziu, în 1652, Jan van Riebeeck, însoțit de trei vase, a sosit în Golful Table, ca reprezentant al companiei, în postul de comandant (ridicat mai tîrziu la rangul de guvernator) și a început să pună în aplicare instrucțiunile primite. Era de profesiune chirurg, avea un caracter aspru și hotărît și își cîștigase încrederea companiei în decursul lungilor călătorii întreprinse pe navele ei. Fortul ridicat urma să se numească „Buna Speranță"; trebuia să stabilească relații prietenești cu băștinașii, pentru a obține de la ei vite și oi în schimbul „monedei" cu trecere la khoikhoi — sîrmă de cupru și mărgele.

Peste 5 ani, cîteva familii de cetățeni liberi din Olanda au fost instalate în valea Liesbeek și în același an au fost aduși o duzină de sclavi din Orient. Fiecare familie a primit o suprafață de teren de 28 acri[3] scutită de impozite timp de 12 ani. În schimb, erau obligați să nu își părăsească posesiunea 20 ani; să participe, prin rotație, alături de garnizoană la apărarea așezării; pentru dreptul la pășunat să predea o zecime din vite și să nu le vîndă pe celelalte decît companiei; să nu cultive tutun, al cărui monopol era deținut de companie, să nu vîndă surplusul de produse celorlalte corăbii ale Olandei sau ale altor state, decît după ce acestea au petrecut trei zile în port.

La început, coloniștii au venit în contact doar cu triburile din jurul fortului, dar căutînd tot mai mult fildeș, coarne de rinocer, ouă de struț, broaște țestoase, au înaintat în interiorul continentului

---

[1] Cîțiva ani mai tîrziu, în 1614, a luat ființă Compania Noilor Olande, pentru colonizarea Americii și Compania olandeză a Indiilor de Vest (1621) care va coloniza Noua Olandă. (grup format din două mari insule aparținînd Oceaniei, situate la 1 200 km în Sud-Estul Australiei). În 1600, a fost creată la Londra și Compania engleză a Indiilor de Est, care a ființat pînă în 1858. Indiile de Est sau Orientale, era numele dat teritoriilor unde au fost întemeiate colonii olandeze, astăzi constituind Indonezia; Indiile de Vest, sau Occidentale au fost denumite astfel, în mod eronat, de către Cristofor Columb, care, descoperind, de fapt, America a crezut că a ajuns în Asia.

[2] *Magazin istoric*, nr. 9/1975.

[3] Un acru = 0,4 ha.

Microglosar

Termenii de mai jos sînt cei folosiți oficial în Republica Sud-Africană, indiferent dacă sensul lor real corespunde sau nu vocabulei respective. De exemplu, termenul european **este echivalent cu noțiunea de** om alb, **înglobînd și persoanele de această rasă originare din S.U.A., Canada, Australia, Noua Zeelandă etc. Europenii,** indiferent dacă s-au născut în Africa de Sud sau aiurea, se divid în două categorii:
de limbă engleză;
de limbă afrikaans.

African, (în limbaj internațional) populația băștinașă de culoare din Africa de Sud.
Afrikaans, principala limbă oficială, evoluată din olandeză, asupra căreia s-au exercitat influențe franceze, malaeze și engleze.
Afrikaner, descendenți ai coloniștilor de origine predominant olandeză.
Asiatic, indivizii originari din Orient și Extremul Orient, cu excepția japonezilor considerați „albi de onoare", din cauza intenselor relații economice nipono-sud-africane.
Bantu grup de limbi și populațiile care le vorbesc.
Cafru termen de origine arabă, adoptat de coloniști pentru a denumi membrii primelor triburi cu care au venit în contact.
Hotentot, nume aplicat, de asemenea, primilor băștinași întîlniți de către coloniști, azi, socotit termen peiorativ.
Kholkhol, numele pe care și-l atribuie băștinașii de mai sus.
Rezervațle, suprafață delimitată, de obicei foarte puțin fertilă, atribuită de către guvernul Republicii Sud-Africane populației de culoare.
San nume dat de khoikhoi boșimanilor.

*

Populația Africii de Sud (apreciată la mijlocul anului 1975)

Africani:	18 136 000
Albi:	4 240 000
De culoare:	2 368 000
Asiatici:	727 000
TOTAL	25 471 000

• Sursa: *The Europa Year Book, 1977, a World Survey*, vol. II, *Africa, the Americas. Asia and Australasia*, Londra, 1977, p. 1 475.

Van Riebeeck a dus o bătălie zadarnică pentru ca relațiile dintre coloniști și khoikhoi să nu capete o prea mare amploare. Între cele două grupuri izbucneau tot felul de fricțiuni, iar comerțul particular îi sustrăgea pe oamenii săi de la principala îndatorire, aceea de a asigura nevoile companiei. În jurul așezării, răspîndită pe o suprafață de circa 6 000 acri, s-a ridicat un gard de aluni, de la gurile rîului Salt pînă la munții din spatele Wynbergului (o parte din el mai există și azi, ca o amintire a primului eșec în problema apartheidului).

Zece ani mai tîrziu, cînd van Riebeeck a plecat într-un alt post, mai spre Răsărit, mica așezare Cape Town, apărată de un fort, era bine constituită. Colonia cuprindea vreo 130 cetățeni liberi (burgheri) cu slujitorii lor și peste 20 sclavi, condamnați politici sau de drept comun.

Un memoriu secret împotriva guvernatorului

Conflictele izbucneau nu numai între coloniști și khoikhoi, ci și între coloniști și companie. Tot mai mulți dintre ei abandonau agricultura, nemulțumiți de prețurile scăzute fixate pentru cereale — sub monopolul companiei — preferînd să se ocupe de creș-terea vitelor, care aducea profituri mai mari. În ciuda controlului tiranic exercitat de Consiliul de la Haga, comerțul individual continua, finalizat în contrabanda cu corăbiile altor state, care treceau pe la Cap, în drumurile lor spre Orient.

În 1679, a sosit noul guvernator, Simon van der Stel, el însuși metis, fiul unui alb, guvernatorul olandez din Mauritius, și al unei mame indiene, patriot olandez înflăcărat deși născut în Batavia, crescut în mediul funcționarilor companiei și pătruns de interesele ei.

El a extins suprafața coloniei întemeind o nouă așezare, Stellenbosch, la 30 mile de Cape Town, în valea fertilă a rîului Eerste. A introdus metode moderne în agricultură, s-a ocupat de cultivarea viței de vie și, în general, i-a convins pe coloniști să ridice calitatea produselor.

Între 1688 și 1700 la Cap au sosit 200 francezi, refugiați în urma persecuțiilor religioase dezlănțuite de Ludovic XIV după revocarea Edictului de la Nantes[1]. Pentru a-și putea procura unelte, ei au primit un avans pe care urmau să îl restituie în rate. Se obligau să rămînă cel puțin 5 ani la Cap obținînd astfel cetățenia olandeză. Erau pricepuți în cultivarea viței de vie și a măslinilor și buni artizani. Majoritatea erau tineri căsătoriți. Au fost împrăștiați în noile așezări printre cei 600 coloniști, iar protestele lor împotriva dispersării n-au fost luate în seamă. Politica urmărită de van Stel era aceea a omogenizării cît mai rapide a diverselor populații reprezentate în colonie. Procesul de sudare a naționalităților a fost grăbit de nemulțumirile comune și îndeosebi de nemulțumirile împotriva familiei van Stel. În ciuda unor rezultate apreciabile, colonia nu devenise încă rentabilă; nu exista zahărul și cheresteaua care aduseseră prosperitatea celor-

[1] Edictul de la Nantes a fost dat de Henric IV, în 1598, în favoarea protestanților, cărora le acorda drepturi religioase și politice. În vremea lui Ludovic XIV (1643-1715) drepturile au fost suprimate unul cîte unul, regele însuși revocînd edictul în 1685. Un mare număr de protestanți au fost siliți să se expatrieze. *Magazin istoric*, nr. 3 și 11/1973.

lalte colonii din Lumea Nouă — cum li se mai spunea Americii și Oceaniei. În plus, corupția devenise cronică în rîndul funcționarilor prost plătiți în întregul imperiu al companiei. Încercările de a o înlătura erau sortite eșecului pentru că nu se aplicau și celor cu funcții înalte. Ei primeau terenuri imense și turme uriașe — din avutul coloniei — oferite oficial de comisarii trimiși în control, deși aceasta contravenea reglementărilor companiei. Producția de grîu a familiei Stel reprezenta o treime din total; de asemenea, o treime din vii îi aparținea. Grădinarul șef al companiei, ajutat de 50-60 servitori și o sută de sclavi îi cultivau terenurile, echivalente ca suprafață cu cele aparținînd unui număr de două sute de cetățeni liberi.

Resentimentele mocneau printre fermieri care, în 1706, l-au împuternicit pe Adam Tas să redacteze, în secret, un memoriu al nemulțumirilor lor împotriva guvernatorului și să-l trimită direct Consiliului celor șaptesprezece, în Olanda.

Informat, van der Stel a trimis cîțiva soldați să facă o percheziție, noaptea, în casa lui Tas. Ei au confiscat o ciornă a memoriului și alte documente. Conducătorii au fost arestați. Cinci dintre ei au fost expediați în Olanda pentru a fi judecați și alți nouă exilați. Au fost folosite tot felul de intimidări — carceră, amenințări cu tortura și exilul — pentru a-i convinge pe semnatari să retracteze învinuirile. O revoltă amenința să se dezlănțuie; alarmați, cei șaptesprezece au ordonat eliberarea prizonierilor și înlocuirea oficialităților. S-a hotărît ca, pentru moment, să nu mai fie trimiși coloniști, care să îngroașe rîndurile viitorilor nemulțumiți.

La vînătoare de hipopotami și de sani

Autoritățile începeau să aibă și alte probleme. Abundența vînatului era o atracție irezistibilă pentru coloniști. Permisele acordate pentru vînătoarea de hipopotami nu numai că le permiteau să aibă o ocupație mai atrăgătoare decît truda pentru desțelenirea și cultivarea pămîntului, dar le ofereau și o acoperire pentru comerțul în secret cu khoikhoii. Cele mai severe legi se dovedeau neputincioase, iar contemporanii se plîngeau că vînatul era în pericol de exterminare pe o rază de 10-12 zile de drum de la Cape Town. O proclamație dată în 1692, încerca să-i îngrădească pe cei ce trăiau din vînat, creșterea vitelor și troc cu băștinașii, condamnîndu-i că preferă să ducă o viață comodă în detrimentul prosperității comune. Autoritatea administrativă era însă resimțită mai degrabă ca o încălcare a libertății personale. Într-un moment profetic van der Stel îl avertiza pe fiul și urmașul său, în postul de guvernator, referindu-se la coloniști: „Întreaga Africă nu le va fi îndeajuns pentru a-i îndestula".

Între tribul san și triburile de khoikhoi și bantu exista un echilibru stabilit, bazat pe respectarea spațiului și a felului de trai al fiecăruia. Unii vînau, alții îngrijeau vitele sau vegheau și îndepărtau primejdiile. Dar în prezența intrusului alb, echilibrul s-a dovedit fragil. Sanii trăiau în regiuni greu accesibile, unde fuseseră împinși de expansiunea spre Sud și Răsărit a altor triburi mai numeroase și mai bine înzestrate. La început, ei salutau un vînător în trecere care acționa civilizat. Cu timpul, între coloniștii albi și sanii care populau acele locuri, trăind ca în epoca de piatră, au început să aibă loc ciocniri. Tribul san a văzut acești străini instalîndu-se pe terenurile lor de vînătoare, ocupîndu-le bălțile și pășunile — care le aparțineau dintotdeauna — și nemulțumiți s-au împotrivit atacîndu-i pe invadatori și turmele lor. Albii îi considerau pe băștinași niște sălbatici de neîmblînzit. Precizia cu care ocheau și săgețile otrăvite făceau din ei un dușman de temut. În lupta împotriva lor s-a dezvoltat sistemul de comando, care avea să joace un rol important împotriva adversarilor de culoare și, mai tîrziu, chiar împotriva trupelor britanice. Se organizau expediții de pedepsire (de obicei cu sprijinul khoikhoilor) aprobate de oficialități, cu muniții din depozitele companiei. Sanii erau omorîți sau capturați, inclusiv copiii, pentru a fi calificați „servitori" căci foamea de mînă de lucru a coloniei nu era niciodată astîmpărată. Prin 1770, cînd sanii au opus cea mai disperată rezistență împotriva înaintării albilor către Nord-Est, s-a acționat masiv pentru stîrpirea acestora. Informații contemporane ne dau o idee despre amploarea unora din acțiuni. În 1774, de pildă, un comando de 250 coloniști călări, înarmați, a ucis 500 sani și a capturat 239. Șeful unui alt comando recunoștea că în șase ani a ucis sau capturat 3 200; un al treilea participase la acțiuni în care fuseseră măcelăriți 2 700. Spre sfîrșitul secolului, guvernul a încercat să se opună totalei lor exterminări și a oferit trei lire recompensă pentru fiecare san, indiferent de sex sau vîrstă, capturat viu și predat autorităților pentru a fi închis, pe viață, într-o „rezervație" pe Insula Robben. Curînd, tribul san avea să nu mai joace un rol direct în istoria Africii de Sud. Au supraviețuit în număr foarte mic, poate vreo 50 000 în total; locuiesc în deșertul Kalahari și în Africa de Sud-Vest, unde sînt puși, ca și anumite specii de animale, sub „protecție" oficială, vizitați din cînd în cînd, investigați de antropologi, și cîteodată, în grupuri mici, expuși la tîrgurile internaționale...

Traducere de
Any FLOREA

(Va urma)

cărți sosite la redacție

● **THE INDEPENDENCE OF ROMANIA.** Editura Academiei, București, 1977, 264 pp., 23,50 lei.

● **L'INDÉPENDANCE DE LA ROUMANIE.** Editura Academiei, București, 1977, 272 pp., 23, 50 lei: *versiunile în limbile engleză și, respectiv, franceză ale lucrării* Independența României, *prezentată în nr. 7/1977 al revistei noastre.*

● **INDEPENDENȚA, LUPTA MILENARĂ A POPORULUI ROMÂN** *(coordonatori:* **Dan Berindei, Leonid Boicu, Gheorghe Platon).**

Editura Junimea, Iași, 132 pp., 12,50 lei: *studii evidențiind împletirea — de-a lungul întregii istorii a poporului român — a luptei pentru independență, cu aceea pentru păstrarea ființei naționale și unitatea statală.*

● **Constantin Căzănișteanu, Mihail E. Ionescu — RĂZBOIUL NEATÎRNĂRII ROMÂNIEI.**

Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, 328 pp., 12,50 lei: *studiu monografic consacrat eforturilor diplomației românești și eroismului ostașilor care, pe cîmpurile de bătălie din Sudul Dunării, au consfințit independența patriei.*

● **BRAȘOVUL ȘI INDEPENDENȚA DE STAT A ROMÂNIEI** *(sub egida Muzeului Județean Brașov și Filialei Arhivelor Statului, autori: prof. dr. doc.* **Titu Georgescu, Mircea Gherman, Luana Popa, Ștefan Suciu,** *dr.* **Michael Kroner).**

Brașov, 1977, 400 pp., *studii speciale consacrate ecoului războiului de independență în Transilvania, contribuției românilor din această parte de țară, (aflată atunci sub dominație austro-ungară) la consfințirea neatîrnării României.*

● **Eugenia Zaharia — POPULAȚIA ROMÂNEASCĂ ÎN TRANSILVANIA ÎN SECOLELE VII-VIII.**

Editura Academiei, București, 1977, 140 pp., 10,75 lei: *descoperirile arheologice de la Bratei 2 (jud. Sibiu), de o importanță fundamentală pentru continuitatea poporului român.*

● **Lucian Boia — RELATIONSHIPS BETWEEN ROMANIANS, CZECHS AND SLOVAKS.**

Editura Academiei, București, 1977, 160 pp., 7,50 lei; *relațiile dintre români, cehi și slovaci în perioada 1848-1914.*

● **COLOCVIUL ROMÂNO-ITALIAN „GENOVEZII LA MAREA NEAGRĂ ÎN SECOLELE XIII-XIV".**

Editura Academiei, București, 1977, 172 pp., 8,75 lei: *lucrările reuniunii științifice organizată la București între 27 și 28 martie 1975 sub auspiciile Academiei R.S.R. și Academiei Naționale dei Lincei din Roma (vezi și* Magazin istoric, *nr. 5/1975).*

● **Florian Tucă — TRIUNGHIUL EROIC MĂRĂȘTI-MĂRĂȘEȘTI-OITUZ.**

Editura Junimea, Iași, 1977, 160 pp., 4,75 lei: *evocarea glorioaselor fapte de arme săvîrșite de armata română în vara anului 1917.*

„AM PUS PECETEA ORAȘULUI"

(Urmare din p. 38)

reorganizarea și impulsionarea vieții economice în ținuturile extracarpatice. În acest context trebuie văzut și rolul sașilor, deseori supraapreciat și uneori socotit chiar esențial. În fond, întemeierea orașelor din Moldova nu s-a datorat acestor locuitori catolici, care nu au putut veni, în număr mai mare, decît după alungarea tătarilor, cînd implantarea unei autorități politice la Est de Carpați le-a putut asigura cadrul favorabil, de siguranță și stabilitate, necesar exercitării meseriilor lor. Dar nu aceste „grefări" de populație catolică în masa populației autohtone au generat orașele, ci doar au impulsionat regenerarea lor. Ele au fost, desigur, mai cu seamă opera puterii centrale, a domniei. După un obicei frecvent în epocă, domnii au chemat meșteșugari — îndeosebi sași — din Transilvania și i-au așezat în orașe, accelerînd astfel viața urbană în Moldova și însuși procesul de urbanizare. **Acum,** în perioada de după mijlocul veacului XIV, trebuie să se fi dat orașelor organizarea după modelul transilvănean, cu șoltuzul și cei 12 pîrgari, replică românească a **Schultheissului** și **Bürgerilor** sași. Acum au trebuit să se fixeze — sau să se adopte — sigiliile municipale de limbă latină, a căror înfățișare e categoric înrudită cu cea a sigiliilor municipale transilvănene.

Astfel, întemeierea orașelor moldovene nu se poate atribui nici domniei: ea nu a creat cele mai vechi orașe, ci doar, păstrîndu-le străvechea formă de conducere, cu **sfatul oamenilor buni și bătrîni** — reminiscență a unei etape anterioare, de viață rurală — le-a dat și noua formă de organizare, cu șoltuzi și pîrgari, exercitîndu-și dreptul de superioară stăpînire prin dregători speciali, numiți **vornici** sau **ureadnici,** care o reprezentau în fiecare oraș. Dacă însă statul feudal a găsit în Moldova așezări cărora le-a putut da, la mijlocul veacului XIV, o organizare orășenească, aceasta înseamnă că ele existau ca structuri urbane — centre de viață orășenească prin **funcțiunile** îndeplinite pe plan economic și social-politic — cu mult înainte. De altminteri, Baia, Siretul, Hotinul, Suceava sînt atestate documentar înainte de întemeierea statului, ca așezări care nu mai erau, la 1330-1340, simple sate.

Desigur, structurile urbane care, sub influența bizantină exercitată de la Dunărea de Jos, s-au putut închega înainte de 1241, au fost distruse atunci de năvala tătarilor. Curînd însă viața economică reluîndu-și cursul — comerțul e una din dovezile cele mai concludente — și procesul de urbanizare a trebuit să fie reluat, în aceleași așezări sau în altele. Întemeierea statului, cîteva decenii mai tîrziu, și „grefarea" sașilor catolici în unele așezări nu stau, deci, la originea vieții orășenești din Moldova. Fiecare oraș al acestei țări românești — este — așa cum spunea Nicolae Iorga despre Iași — „o creație organică a vechii Moldove, care, ea însăși, este o creație a poporului românesc".

ILUSTRUL CAPTIV DE LA WILHELMSHÖHE

ANDRÉ CASTELOT

În zilele următoare capitulării de la Sedan, evenimentele s-au succedat într-un ritm amețitor în capitala franceză. Aflînd de catastrofa militară (care umilea demnitatea națională a Franței și contrasta grav cu atmosfera plină de încredere cu care guvernul Emil Ollivier asigurase națiunea, la 15 iulie 1870, că va repurta victoria luînd asupra sa greaua responsabilitate a războiului), populația Parisului s-a pus în mișcare. Încă de la 4 septembrie a fost proclamată republica, la Hotel de Ville (Primăria orașului), și deci și sfîrșitul imperiului, al cărui monarh era Napoleon III. Léon Gambetta[1], Jules Favre și Jules Ferry[2] au fost inițiatorii acestei decizii și totodată ai constituirii unui guvern de „apărare națională", condus de generalul Trochu, guvernatorul Parisului, considerat apt să facă față invaziei care acum se profila în adevăratele-i dimensiuni amenințătoare. André Castelot vorbește în cartea sa despre aceste evenimente din Franța, numindu-le „a treia revoluție în decurs de patru decenii". Deși filtrate prin numeroasele vămi despărțitoare ale prizonieratului și războiului, ecourile schimbărilor din Capitală ajung pînă la Ludovic Napoleon. Să-i urmărim reacțiile, așa cum le reconstituie după documentele vremii Castelot, inclusiv anticipările sale asupra unor evoluții sociale și publice. Titlurile și subtitlurile aparțin revistei Magazin istoric.

[1] Léon Gambetta (1838-1882), om politic republican, ministru de Interne și de Război în primul cabinet al „Apărării naționale" din septembrie 1870. A adoptat o politică autoritară pentru a încerca să organizeze rezistența în provincie contra armatelor invadatoare, în care scop, la începutul lui octombrie 1870, a efectuat o senzațională trecere cu balonul peste liniile prusiene ce înconjurau Parisul. A condus reprezentanța guvernului cu sediul la Tours și apoi la Bordeaux. A reprimat mișcările muncitorești insurecționale din diferite orașe franceze. Din cauza disputelor cu Thiers a părăsit guvernul cînd acesta a devenit șef al puterii executive (martie 1871). Lider al opoziției republicane în Parlament, a devenit în 1879 președinte al Camerei Deputaților iar, în 1881-1882, prim-ministru și ministru de Externe.

[2] Jules Ferry (1832-1893), om politic francez republican, membru în guvernul „Apărării naționale" din septembrie 1870; ministrul Franței în Grecia (1872); ministru al Instrucțiunii Publice (1879-1883), reorganizează învățămîntul, fiind autorul legii prin care școala primară devenea separată de biserică, obligatorie și gratuită; ministru de Externe (1883-1885); prim-ministru (1880-1881, 1883-1885), tutelează o politică de expansiune colonială în Africa de Nord, Madagascar, Indochina.

Speranțe și îndoieli

La Verviers, în dimineața de 5 septembrie, în timp ce Hotelul Căilor Ferate începe să se însuflețească, lui Napoleon III i se aduc ziarele. Află că împărăteasa a dispărut, că Republica a fost proclamată. Nici unul din martori nu pomenește de lacrimile care au vcalat, în acea dimineață, ochii împăratului.

La ora zece sosește la hotel comandantul Clary, însoțitorul prințului moștenitor. Ludovic este bolnav la Namur și nu poate întîmpina pe tatăl său. Ludovic-Napoleon ordonă: prințul va trebui să se îmbarce pentru Anglia, de îndată ce va fi posibil, acolo unde — gîndea fostul împărat — se va refugia și împărăteasa.

Este aproape ora unsprezece. Piața din fața hotelului este înțesată de lume. Mulțimea este mai puțin francofilă decît la Bouillon, iar populația se arată a fi foarte ostilă înfrîntului. Poliția este îngrijorată; se aduc la cunoștință cîteva amenințări și sînt de așteptat unele incidente. Strigăte ca „Jos împăratul!" țîșnesc din marea de oameni. Jandarmii călare încearcă să stăpî-

Împăratul captiv traversează în caleașcă teatrul de luptă de la Sedan încrucișîndu-se cu coloane de prizonieri francezi

neascâ gloata, iar generalul Chazal îi dojenește pe manifestanți:

— Belgia neutră este și ospitalieră. Să știm să respectăm această mare nenorocire. Vă rog să păstrați ordinea și să faceți liniște!

Mulțimea se potolește și lasă pe jandarmi să facă un pasaj care va permite împăratului să ajungă, pe jos, la tren. Deîndată ce Ludovic-Napoleon apare, izbucnesc urlete și fluierături. Se aud, de asemenea, strigăte de „Trăiască împăratul!" și „Trăiască Franța!", dar ele sînt acoperite de un tumult infernal.

Totuși, fără a fi stînjenit, Ludovic-Napoleon reușește să ajungă la tren și să se urce în vagon. În acest moment, barajul este rupt. Dar cei care înconjură trenul sînt oameni cumsecade. Se aud numai strigăte de „Trăiască Napoleon!", „Trăiască Franța!", „Jos Prusia!". Imediat ce vagoanele se pun în mișcare, Ludovic-Napoleon salută cu șapca și o imensă izbucnire de „Trăiască Împăratul!" îl aclamă.

O jumătate de oră mai tîrziu, la Herbesthal, trenul format din zece vagoane trece frontiera germană... Va ajunge la prînz, la Aix-la-Chapelle.

La aceeași oră, împărăteasa, care a trebuit să schimbe trăsura la Mantes, își continuă călătoria spre Pacy-sur-Eure într-o droagă veche.

Guvernatorul din Kassel, generalul conte de Monts, se strîmbă cînd primește următoarea telegramă, care sosea de la Varennes-en-Argonne[1] — acolo unde fusese întemnițat și Ludovic XVI. Cîteodată istoria e plină de coincidențe surprinzătoare...

„Armata franceză a capitulat la Sedan. Castelul Wilhelmshöhe este desemnat ca reședință pentru împăratul Napoleon, care va sosi în următoarele zile, condus de generalul de Boyen. Regele ordonă să fie menajat. Publicul trebuie înlăturat de la gară și din imediata vecinătate a Castelului Wilhelmshöhe. De comun acord cu generalul de Boyen, fiți atent la orice dorință legitimă a împăratului. Obțineți din partea publicului o atitudine convenabilă față de împărat".

Generalul de Monts își pierduse unicul fiu la Saint-Privat[2]. „Noi, ceilalți ofițeri și funcționari superiori, explica el, am fi preferat să alegem cazematele de la Graudenz pentru împărat, care apărea ca un criminal în ochii noștri. La solicitarea care-mi fusese făcută, în mai multe rînduri, de a pune trăsura mea la dispoziție pentru a-l transporta de la gară la castel, eu însumi răspunsesem: «Nu vreau. Să se apeleze la trăsurile de închiriat!»".

Asta nu împiedică însă ca, a doua zi, 5 septembrie, generalul de Monts să se afle la ora cinci seara în ținută de gală, în fruntea personalităților oficiale locale, pe peronul gării din Kassel, în întîmpinarea prizonierului său. Două companii de infanterie — una lîngă gară, alta nu departe de castel — sînt plasate atît pentru a prezenta onorurile cît și pentru a menține ordinea. Un ofițer de husari și plutonul său s-au aliniat chiar pe peron.

Plouă cu găleata, cînd, cu două ore întîrziere, trenul sosește la Kassel. Împăratul coboară, greoi, din vagonul său. Chipiul său roșu strălucește în obscuritate, o pelerină neagră ascunzîndu-i tot timpul uniforma. Doctorul Conneau, pentru a doua oară, îl însoțește în captivitate pe acela care a jurat reginei Hortensia — mama sa — să nu abandoneze niciodată.

Pe peronul gării se află von Lindau, un scriitor german,

---

[1] Castel și sat la 30 kilometri de Verdun. Aici a fost arestat — în vreme ce încerca să se strecoare spre tabăra marchizului de Bouillé — la 21 iunie 1791, Ludovic XVI.

[2] Saint-Privat — la Montagne — comună la 14 km de Metz, situată pe contraforturile naturale ale platoului Briey. Aici a avut loc bătălia din 18 august 1870 între armatele franceze comandate de mareșalul Bazaine (care nu a apărut pe cîmpul de luptă) și armatele prusiene, încleștare extrem de violentă, care a durat peste 8 ore și în urma căreia au căzut 17 000 francezi și 20 000 germani, victoria revenind celor din urmă.

care notează: „L-am văzut de sute de ori pe împărat la Paris. Trăsăturile-i îmi sînt la fel de familiare ca acelea ale celui mai bun prieten; și, totuși, declar cu cea mai mare sinceritate că, atunci cînd a sosit aici, nu l-am mai recunoscut. Nu sînt un sentimental iar nervii îmi sînt echilibrați, dar schimbarea pe care am remarcat-o la el m-a făcut să mă înfior pînă în măduva oaselor. Toată lumea își amintește cum se pieptăna Napoleon, cu șuvița de păr așezată cu îngrijire, precum și de mustața lui intrată în istorie, cu vîrfurile date cu ceară, care-i confereau un specific militar și un aer de distincție. Acum nu mai era nici o urmă din toate acestea. Cîteva onduleuri îi atîrnau în dezordine pe frunte, iar mustața neglijată îi cădea greu peste gura strînsă, trădînd disperarea care-i mistuia sufletul. Nici un mușchi nu se clinti, nici o trăsătură a feței nu se mișcă atunci cînd răspunse salutului militar care-i fu prezentat".

Cînd, jumătate de oră mai tîrziu, prizonierul intră în salonul de la Wilhelmshöhe, se opri încremenit de surpriză. Un portret impresionant al reginei Hortensia era așezat la loc de cinste. Făcu un gest către suita sa. Dorea să rămînă singur. Și, timp de o jumătate de oră, înfrîntul de la Sedan se află singur cu portretul mamei sale. Surîsul ficei Josefinei părea că-l așteaptă și-l primește în această primă seară de captivitate pe acest fiu, care, încă din ajun, nu mai era decît un împărat neîncoronat, un biet prizonier înfrînt și proscris.

Înainte de a ajunge în camera sa, întreabă dacă sînt noutăți de la împărătească. Nu, nu se știe nimic...

Un castel cu aspect de cazarma

Înfățișarea castelului de la Wilhelmshöhe, situat la 5 sau 6 km de Kassel, este lipsită de grație.

Avînd o cupolă greoaie, în stil arab, edificiul pare a fi susținut de un portic grec, cu fronton și coloane. Înainte de a fi devenit reședința de vară a electorilor de Hessa, în clădire a fost o mănăstire benedictină. Frumusețea parcului, arborii seculari ce se oglindesc într-un eleșteu întins, te fac să uiți pentru puțin timp aspectul de cazarmă al castelului.

Orice s-ar zice, sîntem, totuși, departe de căsuța din lemn de la Longwood, iar guvernatorul, generalul conte de Monts, nu are nimic din aerul unui Hudson Lowe[1].

În noaptea de 5 spre 6 septembrie 1870 a sosit la castel un al doilea tren special, transportînd cîteva sute de servitori, grăjdari și ordonanțe care însoțeau 85 cai. Foarte curînd, o parte din cai vor fi vînduți — ceea ce va înlesni concedierea unei părți din personal. Cu toate acestea, Ludovic-Napoleon va fi servit aproape la fel de bine ca la Tuileries.

Chiar de a doua zi dimineață, generalul Boyen, care îl însoțește pe împărat încă de la Sedan, îl primește pe guvernator pentru a-l conduce la Napoleon III.

— Regele nostru, îi mărturisește Boyen, mi-a dat primele instrucțiuni referitoare la prizonieratul împăratului chiar pe cîmpul de bătălie de la Sedan.

Pe scurt, învinsul poate face orice dorește — în afară de părăsirea incintei castelului. În anticameră, în așteptarea guvernatorului, se află suita proscrisului. Toți și-au îmbrăcat uniforma cu fireturi și poartă sabia la cingătoare. Se schimbă saluturi și cei doi generali prusaci pătrund în cabinetul imperial. Napoleon III stă în picioare și nu se va așeza în tot timpul întrevederii.

„Aspectul împăratului este foarte diferit de cel pe care mi-l imaginasem, povestește generalul Monts, foarte deosebit și de cele cîteva sute de portrete ale sale pe care le văzusem. Părul său nu este brunet, ci blond închis, cenușiu, neputîndu-i-se distinge firele cărunte. Ochii nu au lucirile întunecoase ale corsicanilor, ci sînt albaștri, iar expresia lor este blîndă, aproape duioasă. Mustața nu este nici răsucită, nici dată cu ceară. În general, nu are în el nimic solemn care ar putea aminti de «bătrînii bombănitori» ai primului Imperiu.

Privirea îi este ostenită, tenul îi este sănătos, dar lipsit de strălucire. Are înfățișarea unui om de vîrstă înaintată, dar care se ține bine. Poate doar nasul acvilin ar putea fi calificat drept napoleonian, dar în nici un caz bărbia, care nu este nici cărnoasă și nici rotundă, ca aceea a unchiului său, Napoleon I. Pe chip i se citește multă blîndețe și bunăvoință, iar vocea nu dezminte această impresie.

Întreaga atitudine a împăratului se caracterizează printr-o anume oboseală, care nu dispare decît atunci cînd, în timpul conversației, apar lucruri ce-l interesează în mod deosebit. Atunci, chipul său capătă o expresie de o amabilitate și de o recunoștință cu totul aparte, aproape captivantă. Împăratul este scund, de aproximativ 1,70 m, îndesat, corpolent, greoi. Mersul îi este încet, leneș, se deplasează cu pași mici. Capul și umărul îi sînt aproape întotdeauna înclinate spre dreapta. Cu toate că știe limba germană la perfecție, împăratul vorbește aproape întotdeauna franțuzește. Este de părere că nu se exprimă destul de curgător în limba noastră. În puținele ocazii cînd mi-a fost dat să-l ascult susținînd o conversație în germană, am constatat că se exprimă cu acuratețe, fără dificultate, cu un accent corect și are un vocabular bogat. Întorsăturile de frază pe care le folosea dădeau la iveală pe lingvistul înnăscut, care poseda nu numai un bagaj larg de cuvinte, ci cunoștea și diferitele sensuri ale unor expresii. Arareori greșea, traducînd textul cuvînt cu cuvînt. Îi erau, de asemenea, foarte cunoscute, limbile italiană și engleză. Coresponda în ambele limbi și citea ziare englezești, de preferință **Times**".

În acea zi de 6 septembrie, Boyen își ia rămas bun de la prizonier.

Se evocă viitorul — și în mod inevitabil — asediul Parisului.

— Se pare, îi raportează Boyen, că numele care figu-

---

[1] Aluzie la reședința și închizitorul lui Napoleon I de pe Insula Sf. Elena.

reză în fruntea mișcării amintesc de anul '92.

— Oh! chiar așa!, exclamă împăratul, dacă n-o fi mai rău. Cred că discuțiile dintre diversele nuanțe politice și lipsa de alimente vor fi armele dumneavoastră cele mai bune.

— Se spune, adaugă Boyen, că în ultimele săptămîni, au fost făcute provizii enorme, pentru cel puțin 40 zile.

— Este greu de prevăzut dacă se poate hrăni mult timp un oraș de două milioane de locuitori, de îndată ce comunicațiile vor fi întrerupte, remarcă Ludovic-Napoleon. Sînt grozave orașele astea mari! Ele constituie cel mai teribil pericol pentru un stat.

Orele surghiunului

În timpul unei convorbiri avute cu generalul Castelnau, guvernatorul află, spre stupoarea sa, că s-a omis să se ceară celor făcuți prizonieri împreună cu împăratul, ca, sub cuvînt de onoare, să nu părăsească incinta castelului.

Cei doi generali cad de acord că „acei domni" nu se vor putea îndepărta de castel fără să fi obținut autorizația guvernatorului și fără să aibă „permisie legală".

La Wilhelmshöhe va fi amenajat chiar un oficiu poștal, care va fi pus la dispoziția ofițerilor împăratului. S-a mers pînă într-acolo, încît aceștia au fost autorizați să expedieze telegrame cifrate și să-și păstreze armele. Regina Prusiei, fiica reginei Victoria a Angliei, pe care Napoleon III a întîlnit-o în repetate rînduri în timpul domniei lui, a expediat la Wilhelmshöhe „felurite jocuri". Posibilitatea de a vîna va fi acordată numai în urma unor cereri speciale. Arareori — ca să nu spunem niciodată — prizonierii de război au fost tratați în acest fel.

La primul etaj al castelului, Ludovic-Napoleon are la dispoziție un apartament personal compus dintr-o cameră, un birou și o toaletă. În camere domnește, în permanență, o căldură insuportabilă, deoarece împăratul este deosebit de friguros. Un salon mare, o bibliotecă, o sufragerie, o sală de biliard formează un ansamblu care îi permite lui Napoleon III să se vadă cu suita sa și să primească pe eventualii invitați.

Masa îi este asigurată de către un bucătar trimis de regina Prusiei. Numeroși valeți ai Casei Regale oferă mesenilor două-trei feluri de mîncare la prînz și patru-cinci seara.

„Chiar de la început — povestește guvernatorul — împăratul și-a exprimat dorința de a nu se servi șampanie. Se bea sherry, vin alb și vin roșu. Napoleon este de o sobrietate dusă la extrem.

Deseori, compară reședința regală de la Wilhelmshöhe cu cele pe care le avusese la Paris și Compiègne și îmi spune că, doar cu ocazia sărbătorilor, se mînca la el tot atît de bine ca aici, în fiece zi".

Cel mai tînăr dintre fiii mareșalului Ney, prințul de Moscova, în calitatea sa de văr al împăratului, se așază la dreapta acestuia, loc pe care-l cedează lui Monts, cînd generalul prusac este invitat la cină de către prizonierul său.

În ciuda curtoaziei pe care acesta o manifestă, prezența guvernatorului-temnicer face de multe ori greu de suportat conversația iar o tăcere apăsătoare planează asupra mesei.

După prînz, cînd vremea o permite, împăratul și cei ce-l însoțesc fac o scurtă plimbare prin parc. Pentru a-i feri de curiozitatea — uneori puțin cam jignitoare a celor care se opresc și-i privesc — s-a pus la punct un anume ceremonial. Înainte de ieșirea împăratului din castel, gardienii fixează, cu ajutorul unor țăruși, frînghii care barează aleea principală. Mulțimea, fără ca măcar să-i treacă prin minte să depășească acest baraj, privește din depărtare la prizonieri.

Valeții îmbrăcați cu livreaua imperială, de culoare verde, deschid ușile cu geamuri mari. Cînd apare împăratul, suita care îl așteaptă la capul peronului, i se înclină pînă la pămînt, în timp ce garda îi prezintă onorul. După cum explica Paul Guériot, „în mintea regelui Prusiei exista grija de a evita tot ce ar fi putut să slăbească respectul datorat sentimentelor monarhice de către poporul său".

Dacă prizonierii depășesc limitele stabilite, toboșarii postului de gardă bat tobele, iar trei agenți civili și un ofițer de poliție preced pe cei care se plimbă.

Seara, după cină, se trece în salon. În timp ce membrii suitei sale stau de vorbă, Napoleon III face o pasiență, fumează, sau, jucîndu-se cu cele trei verighete — a sa, a reginei Hortensia și aceea a lui Napoleon I — ascultă pe generalul Reille citind dintr-o piesă clasică sau chiar din Victor Hugo. Către ora 22.00, împăratul părăsește salonul și se retrage în camera sa pentru a visa sau pentru a lucra.

Afacerea Régnier

Gîndurile prizonierului se îndreaptă tot mai des către guvernul provizoriu care organiza rezistența, și, în mod special, către Parisul asediat.

Este cert — și întrevederile de la Ferrières[1], la 20 septembrie, între Bismarck și Jules Favre[2], au dovedit-o — că, trei săptămîni după victoria de la Sedan, Prusia ar fi acceptat să facă pace în schimbul primirii orașului Strassbourg. Dar Jules Favre a preferat să refuze această soluție: credea că, încă, nu era nimic definitiv pierdut.

Napoleon III se consolează considerînd că, într-un anume domeniu, războiul n-a fost, poate, inutil:

— Acest război, ca toate conflagrațiile moderne, va anticipa cu 10 ani problema socială care, în Europa noastră atît de bătrînă și de populată, nu se poate să nu capete o deosebită importanță. După mine, dl. Bismarck nu s-a ocupat niciodată de asta. Și de altminteri, care cap încoronat s-a ocupat vreodată de muncitor? Eu singur, și dacă aș re-

---

[1] Sat în departamentul Seine et Marne, unde la 18-24 septembrie 1870, (în vreme ce la 18-19 septembrie începuse asediul Parisului) au avut loc întrevederi secrete între Bismarck și Jules Favre în vederea unui armistițiu. Discuțiile nu au dus la nici un rezultat. Tot aici, aventurierul Régnier a furnizat o serie de informații lui Bismarck.

[2] Om politic republican și avocat (1809-1880), participant la revoluția și guvernul de la 1848, apoi în opoziție constantă cu al doilea imperiu. În guvernul format la 4 septembrie 1870, după proclamarea republicii, a devenit vice-premier și ministru al Afacerilor Externe, calitate în care a negociat tratatul de pace cu Germania.

veni la putere, aceasta ar fi problema care m-ar interesa cel mai mult.

Dar, fără a îndrăzni să și-o mărturisească, știe bine că nu se va mai întoarce niciodată la Tuileries.

Generalul Monts nu reușește să ascundă prizonierului său că-l consideră responsabil de declanșarea ostilităților. De aceea, Ludovic-Napoleon îi dă să citească scrisoarea pe care Emil Ollivier[1] a adresat-o la 27 septembrie fostului său suveran:

„Am fost obligat să plec din Franța pentru cîtva timp; folosesc tristul meu răgaz pregătind un document în care stabilesc:

1. Că nici Maiestatea Voastră, nici eu, nu am dorit războiul pentru a pune stăpînire pe Rin sau pentru a împiedica unitatea germană;

2. Că l-am declarat numai forțați de procedeul regelui Prusiei, prin răspunsul de la Ems, după cum spunea cu mîndrie Mommsen[2] într-o scrisoare adresată italienilor, pentru a le dovedi că Germania trebuie să-și alipească Alsacia și Lorena;

3. Că nici nu l-am căutat, nici nu l-am premeditat, ci l-am îndurat cu disperare, în ciuda dorinței noastre;

4. Că după regele Prusiei și Bismarck, adevărații vinovați de izbucnirea conflagrației sînt domnii Jules Favre și Thiers[3] și cei care susțin, de 4 ani, că Sadova[4] este o înfrîngere a francezilor, împotriva mea, care am apărat și recunoscut întotdeauna dreptul Germaniei de a se constitui liber în virtutea principiului naționalităților...".

Ludovic-Napoleon urmărește evenimentele cu o atenție ușor de ghicit. Ciudata afacere Régnier[5] îl preocupă în mod deosebit.

Să amintim că mareșalul Bazaine[6], cuprins de amorțeală, se afla încă închis la Metz. Părea chiar că nu voia nici măcar să încerce să sfărîme menghina armatelor care îl încercuiseră.

În seara zilei de 23 septembrie, mareșalului i s-a adus la cunoștință că un civil, un oarecare Régnier, s-a prezentat la avanposturi, avînd asupra sa un permis de liberă trecere acordat de Bismarck. Flutura, de asemenea, o fotografie a castelului de la Hastings[7], cu semnătura prințului moștenitor. Individul afirma că este curierul împăratului prizonier și „om în serviciul împărătesei". Cu toate că Franța era Republică, Bazaine l-a primit pe Régnier.

„În situația în care ne aflam, va susține mai tîrziu mareșalul, am crezut că este în interesul armatei și al țării de a nu înlătura ocazia care ni se oferea de a intra în legătură cu împărăteasa".

Dar Régnier nu avea mandatul nimănui — nici al prizonierului de la Wilhelmshöhe, nici al Eugeniei. Nu deținea nici o funcție și, prin propriile puteri, voia să restaureze imperiul, s-o readucă în Franța pe Eugenia, și, cu întăriturile armatei de la Metz, să o facă să reia negocierile cu Germania! A încercat în zadar să fie primit de împărăteasă, dar nu a primit decît semnătura micului prinț pe un fel de carte poștală — pentru a o duce, vorbă să fie, împăratului la Wilhelmshöhe.

În timpul celei de-a doua întrevederi cu Régnier, Bazaine acceptase să-și depună semnătura pe fotografia de la Hastings, alături de cea a prințului moștenitor.

„Am făcut-o fără nici un gînd ascuns, a mărturisit el. Nu acordasem nici cea mai mică importanță semnăturii puse pe fotografie".

Maurice Baumont[8] ne expune întrebările, pînă în prezent necunoscute, pe care ducele d'Aumale[9] le-a pregătit lui Bazaine, în vederea procesului, în calitatea sa de președinte al Consiliului de Război:

„Dînd în mîinile lui semnătura dumneavoastră, plasată alături de cea a prințului moștenitor, nu ar fi trebuit să vă temeți că Régnier ar fi putut

---

[1] Numit prim-ministru de Napoleon III la 2 ianuarie 1870, Emil Ollivier (1825-1913) a fost promotorul ideii unui imperiu liberal, idee căreia i-a consacrat de altfel și principala sa operă istorică **Imperiul liberal, studii, relatări și amintiri** în care reconstituie viața politică franceză între 1815-1870.

[2] Theodore Mommsen (1817-1903), istoric și filolog german cunoscut în întreaga Europă a vremii sale. (**Istoria romanității** și **Manualul antichității** sînt operele sale fundamentale traduse în numeroase limbi; a condus din partea Academiei din Berlin editarea operei monumentale **Corpus Inscriptiorum Latinorum.**) Membru al Parlamentului Prusiei, a fost un înfocat sprijinitor al politicii lui Bismarck, mai ales împotriva Franței, pledînd pentru alipirea Alsaciei la Germania (atitudine la care se referă scrisoarea lui Emil Ollivier).

[3] Unul dintre principalii lideri politici burghezi francezi ai sec. XIX (1797-1877), implicat din 1830 pînă în 1875 în aproape toate schimbările de regim. În repetate rînduri deputat, ministru și prim-ministru (1836-1840-1848-1871-1873). Între 1871-1873 a fost și primul președinte ales al celei de-a treia republici. Inițiatorul „Partidului Ordinii" și conducătorul sîngeroasei represiuni a Comunei din Paris. Istoric idealist de mare avengură (**Istoria revoluției franceze,** 10 vol. și **Istoria Consulatului și a Imperiului,** 19 vol.). Ziarist celebru, fondatorul ziarului **Le National** în 1830.

[4] Localitate în Cehoslovacia, în apropiere de Hradec Kralové, unde a avut loc o importantă bătălie între prusieni și austriaci la 3 iulie 1866. De fapt, lupta s-a dat în jurul satului Chlum din același district dar în Franța și Anglia ea a devenit cunoscută ca bătălia de la Sadova, unde armatele conduse de regele Prusiei Wilhelm I au cucerit o mare victorie. Această victorie germană a creat mari temeri în Franța și Anglia privitoare la creșterea puterii militare a Prusiei.

[5] Victor-Edmond-Vital Régnier (1822-1886) este apreciat în **Le Grand Larousse** drept „aventurier". După „misiunea" descrisă de André Castelot, Régnier a fost arestat, apoi eliberat și a emigrat în Anglia unde a și murit sub numele de Crawford. După procesul Bazaine (1874), a fost condamnat la moarte în contumacie de Consiliul de Război care l-a găsit vinovat de spionaj și înțelegere cu inamicul.

[6] Achille Bazaine (1811-1889), mareșal al Franței. A făcut o strălucită carieră militară, exercitînd funcții de înaltă comandă în timpul campaniilor din Crimeea, Italia, Mexic. Comportarea sa în timpul războiului de la 1870 a stîrnit numeroase critici, fiind una dintre controversele istoriei acestui război, la sfîrșitul căruia a fost condamnat la moarte de un tribunal militar, pedeapsă comutată ulterior în închisoare pe viață.

[7] Castel în apropiere de localitatea engleză cu același nume (comitatul Sussex), situată aproximativ în fața localității franceze Pas de Calais, de cealaltă parte a Canalului Mînecii.

[8] Cunoscut istoric francez, în repetate rînduri colaborator al revistei **Magazin istoric,** pentru care a scris și despre misterul cazului mareșalului Bazaine (vezi **Magazin istoric,** nr. 7/1975).

[9] Ducele d'Aumale (1822-1897), fiul lui Louis Philippe I (rege al Franței între 1830-1848 din familia Bourbon-Orléans, supranumit „Regele Bancher") a condus campania de cucerire a Algeriei capturîndu-l pe conducătorul rezistenței anticolonialiste Abd El-Kader. Între 1848-1871 a trăit în exil în Anglia, unde a scris **Istoria prinților de Condé.** În martie 1872 a fost reintegrat în armată ca general de divizie. În această calitate a prezidat Consiliul de Război care l-a judecat pe mareșalul Bazaine. A donat Institutului Franței castelul și domeniul Chantilly în a cărui arhivă istoricul Maurice Baumont a întreprins cercetările privind cazul Bazaine.

afirma orice ca din partea dumneavoastră?

Nu ar fi trebuit să vă temeți că știrile aflate în cursul întrevederilor cu dumneavoastră ar fi putut servi inamicului?"

Trebuie să precizăm că, printre informațiile transmise de către Régnier lui Bismarck, exista și o mărturisire făcută de mareșalul Bazaine: la 18 octombrie armata din Metz nu va mai avea provizii.

Bazaine s-a apărat în zadar; semnătura pusă pe fotografia de la Hastings a cîntărit greu în timpul dezbaterilor Consiliului de Război, care l-a condamnat pe mareșal la închisoare pe viață.

Tratative în culise

Dar mareșalul făcuse cu mult mai mult decît pusese o simplă semnătură pe o carte poștală. Îl autorizase pe generalul Bourbaki să părăsească orașul Metz pentru a se duce la Chislehurst[1]. Cînd doamna Lebreton anunță pe împărăteasă că fratele ei, Bourbaki, așteaptă pe culoarul de la etajul I, Eugenia crezu că „doamna ei de companie era pradă unei halucinații".

— Ce faci aici? îl întreabă ea pe general.

— Dar, doamnă, am primit permisiunea mareșalului Bazaine de a veni și primi ordinele Maiestății Voastre.

— Ordinele mele? exclamă împărăteasa. Ce ordine? Nu știu nimic. Ce vești îmi aduci? Ce dorește mareșalul?

Bourbaki își dă seama că Régnier nu a fost însărcinat cu nici o misiune pentru Eugenia.

— Sînt dezonorat în fața armatei, deoarece am dezertat de la postul meu din fața inamicului.

Cele două femei încearcă să-l liniștească, dar el se mișcă pe culoar ca un leu în cușcă, puțin cam ridicol în hainele civile prea largi, care i-au fost împrumutate de către burtosul Bazaine.

Împărăteasa îi cere să-i spună exact ce știe despre comportarea lui Régnier față de Bismarck, dar Bourbaki nu poate să-și adune gîndurile.

Pleacă din nou spre Metz, dar nu va ajunge să pătrundă în garnizoana încă încercuită.

— Nu vă puteți imagina disperarea lui Bourbaki, va povesti împăratul lui Monts, cu atît mai mult cu cît avanposturile prusace din fața Metzului nu-i acordau autorizația de a intra în fortăreață.

În ochii lui Napoleon III, Régnier este un spion și îl roagă pe guvernator să trimită această telegramă lui Bismarck, aflat la Versailles:

„Împăratul Napoleon dorește să știe dacă dl. Régnier, care a fost recent la Metz, se bucură de încrederea dv. și dacă are vre-o misiune".

Bismarck îi răspunde:

„Cunosc pe dl. Régnier numai în urma vizitei făcute aici; nu l-am însărcinat cu nici o misiune. M-a lăsat să înțeleg că are una din partea împărătesei. Atunci, l-am invitat să părăsească cartierul general".

Împăratul expedie o nouă telegramă:

„Generalul Bourbaki, actualmente la Londra, a fost înșelat de intriga pusă la cale de dl. Régnier. Împăratul Napoleon roagă pe rege să permită generalului să se reîntoarcă la Metz".

Ca urmare a vizitei făcute de Bourbaki, Persigny[2] îi face unele confidențe lui Bernstorff, ambasadorul Prusiei la Londra.

„Persigny, îi scrie ambasadorul lui Bismarck, îmi spune că Napoleon III i-a reproșat împărătesei Eugenia primirea făcută lui Bourbaki și faptul că a lăsat să-i scape o ocazie bună de a se înțelege cu Bazaine, care a rămas credincios monarhiei.

Împărăteasa ar fi gata să semneze preliminariile de pace, cu o cedare de teritoriu, abdicînd imediat după aceea. Apoi ar urma să încredințeze regența lui Bazaine, care ar putea să încheie pacea și să restabilească ordinea și loialitatea în țară.

Prințul Napoleon, sosit aici, este și el partizanul acestui plan; la fel și Rouher, Chevreau și alți apropiați ai împăratului, prezenți la Londra. Persigny mă roagă stăruitor să telegrafiez Excelenței Voastre următoarele: «Incidentul Bourbaki, atît de prost înțeles în primul moment, este clarificat; păreri mai înțelepte au învins. Dacă dl. Bismarck ar binevoi să trimită aici un proiect de preliminarii mai puțin dure decît cel înaintat guvernului provizoriu, am certitudinea că vom ajunge la o înțelegere»".

Bismarck răspunde că ar începe asemenea tratative cu condiția ca atît Napoleon III și Eugenia, precum și Bazaine și subalternii săi să ofere garanții sigure în schimbul despresurării Metzului.

Coincidență stranie, în aceeași zi, la 20 octombrie, Bismarck îl avertizează pe Bernstorff de apropiata sosire la Chislehurst, a generalului Boyer, aghiotantul lui Bazaine. Cancelarul îi cere ambasadorului său să păstreze legătura cu Persigny, pentru a fi informat cu exactitate asupra consecințelor generate de această vizită. Bismarck își încheie instrucțiunile cu o amenințare nedisimulată la adresa prizonierului de la Wilhelmshöhe: „Excelența Voastră ar face bine să dea de înțeles ducelui de Persigny, că dacă împăratul Napoleon, după obiceiul său, nu va ajunge să acționeze imediat în favoarea noastră, va avea loc, în mod inevitabil, o ruptură definitivă, soldată cu o supraveghere mai severă a persoanei sale și a prietenilor săi".

Eugenia — se poate ușor ghici satisfacția pe care o resimte interpretînd acest nou rol — se declară gata să acorde puteri depline mareșalului Bazaine pentru negocierea păcii și să-l numească locotenent-general al Imperiului.

„Dacă acceptați — îi scrie împărăteasa lui Bismarck — este imperios necesar să se transmită copia acestei depeșe mareșalului și să-i fie admisă aprovizionarea cu hrană".

Bismarck cere instrucțiuni regelui Prusiei. Acesta refuză categoric — și cu înțelepciune — „datorită incertitudinii în care ne aflăm cu privire la opțiunile politice ale armatei de la Metz, cît și ale întregii națiuni franceze".

Cuvînt introductiv, selecție, traducere și note
Nadia PANDREA-CUTCUTACHE

---

[1] Localitate din Marea Britanie, comitatul Kent, unde familia lui Ludovic-Napoleon și-a stabilit reședința după septembrie 1870.

[2] Victor Fialin, duce de Persigny (1808-1872), om politic, toată viața strîns legat de cariera lui Ludovic-Napoleon (fiind multă vreme aghiotantul său principal). A fost ministru de Interne apoi ambasador la Londra în timpul celui de-al doilea Imperiu.

poșta mi

PUTNA, 1871

Elevul DUMITRU STOIAN, *din* București, *ne solicită cîteva date referitoare la medaliile care au fost bătute cu prilejul manifestărilor organizate la Putna în 1871, la împlinirea a 400 ani de la terminarea ctitoriei lui Ștefan cel Mare (nr. 8/1976).*

Întrunirea reprezentanților tuturor românilor la mormîntul marelui domnitor, transformată într-o puternică manifestare de unitate națională, împotriva asupririi habsburgice, a fost marcată și prin baterea mai multor medalii. Una, din argint și bronz, cu diametrul de 30 mm a fost distribuită de studenții bucureșteni chiar în timpul serbării. Ea are legenda: Mănăstirea Putna, 15 august 1871 — Memoriei lui Ștefan cel Mare. Rîvnitorii gloriilor străbune.

Pentru detalii suplimentare, recomandăm lucrarea Medalii și plachete românești, *de George Buzdugan, Gheorghe Niculiță, București, 1971.*

NICOLAE BĂLCESCU LA OCOLIȘ

Învățătorul pensionar IOAN ROȘA, *din* com. Poșaga, jud. Alba, *ne scrie:* „În tumultuosul an 1849, Nicolae Bălcescu s-a aflat pe meleagurile noastre, ale Munților Apuseni, spre a contribui la colaborarea dintre revoluționarii români și maghiari. În drumul său spre cartierul general al lui Avram Iancu, Nicolae Bălcescu a poposit și în comuna Ocoliș, de pe Valea Arieșului. Tradiția orală consemnează faptul că marele revoluționar român a fost găzduit, timp de o săptămînă, în casa lui Ioan Muntean, zis «Vîrtan»".

CRONOMETRU PENTRU LUCRĂTORI

DUMITRU NEDELEA, *conservator*, Muzeul de Istorie și Arheologie al Județului Prahova, din Ploiești, *ne comunică următoarele:* „În colecțiile Muzeului de Istorie și Arheologie al Județului Prahova, în cadrul secției *Ceasul de-a lungul vremii*, se află și cîteva ceasuri de buzunar, purtate de muncitori la sfîrșitul secolului trecut și în primele decenii ale veacului nostru. Unele dintre ele au aparținut unor militanți ai mișcării comuniste și muncitorești din județ.

Ne reține atenția un ceas de buzunar pe care se află inscripția: *Cronometru pentru lucrători.* Pe rama geamului de protecție este înscrisă una dintre lozincile de luptă ale proletariatului: *8 ore de lucru. 8 ore pentru a ne instrui. 8 ore de repaus.* De asemenea, pe primul dintre cele două capace care protejează mecanismul ceasornicului este gravată o scenă simbolică *(în imagine):* doi muncitori, un fierar și un miner dîndu-și mîna, într-un gest de înfrățire. Între ei, figura unei femei cu o ramură de stejar într-o mînă și cu un echer în cealaltă. Scena este încadrată de o inscripție circulară: *Lucrători din toate țările, uniți-vă pentru apărarea drepturilor voastre!*".

MUZEUL ARHEOLOGIC DE LA SARMIZEGETUSA

ION COȚOI, *din* Bonțești, jud. Arad, *ne trimite o prezentare a Muzeului de la Sarmizegetusa, din care reținem:* „Muzeul a fost înființat în 1924, din inițiativa acad. C. Daicoviciu și O. Floca. Pînă în 1973 colecția sa număra 1 422 piese, în prezent numărul lor depășind 13 000. Anual circa 60 000 vizitatori păsesc porțile Muzeului.

Pentru viitor, colectivul de cercetători ai acestei instituții intenționează să publice în două volume rezultatele săpăturilor efectuate la Ulpia Traiana Sarmizegetusa".

IMN AL GINTEI LATINE

„Îmi permit a face o completare la articolul *Povestea unui premiu literar: Montpellier 1878* (nr. 8/1977) *ne scrie* FLORIAN BĂNULESCU, *din* București, *care ne relatează:* am fost elev al Liceului Gh. Lazăr din București între 1918-1923. În anul 1920, maestrul Ion Costescu, profesor de muzică la liceul nostru și la Sf. Sava, autor a numeroase cîntece patriotice, a compus muzica pentru poezia lui Vasile Alecsandri *Cîntecul gintei latine* care fusese premiată la Montpellier. Intitulată *Imn al gintei latine* creația maestrului Costescu s-a bucurat de un deosebit succes, fiind executată la toate serbările liceului nostru".

PE MARGINEA CONSTITUȚIEI CĂRVUNARILOR

„În nr. 10/1977 am citit cu interes articolul *Proiectul de constituție a «cărvunarilor» moldoveni, ne scrie* ELIZA-MARIA BARNOSCHI, *din* București. Introducerea, semnată dr. Dan Berindei, subliniază latura progresistă-democratică a constituției cărvunarilor. Cred însă că, în același timp, n-ar trebui ignorați nici înaintașii care, cu mulți ani în urmă, au scos la iveală acele documente, punînd în lumină același aspect democratic și progresist. În cazul de față, mă refer la A. D. Xenopol, care a publicat textul Constituției cărvunarilor în *Analele Academiei* (1898), precum și la un amplu studiu de dr. D. V. Barnoschi, *Originile democrației române. Cărvunarii. Constituția Moldovei de la 1822* (Iași, 1922). Lucrarea a determinat numirea autorului ca profesor universitar".

DOUĂ DENUMIRI, ACELAȘI PAS

GHEORGHE I. DRAGOMIRESCU, *din* com. Pătîrlagele, jud. Buzău, *ne atrage atenția că, în articolul* Pasuri și trecători în Carpații românești *(nr. 10/1977)* „după Pasul Oituz trebuia să vină Pasul Buzăului și nu Tabla Buții", *cum a apărut în revistă. Nu este nici o greșeală: Pasul Buzău a mai cunoscut și denumirea de Pasul Tabla Buții, de la vîrful peste care trecea. Aici se afla vama transilvăneană și se ținea socoteala butoaielor (butilor) de vin ce treceau din Țara Românească. Articolul se referea la pasuri, doar. Dacă am fi descris integral traseele urmate de drumurile care traversează Carpații, atunci (în cazul de față) ar fi trebuit să spunem Drumul Buzăului și al Teleajenului, deoarece, după ce ajunge în regiunea subcarpatică, traseul se bifurca: o cale urma valea rîului Buzău, continuînd pînă la Brăila, iar cealaltă cobora pe Valea Teleajenului, pînă la renumitele podgorii de la Valea Călugărească.*

NU ORAȘUL, CI PRIETENII

Pe marginea articolului Cît timp strălucitii oșteni nu vor pieri din aducerea noastră aminte, *de dr. Florian Tucă (nr. 3/1977, p. 15),* AUREL SMARANDA, *din* București, *ne întreabă dacă* „regimentul amintit în ultimul paragraf s-a numit Regimentul 3 Muscel sau Regimentul 30 Muscel, care mai tîrziu a purtat denumirea de 30 Dorobanți Muscel?"

poșta mi

CONST. MARTA, *din* București, *precizează, la un alt articol semnat de același autor (nr. 4/1977, p. 16) că* „cele două monumente dedicate amintirii generalului Gh. Teleman nu au fost ridicate de orașul Huși ci unul de prietenii eroului, iar celălalt de familia sa".

Autorul, dr. Florian Tucă, răspunde: „În perioada la care se referă primul articol, unitatea era consemnată în documente cu denumirea de Regimentul 3 Dorobanți-Muscel. Schimbîndu-se de mai multe ori ordinea de bătaie a armatei, regimentul s-a numit cînd 30 Dorobanți, cînd 30 Dorobanți-Muscel, denumire pe care a purtat-o inclusiv în războiul antihitlerist.

Cealaltă precizare corespunde pe deplin adevărului. Din cauza spațiului tipografic limitat, nu s-a putut consemna acest amănunt, binevenit, transmis de cititorul nostru".

CETATEA PĂRĂSITĂ

ILIE MUNTEANU, *din* com. Saschiz, jud. Mureș, *ne scrie:* „La liziera satului nostru se află ruinele unei cetăți (declarate monument istoric) dar asupra căreia nu există eventuale atestări cu date concrete. Vizitatorii care se abat pe aici solicită unele informații referitoare la acest monument, dar pleacă fără să poată afla ceva, doar că ar fi o cetate țărănească și că a fost construită de localnici (în sec. XIV-XV — *n.r.*). Alte edificii declarate monumente istorice sînt renovate sau măcar ferite de distrugeri, pe cînd această cetate este lăsată la voia naturii și a oricui. Oare nu s-ar putea face nimic pentru ea?"

Întrebare pe care, la rîndul nostru, o adresăm forurilor competente.

MULȚUMIRI

Din corespondența sosită în ultimul timp pe adresa redacției noastre, am reținut sugestiile, propunerile, completările și informațiile cuprinse în scrisorile următorilor cititori cărora le mulțumim: IOAN TĂRĂLĂ, *din* București; NELU BLAGA, *din* Arad; *ing.* D. SMARANDA, *din* București; STELA IONESCU, *din* Alba Iulia; ELENA ANTONIU, *din* Craiova; EMIL CURPĂN, *din* Bîrlad; STELIANA PETRESCU, *din* Iași; DORIN STOIAN, *din* Constanța.

Nicolae MINEI

CERERI ȘI OFERTE

GHEORGHE TODICĂ, str. Karl Marx, Bl. 20, sc. A, ap. 10, Sinaia, jud. Prahova, *solicită: nr. 1, 2, 3, 5/1967; oferă: nr. 3/1971; 8/1974.*

GHEORGHE STAMBOLIU, str. Alex. Donici, nr. 20, sector 2, București, *oferă: nr. 6, 9-12/1968; 1-8, 12/1969; 1-11/1970; 5/1971.*

DOREL SOROP, com. Dănești, sat Trocani, jud. Gorj, *solicită: nr. 1-4/1967; 4/1977; oferă: nr. 6/1974; 9/1975.*

SERGIU BIDIAN, str. Gării, nr. 57, Luduș, jud. Mureș, *solicită: nr. 1, 5/1967; 5, 8/1970; 12/1971; 2, 3, 7/1972; 7/1974; 2, 4/1976; 1, 5/1975: oferă: nr. 7, 8/1967; 5/1968; 4/1974; 12/1973.*

VASILE D. DRAGOMIR, B-dul Dacia, nr. 6, Bl. E_1, ap. 39, Piatra-Neamț, *oferă: nr. 5, 10/1972; 2-12/1975; 3-12/1976; 1-9/1977.*

IOSIF RETEZAN, B-dul 23 August, Bl. 29, ap. 4, Reșița, *solicită: nr. 2, 12/1969; oferă: nr. 7-8/1968; 4/1970; 3, 4, 9/1972; 12/1973; 7/1974; 3, 10/1975; 5/1976; 1-6, 8/1977.*

PETRACHE OANĂ, str. V. I. Lenin, Bl. 16, ap. 9, Moinești, jud. Bacău, *oferă colecția 1969-1977.*

ION I. MOSORA, Hipodrom III, Bl. 23, ap. 56, Sibiu, *oferă: nr. 2, 4-6, 8-12/1970; 3, 6, 7/1971; 8, 9/1972; 2, 3, 5/1974; 3, 6, 7/1976.*

ELENA POP, str. Andrei Mureșeanu, nr. 31, Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud, *solicită: nr. 1, 2, 4, 8, 9/1967; oferă: nr. 3/1967; 1, 6, 12/1968; 12/1969; 3, 4, 6, 9/1970; 9, 12/1973; 7, 9/1975; 8-10/1976; 1-5/1977.*

NICOLAE ALBU, str. Firidei, nr. 1, Bl. H 15, sc. 5, ap. 91, București, *oferă colecția completă.*

VALER GRAMA, str. Bujorului, nr. 31 A, Brașov, *oferă: nr. 8/1973; 1, 9/1975; 6, 10/1976; 1, 4/1977.*

BURGHELEA TCACENCO, str. 6 Martie, nr. 3, Sinaia, jud. Prahova, *solicită: nr. 1-5/1967; 10-11/1975; 9/1976; oferă: nr. 6/1975.*

CONCURSUL MAGAZIN ISTORIC

DECENIILE REPUBLICII

Răspunsurile la întrebări

SERIA I-A:

1) „O anomalie" (nr. 9/1967, p. 19); **2) L'Ordre,** din 5 ianuarie 1948 (nr.12/1972, p. 54); **3)** 10/22 martie 1871 (nr. 10/1972 p. 21); **4)** Cîmpulungul, Vrancea, Tigheciul (nr. 12/1976, p. 3); **5) Drepturile omului** (nr. 9/1967, p. 9); **6)** Paris (nr. 11/1972, p. 18); **7)** „Însăși națiunea" (nr. 4/1975, p. 14); **8)** Ion Budai-Deleanu (nr. 9/1967, p. 6); **9)** Primul (nr. 4/1977, p. 8); **10)** C.A. Rosetti (nr. 3/1972, p. 24).

SERIA A II-A:

1) Programul P.S.D.M.R. (nr.11/1972, p. 19); **2)** „Republicanii din Golești" (nr. 6/1971, pp. 51-52); **3)** Dimitrie I. Sturdza (nr. 9/1972, p. 14); **4)** „O republică românească" (nr. 3/1972, p. 24); **5)** Ion Heliade-Rădulescu (nr. 7-8/1968, p. 115); **6)** Independența politică (nr. 2/1977, p. 4); **7)** „Republica independentă" (nr. 5/1971, p. 19); **8)** Alexandrina Magheru (nr. 9/1977, p. 31); **9)** Cenad (nr. 11/1972, p. 17); **10) Manualul bunului român** (nr. 9/1972, p. 13).

SERIA A III-A:

1) „Sîntem același popor omogen; avem același început; același nume; aceeași limbă; aceeași religie; aceeași istorie; aceeași civilizație" (nr. 1/1976; p. 11); **2)** „.... Republica română" (nr. 12/1974; p. 5); **3)** Paris, Veneția, Roma (nr. 5/1968, p. 14); **4)** În Munții Apuseni (nr. 10/1974, p. 13 și nr. 11/1972, p. 17); **5)** George Călinescu (nr. 9/1967, p. 14); **6)** „Patria celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la orașe și sate" (nr. 12/1973, pp. 4-5); **7)** Dr. Petru Groza (nr. 12/1974, p. 12); **8) Ce e patria română;** Ioan II Pușcariu (nr. 10/1976, p. 41); **9)** Lui Vasile Alecsandri (nr. 9/1973, p. 57); **10)** 511 896 familii (nr. 5/1976, p. 13).

EDITIE 1977

CONTENTS (Romanian History) **NICOLAE CEAUȘESCU — The Conscience of Our History, the Conscience of Our Time.** Celebrating His 60th Birthday, and 45 Years of Revolutionary Activity: **L. BÁNYAI, I. CETERCHI, G. DOLGU, D. GHIȘE, E. GLASER, C. GÖLLNER, G. MACOVESCU, M. MALIȚA, C. MURGESCU, Ș. PASCU, M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, T.R. POPESCU, C. POPIȘTEANU, V. ROMAN, Ș. ȘTEFĂNESCU** and **G. ZAHARIA** • **V. MOISUC** Union — A Permanency in the History of the Romanians • **I. BULEI** The 1848 Revolution of the Romanians as Recorded in Documents • **R. THEODORESCU** Anglo-Saxons in the Black Sea (11th Century) • **Ș.S. GOROVEI** Four Seals — Evidence of Early Romanian Culture in Moldova • **MARTHA BIBESCU** Political Diary 1939

SOMMAIRE (Histoire roumaine) **NICOLAE CEAUȘESCU — la conscience de notre histoire, la conscience de notre temps.** 60 années de vie et 45 années d'activité révolutionnaire: **L. BÁNYAI, I. CETERCHI, G. DOLGU, D. GHIȘE, E. GLASER, C. GÖLLNER, G. MACOVESCU, M. MALIȚA, C. MURGESCU, Ș. PASCU, M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, T.R. POPESCU, C. POPIȘTEANU, V. ROMAN, Ș. ȘTEFĂNESCU** et **G. ZAHARIA** • **V. MOISUC** L'Union — une permanence dans l'histoire des Roumains • **I. BULEI** La Révolution des Roumains de 1848 dans les documents • **R. THEODORESCU** Des Anglo-Saxons dans la Mer Noire (XIe siècle) • **Ș.S. GOROVEI** Quatre sceaux — témoins de la vieille culture roumaine de Moldavie • **MARTHE BIBESCO** Journal politique 1939

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) **НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ — сознание нашей истории, сознание нашей эпохи.** 60 лет жизни и 45 лет революционной деятельности: **Л. БАНЯЙ, И. ЧЕТЕРКИ, Г. ДОЛГУ, Д. ГИШЕ, Е. ГЛАСЕР, К. ГЁЛЛНЕР, Г. МАКОВЕСКУ, М. МАЛИЦА, К. МУРДЖЕСКУ, ШТ. ПАСКУ, М. ПЕТРЕСКУ-ДЫМБОВИЦА, Т.Р. ПОПЕСКУ, К. ПОПИШТЯНУ, В. РОМАН, ШТ. ШТЕФЭНЕСКУ, Г. ЗАХАРИЯ** • **В. МОИСУК** Воссоединение — перманентность истории румынов • **И. БУЛЕЙ** Революция румынов 1848-ого г. в документах • **Р. ТЕОДОРЕСКУ** Англо-саксонцы при Чёрном Море (XI в.) • **ШТ. С. ГОРОВЕЙ** Четыре печати — свидетельства старой румынской культуры в Молдове • **МАРТА БИБЕСКУ** Политический дневник 1939 г

INHALT (Rumänische Geschichte) **NICOLAE CEAUȘESCU — das Gewissen unserer Geschichte, das Gewissen unserer Epoche.** 60 Jahre des Lebens und 45 Jahre revolutionären Wirkens: **L. BÁNYAI, I. CETERCHI, G. DOLGU, D. GHIȘE, E. GLASER, C. GÖLLNER, G. MACOVESCU, M. MALIȚA C. MURGESCU, Ș. PASCU, M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, T. R. POPESCU, C. POPIȘTEANU, V. ROMAN, Ș. ȘTEFĂNESCU, G. ZAHARIA** • **V. MOISUC** Die Vereinigung — eine Permanenz in der Geschichte der Rumänen • **I. BULEI** Die rumänische Revolution von 1848 in Dokumenten • **R. THEODORESCU** Angelsachsen im Schwarzen Meer (XI. Jhdt.) • **Ș. S. GOROVEI** Vier Siegel — Bezeugung alt-rumänischer Kultur der Moldau • **MARTHA BIBESCU** Politisches Tagebuch 1939

SUMARIO (Historia rumana) **NICOLAE CEAUȘESCU — la conciencia de nuestra historia, la conciencia de nuestra época.** 60 años de vida y 45 años de actividad revolucionaria: **L. BÁNYAI, I. CETERCHI, G. DOLGU, D. GHIȘE, E. GLASER, C. GÖLLNER, G. MACOVESCU, M. MALIȚA, C. MURGESCU, Ș. PASCU, M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, T.R. POPESCU, C. POPIȘTEANU, V. ROMAN, Ș. ȘTEFĂNESCU, G. ZAHARIA** • **V. MOISUC** La Unión de los Principados Rumanos — una permanencia en la historia de los rumanos • **I. BULEI** La revolución de 1848 en Rumania, reflejada en documentos • **R. THEODORESCU** Anglo-sajones al Mar Negro (siglo XI) • **Ș. S. GOROVEI** Cuatro sigilios — testimonios de la antigua cultura rumana de Moldavia • **MARTHA BIBESCU:** Diario polftico de 1939

ABONNEMENTS : ILEXIM — Departamentul export-import presă, București, strada 13 Decembrie, nr. 3, P.O.B. 136-137, telex : 11226

magazin istoric

București, Intrarea Ministerului, nr. 2, parter — Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poștală 702, Cod 70 100, telefon 16 68 72.

REDACTORI : Gheorghe David, Florentina Dolghin, Ioan Dragomirescu, Ioan Lăcustă, Vasile Șimandan, Marian Ștefan, Ioana Ursu, Domnica Zavoicinschi
SECRETAR RESPONSABIL DE REDACȚIE : Valeriu Buduru
PREZENTAREA ARTISTICĂ: Radu Ion Popescu
TEHNOREDACTOR : Anton Tănase
CORECTURA : Constanța Avram, Ana-Maria Șerbănescu

Apare lunar, se găsește de vînzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali, difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate. Prețul unui număr — 5 lei, abonamentul pe 6 luni — 30 lei, pe un an — 60 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii" — București

42427

BB
1803

Roșu, galben și albastru
Este-al nostru tricolor,
Se înalță ca un astru
Gloriosul meu popor.